

Ο Συνταγματάρχης Κωνσταντίνος Δαβάκης ως Πρωτοπόρος Έλληνας Θεωρητικός της Διεξαγωγής του Πολέμου

Γεώργιος Ράγκος

ΣΥΝΟΨΗ

Ο Συνταγματάρχης Κωνσταντίνος Δαβάκης υπήρξε μια εξέχουσα προσωπικότητα των ελληνικών στρατιωτικών πραγμάτων του Μεσοπολέμου. Καταρτισμένος πάνω στις σύγχρονες εξελίξεις στην διεξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων, από προσωπικό ενδιαφέρον και «μεράκι», προσπάθησε με το συγγραφικό του έργο να παρακινήσει το σώμα των Ελλήνων αξιωματικών, ιδιαίτερα των νέων, ν' ασχοληθούν με τις νέες επιχειρησιακές και δογματικές δυνατότητες που προσέφερε η εισαγωγή σε χρήση των μηχανοκίνητων και τεθωρακισμένων μέσων. Μέσα από τα δύο κύρια συγγράμματά του, αλλά και πληθώρα στρατιωτικών κανονισμών, εγχειριδίων εκστρατείας, άρθρων στην Στρατιωτική Επιθεώρηση και υπηρεσιακών υπομνημάτων, επιδίωξε την προαγωγή της στρατιωτικής τέχνης στην Ελλάδα, διατυπώνοντας πρωτοποριακές απόψεις πάνω στα θέματα της μηχανοκίνησης των στρατιωτικών δυνάμεων, της χρήσης αρμάτων μάχης στο πεδίο της μάχης, αλλά ως συνεπής αξιωματικός του Πεζικού και σε θέματα οργάνωσης και διεξαγωγής του αγώνα σε επίπεδο απλού μαχητή. Ο πρόωρος και αδόκητος χαμός του στη διάρκεια της Κατοχής, στέρησε την μεταπολεμική Ελλάδα από τις πολύτιμες γνώσεις του, δημιουργώντας δυσαναπλήρωτο κενό.

Λέξεις κλειδιά: Δαβάκης, Θεωρία, Στρατιωτική Τέχνη, Άρματα Μάχης

Εισαγωγή

Ο Συνταγματάρχης Κωνσταντίνος Δαβάκης είναι περισσότερο γνωστός σε όλους για την δράση του στα αρχικά στάδια του Πολέμου του '40, ως διοικητής του Αποσπάσματος Πίνδου. Εν τούτοις, ο Δαβάκης αποτέλεσε μια σημαντική μορφή των ελληνικών στρατιωτικών πραγμάτων του Μεσοπολέμου, λόγω της πρωτοποριακής στρατιωτικής του κατάρτισης, ειδικά σε θέματα μηχανοκίνητου πολέμου.

Έχοντας επιλεγεί ήδη από τη δεκαετία του 1920 για να εκπαιδευθεί στο καινοφανές οπλικό σύστημα, που ήταν το άρμα μάχης, στάλθηκε να παρακολουθήσει το «Centre d'application des chars de Combat à Versailles» (Κέντρο Εφαρμογής Αρμάτων Μάχης Βερσαλλιών) και να υπηρετήσει στα 503, 507 και 519 Συντάγματα Αρμάτων του γαλλικού

στρατού. Τη γνώση που αποκόμισε, στις εκπαιδεύσεις αυτές, αλλά και στην γαλλική Σχολή Πολέμου, στην οποία φοίτησε εν συνεχεία, επεδίωξε να την μεταφέρει στους νέους Έλληνες αξιωματικούς, τόσο από την θέση του ως εκπαιδευτής σε εσωτερικά ελληνικά σχολεία επιμόρφωσης των αξιωματικών, όσο και με εκτεταμένη συγγραφική δραστηριότητα.¹

Ήδη από το 1928, ο Δαβάκης προχώρησε στην συγγραφή μιας πραγματείας, με τον τίτλο «Τα Άρματα Μάχης»,² την οποία εξέδωσε με προσωπικά έξοδα³, σε μια προσπάθεια να μεταλαμπαδεύσει τις γνώσεις και την εμπειρία που είχε αποκομίσει. Το γεγονός ότι το συγκεκριμένο πόνημα εκδόθηκε με προσωπικά έξοδα του Δαβάκη, με την Υπηρεσία να παρέχει απλά την τυπική έγκρισή της, αποτελεί ένδειξη της ευσυνειδησίας του ανδρός.

Διατρέχοντας στο έργο του, διακρίνουμε μια αγωνία να «προειδοποιήσει» για την επερχόμενη αλλαγή στον τρόπο διεξαγωγής του πολέμου ως αποτέλεσμα της εισαγωγής των μηχανοκίνητων μέσων και ειδικότερα των αρμάτων μάχης. Στον πρόλογο της προαναφερθείσας πρώτης του διατριβής σχετικά με τα άρματα μάχης, προβαίνει στην επεξήγηση και διασαφήνιση των νέων όρων που χαρακτηρίζουν το νέο αυτό οπλικό σύστημα. Ενέργεια αναγκαία, αφού μέχρι τότε, με την εξαίρεση των επίσης καινοφανών πολυβόλων όπλων, η στρατιωτική τέχνη περιστρεφόταν γύρω από τον πεζό απλό στρατιώτη, τον ιππέα και το (ρυμουλκούμενο) πυροβόλο.

Μάλιστα, μπορεί να ειπωθεί ότι από τις μάχες του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, το μεγαλύτερο «πλήγμα» είχε υποστεί το Ιππικό, η ανεπάρκεια του οποίου απέναντι στα πολυβόλα και στα νέα, σύγχρονα, οπισθογεμή, άρα και πλέον ταχυβόλα, πυροβόλα, είχε καταστεί πασιφανής, στερώντας τους στρατούς από τα τμήματα εκείνα που θεωρούνταν τα πλέον ευέλικτα και ικανά να εκμεταλλευτούν την διάρρηξη της εχθρικής παράταξης. Η εξέλιξη αυτή, οδήγησε κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου στην διατύπωση νέων θεωριών σχετικά με την αντιμετώπιση του θέματος της διάρρηξης του εχθρικού μετώπου.

Σημαντικοί στρατιωτικοί παράγοντες, όπως ο Βρετανός J.F.C. Fuller⁴ και ο Γερμανός Heinz Guderian αναγνώρισαν την αξία του νέου οπλικού συστήματος, συνέλαβαν δε την ιδέα του εις βάθος ελιγμού με τη χρήση αρμάτων μάχης. Αποτελεί ιστορικό παράδοξο μάλιστα, το γεγονός ότι Βρετανοί αξιωματικοί υπήρξαν οι πρωτοπόροι στην ακόμη και σε πραγματικό επίπεδο εφαρμογή των νέων ιδεών, όπως με την πρότυπη οργάνωση της «Mobile Force Egypt», μίας σύγχρονης τεθωρακισμένης/μηχανοκίνητης δύναμης, η οποία συγκροτήθηκε από τον βρετανό ταξίαρχο Sir Percy Hobart στο βρετανικό προτεκτοράτο της Αιγύπτου.

Ο Δαβάκης πραγματεύθηκε το ζήτημα της εισαγωγής των αρμάτων μάχης σε χρήση από κάθε άποψη, θεωρώντας τα ως τον πολλαπλασιαστή ισχύος που θα εξασφάλιζε την απαιτούμενη ποιοτική υπεροχή έναντι των πολυαριθμότερων εχθρών της χώρας. Χαρακτηριστική είναι η άποψη που είχε σχηματίσει ότι αν ο ελληνικός στρατός είχε στη διάθεσή του ένα μόνο τάγμα αρμάτων στην Μικρά Ασία, η εξέλιξη του πολέμου θα ήταν

¹ Πολυχρόνης Ναλμπάντης, *Η Στρατιωτική Σκέψη και το Δόγμα στην Ελλάδα 1830-1941* (Αθήνα: ΓΕΕΘΑ, 2021), 446.

² Κωνσταντίνος Δαβάκης, *Τα Άρματα Μάχης* (Αθήναι: Τύποις Ι. Γ. Παπανικολάου, 1928).

³ Κωνσταντίνος Δ. Βλάσσης, *Τα Τεθωρακισμένα στον Ελληνικό Στρατό (1920-1940)* (Αθήνα: Δούρειος Ίππος, 2017), 70.

⁴ Ο Fuller υπήρξε ένας πρωτοποριακός Βρετανός αξιωματικός και θεωρητικός του Πολέμου. Επρόκειτο για μάχιμο αξιωματικό, ο οποίος θήτευσε σε σημαντικές θέσεις ευθύνης κατά τον Α΄ ΠΠ μεταξύ των οποίων και αυτής του Επιτελάρχη του νεοσύστατου Βρετανικού Σώματος Τεθωρακισμένων, θέση από την οποία σχεδίασε και εκτέλεσε την πρώτη μεγάλη μάχη στην οποία πραγματοποιήθηκε μαζική χρήση αρμάτων μάχης, αυτής του Καμπραί, με 381 άρματα μάχης. <https://www.britannica.com/biography/J-F-C-Fuller>.

διαφορετική⁵ και γι' αυτό επιδίωκε την παρακίνηση των Ελλήνων αξιωματικών να εξοικειωθούν με την έννοια των αρμάτων μάχης και ν' αναπτύξουν την απαραίτητη εμπιστοσύνη και αυτοπεποίθηση.⁶

Οι απόψεις του ήταν πραγματικά πρωτοποριακές, διατυπώθηκαν δε αρκετά νωρίς, ώστε να προκύπτει αβίαστα η πρωτοτυπία της σκέψης του, η οποία τον κατατάσσει στην ίδια χορεία τόσο με τους θεωρητικούς του σύγχρονου πολέμου, όσο και με τους πρακτικούς εισηγητές της οργάνωσης των τεθωρακισμένων δυνάμεων, όπως ο de Gaulle για τη Γαλλία, οι Fuller, Lidell Hart και Hobart για τη Βρετανία και ο Guderian για τη Γερμανία. Ήδη από το 1927 είχε εκφράσει την άποψη ότι: «Επί λέξει, ο στρατός του μέλλοντος δεν θ' αποτελείται παρά από άρματα και αεροπλάνα».⁷

Στο έργο του «Ο Στρατός του Μέλλοντος: «Μηχανοκίνηση και Μηχανοποίηση», διατυπώνει δύο ξεχωριστούς ορισμούς. Ο πρώτος είναι αυτός της «Μηχανοκίνησης», η οποία αφορά στην συνολική αντικατάσταση της ζωικής δύναμης σε κάθε λειτουργία, επιχειρησιακή ή λειτουργική, του Στρατεύματος. Με τον δεύτερο όρο, αυτόν της «Μηχανοποίησης», θεωρεί τον τρόπο διεξαγωγής της μάχης, δηλαδή την χρήση κατά την μάχη, μηχανοκίνητων μέσων. Η χρήση αυτή, κατά τον Δαβάκη, προϋποθέτει την ανάλογη συγκρότηση αλλά και την τακτική και στρατηγική χρησιμοποίηση.⁸

Αυτό που είναι πραγματικά ρηξικέλευθο στη σκέψη του Δαβάκη είναι ότι θεωρεί την από κοινού δράση της αεροπορίας με τα τεθωρακισμένα και τα μηχανοκίνητα ως απαραίτητη προϋπόθεση, υποστηρίζοντας ότι τα άρματα μάχης, με τη συνεργασία ισχυρών αεροπορικών δυνάμεων, θα δύνανται να υποστηρίξουν το επιτιθέμενο Πεζικό, καθώς και να εκμεταλλευθούν την διάρρηξη του μετώπου, ώστε να διεισδύσουν στα μετόπισθεν του εχθρού και να επιφέρουν το αποφασιστικό αποτέλεσμα. Τις απόψεις του αυτές, τις καταγράφει σε πολύ ενδιαφέροντα υπομνήματα, τα οποία υπέβαλε υπηρεσιακά και στα οποία δίνει πλήρη εικόνα των αντιλήψεών του.

Για να γίνει δυνατό να προβληθεί ο πρωτοποριακός χαρακτήρας του Δαβάκη και η πρωτοτυπία των απόψεών του, είναι απαραίτητη η παρουσίαση των απόψεων των σημαντικότερων εκπροσώπων του νέου δόγματος του μηχανοκίνητου-τεθωρακισμένου αγώνα, με τους οποίους συμβάδιζε, αν όχι και πρωτοπορούσε.

Σε κάθε περίπτωση, η αποτίμηση της προσωπικότητας, των ιδεών και των αντιλήψεών του, κρίνονται πολύ θετικές, εάν δε είχαν γίνει αποδεκτές από τις τότε πολιτικές και στρατιωτικές ηγεσίες, ενδεχομένως θα είχαν επηρεάσει καταλυτικά την εξέλιξη του Ελληνικού Στρατού. Ο πρόωρος και αδόκητος χαμός του, σαν συνέπεια της αιχμαλωσίας του από τους Ιταλούς, δεν επέτρεψε την μεταπολεμική αξιοποίησή του, σε μια εποχή κατά την οποία ο Ελληνικός Στρατός εισήλθε «βίαια» και απότομα στην μηχανοκίνητη εποχή, ως αποτέλεσμα της μαζικής παραχώρησης πολεμικού υλικού από τους Βρετανούς και Αμερικανούς συμμάχους. Είναι βέβαιο ότι ο Δαβάκης θα είχε συμβάλει καθοριστικά, κατά την μεταπολεμική εποχή, στην όσο το δυνατόν ομαλότερη εισαγωγή σε χρήση των νέων μέσων (αρμάτων μάχης, τεθωρακισμένων οχημάτων μεταφοράς προσωπικού, καθώς και κάθε άλλου μέσου μηχανοκίνησης). Ο χαμός του στέρησε τον ελληνικό στρατό από την πολύτιμη πείρα και την καινοτόμο σκέψη του.

⁵ Ναλμπάντης, *Η Στρατιωτική Σκέψη και το Δόγμα στην Ελλάδα*, 445.

⁶ Ιωάννης Βερνάρδος, *Δαβάκης-Πίνδος: Η Δράσις του Συνταγματάρχου Δαβάκη κατά την Μάχη της Πίνδου* (Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Πέτρου Δημητράκου Α.Ε., 1945), 436.

⁷ Ναλμπάντης, *Η Στρατιωτική Σκέψη και το Δόγμα στην Ελλάδα*, 446.

⁸ Στο ίδιο. 446.

Ο Πόλεμος στη Βιομηχανική Εποχή: η «τυραννία» του υλικού, οι νέες συνθήκες διεξαγωγής του Πολέμου, και η αναπόφευκτη μεταβολή των οργανωτικών και τακτικών δογμάτων

Μια από τις πλέον δυσάρεστες διαπιστώσεις στα πεδία των μαχών του Α' ΠΠ ήταν ότι το υλικό και η τεχνολογία έπαιζαν πλέον καθοριστικό ρόλο απ' ό,τι η προσωπική ανδρεία των απλών μαχητών και η τακτική ευφυΐα των στρατιωτικών ηγητόρων.⁹ Η μαζική εισαγωγή σε χρήση, ολοένα και πιο εξελιγμένων οπλικών συστημάτων και οπλομηχανημάτων κάθε μορφής (πολυβόλα, άρματα μάχης, αεροπλάνα, ακόμη και απλά μεταφορικά αυτοκίνητα και φορτηγά), οδήγησε αναπότρεπτα στην αναπροσαρμογή των τακτικών, επιχειρησιακών και στρατηγικών δογμάτων.¹⁰

Φυσικά, ανέκαθεν, η τεχνολογική και εφοδιαστική υπεροχή, ακόμη και στις πρώιμες εποχές, αποτελούσε βασική προϋπόθεση μίας στρατιωτικής νίκης. Οι στρατιωτικές ηγεσίες που κλήθηκαν να διαχειριστούν τον νέο πόλεμο που ξεκινούσε τον Αύγουστο του 1914, γνώριζαν ήδη από προηγούμενους πολέμους, ότι η δυνατότητα πρόσκτησης εξελιγμένων τεχνολογικά και ποιοτικά όπλων και χρήσης τους στα πεδία των μαχών, προσέφερε σαφές πλεονέκτημα έναντι του αντιπάλου. Έτσι, οι πειθαρχημένοι Γάλλοι και Βρετανοί πεζοί, κατά τον Κριμαϊκό Πόλεμο, εκμεταλλεύθηκαν την ανώτερη επίδοση των φυσιγγίων τύπου Migne, με την οποία επιβλήθηκαν κατ' επανάληψη επί του πολυαριθμότερου ρωσικού Πεζικού.

Ομοίως, η τεχνολογική υπεροχή του πρωσικού τυφεκίου Dreyse, του πρώτου οπισθογεμούς τυφεκίου τύπου «Bolt action», χάρισε το αναμφισβήτητο τακτικό πλεονέκτημα κατά την κρίσιμη μάχη της Sadowa, το 1866, μεταξύ Πρώσων και Αυστριακών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, ο μέσος Πρώσος πεζός μπορούσε να πυροβολήσει 5 φορές με το τυφέκιό του, στο χρονικό διάστημα που ο αντίστοιχος Αυστριακός χρειαζόταν για μια και μόνο βολή με το δικό του εμπροσθογεμές τυφέκιο.¹¹

Η μάχη αυτή έλαβε χώρα έναν μόλις χρόνο μετά το πέρας του Αμερικανικού Εμφυλίου, του πολέμου δηλαδή εκείνου που για πρώτη φορά καταδείχθηκε σε τόσο μεγάλη κλίμακα η καταλυτική σημασία της βιομηχανικής παραγωγής. Η ανώτερη, από πάσης απόψεως στρατιωτικής ευφυΐας και αποτελεσματικότητας, ηγεσία των Νοτίων, με κεφαλές όπως ο Robert Lee, ο Stonewall Jackson, ο James Longstreet, υπέκυψε έναντι της τεχνολογικής και βιομηχανικής υπεροχής των Βορείων.

Προϋπόθεση αυτής, ήταν η πλήρης βιομηχανική κινητοποίηση, ήδη από τον καιρό της ειρήνης, πάνω στη βάση εξειδικευμένου στρατηγικού σχεδιασμού. Επίσης, μια άλλη πολύ σημαντική επιδίωξη αποτελούσε πλέον η εξασφάλιση των απαιτούμενων πρώτων υλών, όπως πετρέλαιο, σιδηρομετάλλευμα, καουτσούκ, νιτρική αμμωνία και λοιπά υλικά, τα οποία ήταν εκ των ων ουκ άνευ, τόσο για την παραγωγή όσο και για την καλή λειτουργία των νέων όπλων.

Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό, ότι η βρετανική στρατηγική προσπάθεια, κατά την διάρκεια του Α' ΠΠ, στράφηκε καθαρά προς την κατεύθυνση της εξασφάλισης των κοιτασμάτων του νέου καυσίμου, του πετρελαίου. Πράγματι, οι Βρετανοί, είτε με απευθείας στρατιωτική εισβολή (Παλαιστίνη, Μεσοποταμία), είτε με την εκμετάλλευση των

⁹ Marie – Eugène Debenev, *Ο Πόλεμος και οι Άνθρωποι* (Αθήνα: ΓΕΣ, 1997), 52.

¹⁰ Στο ίδιο, 53.

¹¹ Heinz Guderian, *Achtung – Panzer!* (Λονδίνο: Arms & Armour Press, 1995), 76.

αλυτρωτικών αισθημάτων των αραβικών πληθυσμών, εξασφάλισαν την μεταπολεμική κατοχή και εκμετάλλευση άφθονων πετρελαϊκών κοιτασμάτων.

Ο επόμενος πόλεμος, με τις μεγάλες εκστρατείες από την πλευρά των Γερμανών, που αποσκοπούσαν φανερά στη θεραπεία αυτής της κυρίαρχης έλλειψης πρόσβασης σε πετρελαϊκά κοιτάσματα (Β. Αφρική, Καύκασος-Στάλιγκραντ), επιβεβαίωσε τις απόψεις των όσων διορατικών στρατιωτικών είχαν προβλέψει αυτές τις εξελίξεις. Η πρωταρχική επιδίωξη πλέον μίας χώρας, θα έπρεπε να είναι η ικανοποίηση των απαιτήσεων ενός «Πολέμου Υλικού», όπως χαρακτηριστικά τον ονομάζει ο στρατηγός Debeney.¹²

Είναι απόλυτα χαρακτηριστική της «νέας εποχής», που ξημέρωνε στις πολεμικές επιχειρήσεις, η δραματική διαπίστωση του αντιπροσώπου-συνδέσμου του γερμανικού Επιτελείου¹³ ενώπιον του γερμανικού κοινοβουλίου, στο οποίο ήταν προσκολλημένος, όπως αυτή διατυπώθηκε στις 2 Οκτωβρίου του 1918, ότι δηλαδή ο πόλεμος χάθηκε για την γερμανική πλευρά, λόγω της συμμαχικής υπεροχής στην παραγωγή και χρήση των αρμάτων μάχης.

Το περιστατικό αυτό παραθέτει, προς υποστήριξη των επιχειρημάτων του, ο ίδιος ο Δαβάκης, στη σελίδα β' του προλόγου του πρώτου συγγράμματός του, «Τα Άρματα Μάχης»,¹⁴ του 1928. Στη δήλωσή του αυτή, ο Γερμανός επιτελικός αξιωματικός ανέφερε ότι η γερμανική νίκη δεν ήταν πλέον πιθανή και ότι αυτό οφειλόταν και στην χρήση, εκ μέρους των Αγγλογάλλων, αρμάτων μάχης, κατά τρόπο μαζικό και αιφνιδιαστικό, ο οποίος κλόνισε την μαχητική ικανότητα των γερμανικών τμημάτων, επιτυγχάνοντας την διάρρηξη των γερμανικών γραμμών μάχης, φθάνοντας μέχρι των χώρων συγκεντρώσεως των εφεδρειών,¹⁵ προκαλώντας πανικό και εξάρθρωση του συστήματος διεύθυνσης της μάχης.¹⁶ Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Δαβάκης,¹⁷ δεν είναι τυχαίο ότι η Συνθήκη Ειρήνης των Βερσαλλιών απαγόρευε ολοκληρωτικά στον μεταπολεμικό γερμανικό στρατό, τον αποκαλούμενο Ράιχσβερ, την ανάπτυξη, κατασκευή και κατοχή οποιουδήποτε τύπου άρματος μάχης.

Η εντύπωση που προκλήθηκε στις τάξεις των Γερμανών στρατιωτικών της νεότερης γενιάς, από την μαζική παραγωγή και χρήση των αρμάτων μάχης στο Δυτικό Μέτωπο υπήρξε σημαντική, αποτυπώνεται δε στο γνωστό βιβλίο του στρατηγού Guderian με τίτλο: «Achtung Panzer»¹⁸ («Προσοχή Τεθωρακισμένα»). Στο πολύ ενδιαφέρον βιβλίο αυτό, το οποίο αποτέλεσε τη βάση για την δημιουργία του «θρύλου» των γερμανικών τεθωρακισμένων, γίνεται μια παρουσίαση και ανάλυση των επιμέρους μαχών στο Δυτικό Μέτωπο του Α' ΠΠ, στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν άρματα μάχης.

Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή που δίνει για την μάχη περί την Amiens (Αμιέν), της 8^{ης} Αυγούστου 1918 (η οποία αποκλήθηκε ως «Μαύρη Ημέρα του Γερμανικού Στρατού»), κατά την οποία η γερμανική πλευρά υπέστη τακτικό αιφνιδιασμό, έχοντας

¹² Debeney, *Ο Πόλεμος και οι Άνθρωποι*, 52.

¹³ Δηλαδή του οργανισμού-θεσμού εκείνου που ήταν αποκλειστικά επιφορτισμένος με την διεύθυνση του αγώνα σε όλα τα μέτωπα και αποτελούσε ουσιαστικά και την άτυπη διοίκηση του γερμανικού κράτους.

¹⁴ Δαβάκης, *Τα Άρματα Μάχης*, β'.

¹⁵ Επρόκειτο για γεγονός πρωτοφανές για τα δεδομένα του πολέμου χαρακωμάτων στο Δυτικό Μέτωπο.

¹⁶ Έκθεση του Σχη Δαβάκη για την ήττα της Γαλλίας το 1940, όπως δημοσιεύθηκε στο Νώντας Ηλιόπουλος, *Κων/νος Δαβάκης, Δρυς του Ταΰγétου, Αετός της Πίνδου* (Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Πέτρου Πατσιλινάκου, 1979) και αναδημοσιεύεται στο βιβλίο του Βλάσση, *Τα Τεθωρακισμένα στον Ελληνικό Στρατό*, 468.

¹⁷ Δαβάκης, *Τα Άρματα Μάχης*, γ'.

¹⁸ Η λέξη «panzer» κατά κυριολεξία σημαίνει «θώρακας» και μάλλον προέρχεται από αντίστοιχη πολωνική. Επίσης, το αντίστοιχο επίθετο είναι: «gepanzertes», δηλ. «τεθωρακισμένος».

αγνοήσει τις αεροπορικές αναγνωρίσεις που επισήμαιναν την συγκέντρωση ικανού αριθμού αρμάτων από συμμαχικής πλευράς. Η γλαφυρή, όσο και λιτή περιγραφή που παραθέτει ο Guderian, περιλαμβάνει περιστατικά όπως τη διάλυση δύο γερμανικών ταγμάτων Πεζικού (2^ο & 3^ο του 123 Συντάγματος) από την επίθεση μίας μόνο ίλης αρμάτων της 18^{ης} Βρετανικής Μεραρχίας.¹⁹ Ομοίως, στον τομέα του Αυστραλιανού Σώματος, τα 144 άρματα μάχης που του είχαν κατανεμηθεί, επιτιθέμενα σε ένα μέτωπο 6 χλμ, πέτυχαν να διαλύσουν κυριολεκτικά τα κύρια και εφεδρικά τάγματα της 13^{ης} Μεραρχίας Πεζικού (13th Jäger) με δύο από τα συντάγματά της (13^ο & 15^ο) να υφίστανται συντριπτικές απώλειες, ειδικά σε αξιωματικούς.

Το ζήτημα είναι ότι ο Guderian τα γράφει αυτά το 1937, ενώ ο Δαβάκης έχει δημοσιεύσει το πρώτο του πόνημα ήδη από το 1928, ενώ το 1934 εκδίδεται το δεύτερο βιβλίο του, με τίτλο «Ο Στρατός του Μέλλοντος – Μηχανοκίνησις και Μηχανοποιήσις».²⁰ Την ίδια χρονιά ο Γάλλος αντίστοιχος θεωρητικός, που δεν είναι άλλος από τον στρατηγό Charles de Gaulle, δημοσίευσε την ανάλογη πραγματεία του το 1934 «Vers l' Armée de Métier» (Προς έναν επαγγελματικό Στρατό).²¹

Στο σύγγραμμα αυτό του de Gaulle αξίζει να γίνει μνεία, καθότι αναπτύσσεται το μοντέλο ενός πλήρως επαγγελματικού στρατού, δυνάμεως 100 χιλιάδων ανδρών,²² όλων επαγγελματιών, άριστα εκπαιδευμένων, οι οποίοι θ' απαρτίζουν έξι μεραρχίες.²³ Πυρήνας της κάθε μεραρχίας θα είναι μια «ισχυρά θωρακισμένη» ταξιαρχία (fortement blindée), η οποία με τη σειρά της θ' αποτελείται από ένα σύνταγμα βαρέων αρμάτων μάχης, ένα αντίστοιχο με μέσα άρματα και ένα τάγμα, εξοπλισμένο με ελαφρά άρματα, κατάλληλα για αναγνωριστικούς σκοπούς.

Η ταξιαρχία αυτή θα ήταν εξοπλισμένη με σημαντικά μέσα πυρός (150 πυροβόλα μέσου διαμετρήματος, 400 μικρότερα καθώς και 600 πολυβόλα). Η δύναμη της μεραρχίας θα συμπληρωνόταν από μια ταξιαρχία πεζικού, με δύο συντάγματα και ένα ελαφρό τάγμα «κυνηγών» (επίσης με βαριά όπλα, όπως 50 πυροβόλα και 600 πολυβόλα) και μια ταξιαρχία πυροβολικού, των δύο συνταγμάτων, ένα βαρέος κι ένα ελαφρού πυροβολικού, η οποία θα διαθέτει κι ένα τάγμα αντιαεροπορικού αντιστοίχου. Σκοπός της ταξιαρχίας αυτής θα είναι να εκτοξεύσει 500 τόνους πυρομαχικών κατά του εχθρού.²⁴ Επίσης, πρωτοτυπώντας, εισηγείται η μεραρχία αυτή, να διαθέτει οργανική μοίρα αεροσκαφών για αναγνώριση, καταδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο την εξαιρετική σημασία, πλέον, της αεροπορίας στην διεξαγωγή των επιχειρήσεων.

Ο Συνταγματάρχης Δαβάκης ως αυτοτελής προσωπικότητα. Πρώτη συγγραφική προσπάθεια.

¹⁹ Guderian, *Achtung – Panzer!*, 115.

²⁰ Κωνσταντίνος Δαβάκης, *Ο Στρατός του Μέλλοντος: Μηχανοκίνησις και Μηχανοποιήσις* (Αθήναι: Τύποις Νικολάου Τιλπέρογλου, 1934).

²¹ Charles de Gaulle, *Vers l' Armée de Métier* (Paris: Berger-Levrault, 1934).

²² Στο ίδιο, 71.

²³ Στο ίδιο, 68.

²⁴ Στο ίδιο, 69.

Ο Δαβάκης εισήχθη στην Σχολή Ευελπίδων το 1913, αποφοίτησε δε το 1916.²⁵ Αρχικά, κατά την διαδικασία κατανομής των τελειοφοίτων αξιωματικών της τάξεως 1916, ο Δαβάκης είχε δηλώσει την επιθυμία του να ενταχθεί στο Πυροβολικό, Όπλο το οποίο διαχρονικά είναι περιζήτητο για τους αποφοίτους της Σχολής Ευελπίδων, μετέβαλε όμως την επιθυμία του μετά από τις παροτρύνσεις του Συνταγματάρχη Θεοδώρου Πάγκαλου,²⁶ ο οποίος επιθυμούσε την ενίσχυση του Πεζικού με νέους μορφωμένους αξιωματικούς. Κατ' αυτό τον τρόπο εντάχθηκε στο Πεζικό, στο οποίο έμελε να σταδιοδρομήσει και να υπηρετήσει λίαν επιτυχώς, επιδεικνύοντας μεγάλη αγάπη και ενδιαφέρον για αυτό και ειδικά για την εκπαίδευση των νεαρών αξιωματικών του και συμβάλλοντας καθοριστικά στην ανύψωση του επιπέδου του Όπλου αυτού.

Ο Δαβάκης έλαβε το βάπτισμα του πυρός κατά την σημαντική Μάχη του Σκρα, τον Μάιο του 1918, με στο 1^ο Σύνταγμα Πεζικού, της Μεραρχίας Σερρών, το οποίο βρισκόταν στο Μακεδονικό Μέτωπο και διοικούνταν από τον Συνταγματάρχη Γεώργιο Κονδύλη. Για την ικανότητα και γενναιότητα που επέδειξε, προτάθηκε από τον Κονδύλη για προαγωγή επ' ανδραγαθία και απονομή του Πολεμικού Σταυρού.

Λόγω της προαγωγής του, μετατέθηκε στο 2^ο Σύνταγμα της ίδιας Μεραρχίας,²⁷ όπου, ως διοικητής του 2^{ου} Λόχου, έλαβε μέρος στην Μάχη της Δοϊράνης, τον Σεπτέμβριο του ιδίου χρόνου. Την διοίκηση του λόχου, ανέλαβε επί του πεδίου της μάχης, αφού τα αρχικά καθήκοντά που του είχαν ανατεθεί από τον διοικητή του συντάγματος, Αντισυνταγματάρχη Αθανάσιο Μάρκου, ήταν αυτά του αξιωματικού 2^{ου} Γραφείου, λόγω όμως σοβαρού τραυματισμού του διοικητή του λόχου, του ανατέθηκε η διοίκησή του. Η επακόλουθη δράση του, κατά τη διάρκεια της μάχης του απέφερε νέα εύφημο μνεία, του απονεμήθηκε δε ο Πολεμικός Σταυρός Γ' Τάξεως και αντίστοιχο βρετανικό μετάλλιο.

Δυστυχώς όμως, κατά τη διάρκεια της μάχης εκτέθηκε σε δηλητηριώδη αέρια, των οποίων η χρήση κατά τον Α' ΠΠ ήταν πολύ διαδεδομένη. Η εισπνοή τους, του προκάλεσε σημαντική βλάβη στο αναπνευστικό του σύστημα και συγκεκριμένα στις ηθμοειδείς κυψέλες της ρινικής κοιλότητας. Η βλάβη αυτή εξελίχθηκε σε χρόνια φλεγμονή, πάθηση που θα τον συνόδευε για το υπόλοιπο της ζωής του και θα τον οδηγούσε το 1938 στην πρόωρη αποστρατεία.

Κατά την Μικρασιατική Εκστρατεία τοποθετήθηκε στο 46^ο Σύνταγμα Πεζικού, της ΧΙΙης Μεραρχίας, με τα καθήκοντα του υπασπιστού διοικητού, εν συνεχεία όμως του ανετέθησαν τα καθήκοντα του διοικητού του 1^{ου} Λόχου.²⁸ Ο λόχος αυτός αποτελούνταν από παλαίμαχους των Βαλκανικών Πολέμων και από αντιπειθαρχικά στοιχεία. Αποτελούσε δηλαδή «λόχο ανεπιθύμητων», ο διοικητής του οποίου έπρεπε να διαθέτει ιδιαίτερα ηγετικά χαρίσματα για να επιβληθεί και να φέρει σε πέρας την αποστολή του. Ακριβώς γι' αυτό το λόγο ανατέθηκε η διοίκησή του στον Δαβάκη, ο οποίος θεωρούνταν μάχιμος αξιωματικός, ικανός να διαχειριστεί το προσωπικό αυτό, όπως και έκανε με επιτυχία.

Ατυχώς όμως, η βλάβη που είχε υποστεί από τα ασφυξιογόνα αέρια που είχε εισπνεύσει κατά τη Μάχη της Δοϊράνης, τον ανάγκασαν ν' αποσυρθεί από τις μάχες και να μεταβεί στην Θεσσαλονίκη προκειμένου να χειρουργηθεί. Όταν ήταν εκ νέου διαθέσιμος

²⁵ Βερνάρδος, *Δαβάκης-Πίνδος*, 366.

²⁶ Στο ίδιο, 370.

²⁷ Στο ίδιο, 385-386.

²⁸ Στο ίδιο, 392.

για πολεμική δράση, επιστρέφοντας στη Σμύρνη, ήταν Αύγουστος του 1922, οπότε ο Ελληνικός Στρατός αποχωρούσε από την Μικρά Ασία.

Η σταδιοδρομία του Δαβάκη κατά τον Μεσοπόλεμο υπήρξε λαμπρή.²⁹ Τον Νοέμβριο του 1923 προήχθη σε ταγματάρχη. Τότε ελήφθη απόφαση από το Γενικό Επιτελείο Στρατού ν' αποσταλεί στη Γαλλία για εκπαίδευση αριθμός αξιωματικών (22 ταγματάρχες και 11 λοχαγοί). Μεταξύ αυτών, κατόπιν επιτυχούς συμμετοχής του σε ανάλογες εξετάσεις, συγκαταλέγονταν και ο Δαβάκης, ο οποίος τοποθετήθηκε αρχικά στο 7ο Σύνταγμα Αρμάτων και εν συνεχεία στο Κέντρο Εκπαίδευσης Αρμάτων Μάχης των Βερσαλλιών και στο 519 Σύνταγμα Αρμάτων.

Με την επιστροφή του στην Ελλάδα, τοποθετήθηκε διοικητής του Κέντρου Εκπαιδεύσεως Κατωτέρων Αξιωματικών του Α' Σώματος Στρατού (Α' ΣΣ) στην Αθήνα, όπου ξεδιπλώθηκε για πρώτη φορά το ταλέντο που τον χαρακτήριζε ως εκπαιδευτή. Πράγματι ο Δαβάκης διακρίνονταν από εξαιρετική ικανότητα ανάλυσης των διδασκόμενων κανονισμών και μεταδοτικότητα προς τους εκπαιδευόμενους. Τον Οκτώβριο του 1924, πάλι κατόπιν επιτυχών εξετάσεων, μετέβη εκ νέου στη Γαλλία, για εκπαίδευση στα άρματα μάχης, οπότε τοποθετήθηκε στο 501 Τάγμα Αρμάτων και εν συνεχεία και πάλι στο Κέντρο Εκπαίδευσης Αρμάτων Μάχης των Βερσαλλιών.

Με την επιστροφή του, το 1927, στην Ελλάδα, τοποθετήθηκε στην τότε Επιθεώρηση Πεζικού (αντίστοιχο επιτελικό φορέα προς την σημερινή Διεύθυνση του Όπλου), όπου του ανετέθη το Ι' Γραφείο αυτής,³⁰ με αποστολή την σύνταξη προγραμμάτων εκπαίδευσης επί των αρμάτων μάχης. Το 1929 εισήχθη στην νεοϊδρυθείσα Σχολή Πολέμου, η οποία διέπονταν από τις οργανωτικές αρχές της γαλλικής στρατιωτικής αποστολής, όπου αφού φοίτησε επί ένα έτος, επελέγη για φοίτηση στην αντίστοιχη Σχολή Πολέμου του Παρισιού. Εκεί πραγματικά διέπρεψε, εξερχόμενος ως πρώτος επιτυχών μεταξύ των αλλοδαπών σπουδαστών και στην πρώτη τετράδα μεταξύ και των Γάλλων συσπουδαστών του.

Τα στοιχεία εκείνα που εντυπωσίασαν τους Γάλλους εκπαιδευτές του ήταν η ικανότητά του ν' αφομοιώνει, να επεξεργάζεται τις καταστάσεις και να καταλήγει σε ταχεία λήψη απόφασης. Επίσης τους εντυπωσίαζε η δυνατότητα του να μελετά και ν' αντιλαμβάνεται το έδαφος, επιδεικνύοντας προσαρμοστικότητα σε αυτό και να το εκμεταλλεύεται καταλλήλως.³¹ Τα ανωτέρω περιέγραψαν στο φύλλο ποιότητας που συνέταξαν, ως εξής: «Αξιωματικός ζωηρός. Τον διακρίνει διαύγεια πνεύματος. Είναι στρατιωτικός φανατικός. Κατετάγη στην πρώτη τετράδα των συμμαθητών του, εις δε τας ασκήσεις επί του εδάφους επεδείξατο «προσωπικότητα».

Ήδη, από το προηγούμενο έτος από την αποφοίτησή του, η υπηρεσία χρειάστηκε τις υπηρεσίες του, σχετικά με την προμήθεια των πρώτων αρμάτων μάχης για τον ελληνικό στρατό. Πράγματι, κατά τις θερινές διακοπές μεταξύ του πρώτου και του δεύτερου έτους της γαλλικής Σχολής Πολέμου, είχε ζητηθεί από τον Δαβάκη να μεταβεί στη Μεγάλη Βρετανία, όπου ήδη βρισκόταν κατάλληλη επιτροπή, με σκοπό την επιθεώρηση κάποιων προτεινόμενων τύπων αρμάτων γι' αγορά από την Ελλάδα.

Εκεί, ο Δαβάκης προέβη σε άκρως επικριτικά σχόλια για την ποιότητα των προτεινόμενων βρετανικών αρμάτων, τα οποία προκάλεσαν την ενόχληση των Βρετανών προμηθευτών, οι οποίοι όμως εν τέλει αναγκάστηκαν να συμμορφωθούν προς τις υποδείξεις του Δαβάκη.³² Τα άρματα αυτά αποτέλεσαν το πρώτο «κύτταρο» των

²⁹ Στο ίδιο, 399-402.

³⁰ Στο ίδιο, 401.

³¹ Στο ίδιο, 405.

³² Στο ίδιο, 407.

τεθωρακισμένων του Ελληνικού Στρατού, όντας μόνο τέσσερα, δηλαδή δύο «τανκέτες» Carden Loyd και δύο άρματα τύπου Vickers 6t, ένα τύπου –Α (με πυροβόλο στον πύργο) και ένα τύπου –Β (με δύο πύργους με πολυβόλα).

Η πρώτη συγγραφική απόπειρα του Δαβάκη είναι το βιβλίο του «Τα Άρματα Μάχης», ήταν αποτέλεσμα της μέχρι τότε εκπαίδευσής του στον Γαλλικό Στρατό. Όπως δηλώνει στην πρώτη σελίδα του προλόγου, σκοπός του είναι να παραθέσει τις απόψεις του σχετικά με την χρησιμότητα των αρμάτων στον Ελληνικό Στρατό, λαμβανομένων υπόψη των εδαφικών ιδιοτεροτήτων του ελληνικού χώρου, αντικρούοντας με την σημαντική αυτή επισήμανση αυθαρεί και παραχρήμα τις αντίθετες προς τον σκοπό αυτό αντιλήψεις, αφού θεωρούσε την απάντηση αυτονόητη.³³

Σκοπός του Δαβάκη είναι να μεταφέρει γνώση και εμπειρία και να μυήσει τους Έλληνες αξιωματικούς στο νέο Όπλο και να παραδώσει έτοιμες λύσεις σχετικά με το πώς θα υλοποιηθεί η εισαγωγή των αρμάτων σε χρήση.

Ο συλλογισμός του είναι παραγωγικός. Αφού παραθέσει την προαναφερθείσα δημόσια παραδοχή του Γερμανού αξιωματικού ενώπιον του Reichstag, με την οποία κερδίζει τις εντυπώσεις και αφού αναφέρει το επιχείρημα ότι στην ηττημένη Γερμανία είχε απαγορευθεί η κατοχή (πόσω μάλλον η κατασκευή αρμάτων μάχης), άρα τεκμαίρεται η σπουδαιότητα του νέου Όπλου, στη συνέχεια προβαίνει στην διατύπωση του κυρίου επιχειρήματός του, το οποίο περιστρέφεται γύρω από την χρησιμοποίηση των απλών αυτοκινήτων και των ελκυστήρων Πυροβολικού κατά τις επιχειρήσεις στην Μακεδονία και στην Μικρά Ασία.

Πράγματι, αφού ξεκαθαρίσει ότι σαφώς υποστηρίζει την κατάλληλη προσαρμογή των δογμάτων των δυτικών ανεπτυγμένων στρατών στο ελληνικό ανάγλυφο, επικαλούμενος σχετικό προηγούμενο άρθρο του στην Στρατιωτική Επιθεώρηση,³⁴ αναπτύσσει τον πρωταρχικό συλλογισμό του, ότι εφόσον είχαν ήδη χρησιμοποιηθεί στο δύσκολο ανάγλυφο της Μακεδονίας και της Μικράς Ασίας αυτοκίνητα και ελκυστήρες Πυροβολικού βαρέος τύπου, τότε πόσω μάλλον θα μπορούσαν να επιχειρήσουν τα πιο ευκίνητα άρματα μάχης, των οποίων η ευκινησία και βατότητα είναι δεδομένη και αποδεδειγμένη.³⁵ Όπως αναφέρει, οι όποιες δυσχέρειες παρατηρήθηκαν κατά την χρήση αυτοκινήτων, περισσότερο οφείλονταν στην παλαιότητα του υλικού και την αδυναμία επαρκούς συντήρησής του παρά σε αντικειμενικές δυσκολίες οφειλόμενες στο έδαφος.³⁶

Συνεχίζοντας τον συλλογισμό του, αναφέρει ότι τα άρματα θα μπορούσαν να είναι οργανωμένα με συγκεντρωτικό τρόπο, υπό την άμεση διοίκηση του αρχιστρατήγου, αποτελώντας μια στρατηγική εφεδρεία.³⁷ Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και αν μεγάλες μονάδες διαθέτουν στη δύναμή τους άρματα μάχης, σε περίπτωση που μία εξ αυτών θα επιχειρεί σε μη αρματικό έδαφος, θα μπορεί να διαθέσει τα άρματά της σε διπλανή μονάδα, η οποία θα επιχειρεί σε πιο ευνοϊκό γι' αυτά έδαφος.³⁸

Ορθά παρατηρεί, ότι όπως το Πυροβολικό, πεδινό/βαρύ ή ορειβατικό, διατίθεται στις μεγάλες μονάδες ανάλογα με το έδαφος, κάτι ανάλογο θα μπορεί να γίνει με τα άρματά, αναφερόμενος δε στον «εξ ανατολών» εχθρό (Τουρκία), διαπιστώνει ότι υπάρχει πεδινό

³³ Δαβάκης, *Τα Άρματα Μάχης*, β'.

³⁴ Στο ίδιο, γ'.

³⁵ Δαβάκης, ε'.

³⁶ Στο ίδιο, ε'.

³⁷ Στο ίδιο, ε'.

³⁸ Στο ίδιο, ζ'.

έδαφος κατάλληλο για χρήση αρμάτων, ενώ μια τέτοια δυνατότητα υφίσταται επίσης και προς τον «από Βορρά» εχθρό (Βουλγαρία).

Στην επόμενη σελίδα ο Δαβάκης διατυπώνει την άποψη ότι αν ο Ελληνικός Στρατός είχε στην διάθεσή του άρματα μάχης κατά τις επιχειρήσεις στην Μικρά Ασία, πιθανώς η έκβαση της όλης εκστρατείας να ήταν διαφορετική.³⁹ Όπως σημειώνει χαρακτηριστικά ο στρατηγός Δημήτριος Βαγκάς, είχε ζητηθεί από ελληνικής πλευράς, κατά τα αρχικά στάδια της ελληνικής παρουσίας στην Μικρά Ασία (Ιούλιος/Αύγουστος του 1920), η παραχώρηση εκ μέρους των Βρετανών αρμάτων μάχης, πολεμικών αεροσκαφών καθώς και σημαντικού αριθμού φορτηγών αυτοκινήτων, πολλά από τα οποία κρινόταν ότι θα έπρεπε να είναι θωρακισμένα.⁴⁰

Ο Δαβάκης εύγλωττα από τον πρόλογο του πρώτου βιβλίου του, αναλύει τους λόγους για τους οποίους όλοι οι αξιωματικοί, ανεξαρτήτως Όπλου, θα πρέπει να επιμορφωθούν πάνω στο νέο οπλικό σύστημα, ασχέτως αν αυτό δεν είχε ακόμη εισαχθεί σε χρήση. Οι μεν αξιωματικοί των Όπλων ελιγμού (Πεζικό-Ιππικό) διότι θα ερχόταν η ώρα και η μέρα που είτε θα καλούνταν να συγκροτήσουν και διοικήσουν μονάδες αρμάτων μάχης, είτε θα καλούνταν να τα αντιμετωπίσουν, οι δε των Όπλων υποστηρίξεως μάχης (Πυροβολικό-Μηχανικό) θα καλούνταν να διαχειριστούν καταστάσεις επί του πεδίου της μάχης που θα περιελάμβαναν το νέο οπλικό σύστημα.

Ο Δαβάκης προβαίνει στην εξιστόρηση όλων των ιδεών που διαχρονικά χαρακτήρισαν την σύλληψη της χρήσης βαρέων μηχανημάτων στο πεδίο της μάχης, ασχέτως αν αυτά κατά τα στάδια της αρχαιότητας ή του Μεσαίωνα ήταν υποτυπώδη και «πρωτόγονα», για να καταλήξει στις προσπάθειες του Γάλλου στρατηγού Estienne, οι οποίες οδήγησαν στην παραγγελία των πρώτων γαλλικών αρμάτων τύπου Sneider και St.Chamond.⁴¹ Είναι αξιοπρόσεκτο ότι την εξιστόρηση αυτή του Δαβάκη, φαίνεται να την ακολουθεί ο Guderian, σχεδόν δέκα χρόνια μετά (1937) στο δικό του σύγγραμμα,⁴² αναφέροντας μεν περισσότερες λεπτομέρειες, ταυτιζόμενος όμως γενικά σε πολλά με τον Δαβάκη, όπως η αναφορά στον ίδιο ακριβώς αριθμό των 400 αρμάτων της αρχικής γαλλικής παραγγελίας για το κάθε εργοστάσιο Schneider και St. Chamond.

Εν συνεχεία, προχωρά στην τεχνική περιγραφή του τι είναι ένα άρμα μάχης, τον «ορισμό» του οποίου δίνει ως εξής: «Υπό μηχανικήν έποψιν, το άρμα είναι όχημα κινούμενος επί αλύσεων (σ.σ.: ερπυστριών), πλην οπλισμένον και τεθωρακισμένον». Και συνεχίζει: «Ως μηχανήμα μάχης το άρμα είναι όχημα τεθωρακισμένονδυνάμενον να κινηθή μηχανικώς δια μέσου των τεχνητών ή φυσικών εμποδίων του πεδίου της μάχης».⁴³

Αφού διατυπώσει τον αρχικό ορισμό, προχωρά στην επί μέρους τεχνική ανάλυση, αναφέροντας ότι το άρμα αποτελείται από δύο βασικά τμήματα, το «τεθωρακισμένο κιβώτιο», δηλαδή αυτό που σήμερα αποκαλούμε διαμέρισμα μάχης (περιλαμβάνοντας όμως και τον κινητήρα) και του «συστήματος εξαρτήσεως και προωθήσεως» (αυτό που με σημερινούς όρους αποκαλούμε σύστημα αναρτήσεως). Αν και σχετικά απλοϊκή (με βάση τα σημερινά δεδομένα) η περιγραφή που κάνει, εν τούτοις είναι η ενδεικνυόμενη προκειμένου ακόμη και ο πιο αδαής αναγνώστης να δυνηθεί να καταλάβει τα βασικά γύρω από την λειτουργία του άρματος μάχης.

³⁹ Στο ίδιο, ζ'.

⁴⁰ Βλάχσης, *Τα Τεθωρακισμένα στον Ελληνικό Στρατό*, 43.

⁴¹ Δαβάκης, *Τα Άρματα Μάχης*, 24.

⁴² Στο ίδιο, 21-24.

⁴³ Στο ίδιο, 25.

Αμέσως μετά και υπό τον γενικό τίτλο «Κίνησις οχήματος επί αλύσεων»⁴⁴ αναλύει με αρκετά λεπτομερή τρόπο τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος αναρτήσεως των αρμάτων. Είναι πολύ σημαντικό μέρος του συγγράμματος, αφού πρόκειται για νεοφανή τεχνολογία, προς την οποία δεν είναι καθόλου εξοικειωμένο το αναγνωστικό του κοινό. Πολύ σημαντικές είναι οι τελικές διαπιστώσεις, τις οποίες διατυπώνει σαν κατακλείδα του κεφαλαίου II, και οι οποίες και πάλι δείχνουν πόσο σωστά είχε κατανοήσει το αρματικό αντικείμενο ο Δαβάκης. Παρατηρεί λοιπόν ότι με την προσθήκη της «αλύσεως» στα οχήματα επιτυγχάνεται η ελάττωση της ανά τετραγωνικό εκατοστό πίεσης που ασκεί το όχημα στο έδαφος, οπότε το ερπυστριοφόρο μπορεί να κινηθεί με άνεση σε μαλακά εδάφη, στα οποία ακόμη κι ένας πεζός θα κολλήσει. Η χρήση της ερπύστριας του προσδίδει δηλαδή μεγαλύτερη σταθερότητα, κίνηση γενικά σε εδάφη στα οποία τα τροχοφόρα δεν δύνανται να κινηθούν και διάβαση ή υπερπήδηση των κωλυμάτων.

Συνεχίζοντας, αναλύει, σε ιδιαίτερο υποκεφάλαιο, τις επιπτώσεις του συστήματος κίνησης με ερπύστρια στις γενικότερες επιδόσεις του άρματος. Με τον γενικό τίτλο «Διαστάσεις, Διάβασις, Σταθερότης», επιδίδεται σε μια πολύ ωραία ανάλυση των επιδόσεων ενός άρματος σε σχέση με το μέγεθός του. Παρατηρεί χαρακτηριστικά ότι το μέγεθος του άρματος είναι ευθέως ανάλογο της τρωτότητάς του, δηλαδή όσο πιο μεγάλος ο όγκος του, τόσο μεγαλύτερο στόχο δείχνει, αν όμως το άρμα είναι πολύ χαμηλό, δεν διευκολύνεται η παρατήρηση από τον αρχηγό. Ομοίως, όσο πιο μικρή εδαφική ανοχή έχει το άρμα, τόσο πιο σταθερό είναι. Εν τούτοις τόσο πιο μεγάλη και η πιθανότητα το άρμα να κολλήσει.

Συνεχίζοντας, αναλύει την έννοια του κέντρου βάρους του άρματος, για να εξηγήσει την δυνατότητα διάβασης υδατίνου κωλύματος και εξηγεί ότι οι μηχανικοί που σχεδιάζουν άρματα μάχης προσπαθούν να βρουν την ιδανική σχέση ώστε να επιτυγχάνεται η βέλτιστη ικανότητα διάβασης κωλυμάτων. Αφού αναφερθεί εκτενώς σε όλες τις πτυχές που χαρακτηρίζουν ένα άρμα μάχης, δηλαδή θωράκιση, οπλισμό, ικανότητα προσβολής και καταστροφής στόχων, ακτίνα ενεργείας και κάθε άλλο χαρακτηριστικό που πρέπει κάποιος να γνωρίζει, στο κεφάλαιο III αναλύει περιγραφικά τους κύριους τύπους αρμάτων μάχης της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου που δημοσιεύθηκε το βιβλίο του, ήτοι του γαλλικού άρματος Renault FT-17 (για το οποίο αναγνωρίζει ότι είναι πλέον παρωχημένο⁴⁵), τα επίσης γαλλικά Schneider και St-Chamond,⁴⁶ τα βρετανικά Mark V⁴⁷ και Whippet⁴⁸ και εν κατακλείδι το γερμανικό άρμα Elfriede, πιο γνωστό στις μέρες μας ως A7V Sturmpanzerwagen, το οποίο χαρακτηρίζει ως δυσλειτουργικό⁴⁹ τόσο λόγω μεγέθους όσο και λόγω προβληματικής σχεδίασης. Όπως παρατηρεί, το γερμανικό άρμα είχε πολλές θυρίδες παρατήρησης και βολής, οι οποίες καθιστούσαν το προσωπικό στο εσωτερικό του ευάλωτο στο εχθρικό πυρ αλλά και οι μεταλλικές ποδιές που είχαν τοποθετηθεί στο πλάι του συστήματος αναρτήσεως, το εμποδίζαν να κινείται στα λασπώδη εδάφη, αφού είχαν μικρή εδαφική ανοχή.

Σε κάθε περίπτωση, όπως παρατηρεί ο Δαβάκης, ο γερμανικός τύπος άρματος δεν έπαιξε καθοριστικό ρόλο στις επιχειρήσεις, αφενός διότι εμφανίστηκε πολύ αργά στα πεδία

⁴⁴ Στο ίδιο, 26.

⁴⁵ Στο ίδιο, 47.

⁴⁶ Στο ίδιο, 50-51.

⁴⁷ Στο ίδιο, 47.

⁴⁸ Στο ίδιο, 51.

⁴⁹ Στο ίδιο, 53.

των μαχών (μόλις τον Μάρτιο του 1918), αφετέρου διότι παραγγέλθηκε σε πολύ μικρό αριθμό (μόλις 75 μονάδες).⁵⁰ Μάλιστα μια ιδιαιτερότητα αυτής της παραγγελίας είναι ότι ως άρματα μάχης παραγγέλθηκαν αρχικά μόνο 20, ενώ τα υπόλοιπα «σασσί» προορίζονταν για απλά μεταφορικά μέσα.

Παρά ταύτα, στις 24 Απριλίου 1918 έλαβε χώρα η πρώτη «αρματομαχία» της παγκόσμιας Ιστορίας, με συμπλοκή μεταξύ βρετανικών αρμάτων τύπου Mark V και γερμανικών A7V. Πράγματι, κατά την επίθεση των γερμανικών δυνάμεων στην περιοχή της πόλης Villers-Bretonneux, οι Γερμανοί κινητοποίησαν 15 συνολικά άρματα μάχης, 7 γερμανικής κατασκευής (A7V) και 8 βρετανικά Mark V (τα οποία είχαν περιέλθει σε γερμανική κατοχή ως λάφυρα). Αν και κατά το αρχικό στάδιο της σύγκρουσης, οι Βρετανοί βρέθηκαν να μειονεκτούν, αφού δύο βρετανικά «θηλυκά» Mark V (δηλαδή του τύπου που ήταν εξοπλισμένος μόνο με πολυβόλα) ήρθαν αντιμέτωπα με A7V, υφιστάμενα σημαντικές ζημιές (διάτρηση της θωράκισης), εν τούτοις, σύντομα έσπευσε προς υποστήριξή τους ένα «αρσενικό» Mark V, εξοπλισμένο με πυροβόλο των 6 λιβρών (6 pounder). Αυτό κατόρθωσε με απευθείας βολή από τα 800 μέτρα να καταστρέψει το προπορευόμενο γερμανικό. Η συμπλοκή αυτή υπήρξε η πρώτη επιβεβαιωμένη καταστροφή άρματος από άλλο άρμα παγκοσμίως.

Την περιγραφή της συμπλοκής αυτής ο Δαβάκης την χρησιμοποιεί για να προβάλει κάποια επίσης σημαντικά συμπεράσματα. Στο ακροτελεύτιο μέρος του κειμένου του, με τίτλο: «Ποιον το Άρμα του Μέλλοντος», ο Δαβάκης υπερέβαλε εαυτόν, διατυπώνοντας σημαντικές παρατηρήσεις γύρω από το θέμα του μελλοντικού άρματος, οι οποίες αποδείχθηκαν διαχρονικές.

Κατ' αρχήν διατυπώνει εκ νέου την βεβαιότητά του ότι το άρμα θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στις μελλοντικές πολεμικές συρράξεις. Η διαπίστωση αυτή, αν και με την σημερινή γνώση θεωρείται ως δεδομένη, εν τούτοις τότε δεν ίσχυε κάτι τέτοιο. Τα ρεύματα αμφισβήτησης της χρησιμότητας του νέου οπλικού συστήματος ήταν ακόμη ισχυρά, όπως άλλωστε είδαμε και παραπάνω, όταν αναφερθήκαμε στον στρατηγό deGaulle. Αμφισβήτηση η οποία κατέπεσε λίαν συντόμως, στα πεδία των μαχών της Πολωνίας, τον Σεπτέμβριο του ιδίου έτους αλλά και της Γαλλίας, τον Μάιο-Ιούνιο του 1940.

Αντιθέτως, ο Δαβάκης θεωρεί ότι το άρμα θα βελτιώνεται διαρκώς, είτε σε επίπεδο κινητήρα, είτε σε θέματα θωρακίσεως και οπλισμού, είτε σε θέματα αναρτήσεως. Όπως περιγράφει,⁵¹ θεωρείται δεδομένο ότι στο μέλλον ένας στρατός θ' αποτελείται σχεδόν αποκλειστικά από άρματα μάχης και μαχητικά αεροσκάφη, τα οποία σε αгаστή συνεργασία και αλληλοϋποστήριξη θα κυριαρχούν επί του αντιπάλου. Γινόμενος μάλιστα λυρικός, κατά την περιγραφή της μελλοντικής αυτής μάχης, χαρακτήριζε τα αεροσκάφη ως «εναέρια όρνεα».⁵² Περιέγραψε δηλαδή εν έτει 1928, αυτά που θα ζούσε η ανθρωπότητα μετά από μόλις 10 χρόνια, με τα περιβόητα γερμανικά αεροσκάφη καθέτου εφορμήσεως, τα Ju-87 «Stukas».

Μάλιστα, εν συνεχεία προβαίνει στην διατύπωση μίας ακόμη πρόβλεψης που επιβεβαιώθηκε πλήρως, ότι δηλαδή οι μελλοντικοί Σταθμοί Διοικήσεως των στρατευμάτων θα είναι άρματα μάχης, εφοδιασμένα με πληθώρα ασύρματων μέσων.⁵³ Στην τελευταία σελίδα διατυπώνει την άποψη ότι ένα άρμα πρέπει να είναι εξοπλισμένο και με πυροβόλο

⁵⁰ Στο ίδιο, 54.

⁵¹ Στο ίδιο, 60.

⁵² Στο ίδιο, 60.

⁵³ Στο ίδιο, 60.

αλλά και με τουλάχιστον δύο πολυβόλα, ώστε να επιτυγχάνεται η μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητά του. Το βιβλίο κλείνει με εξαιρετικής ποιότητας, για τις εκδοτικές δυνατότητες της εποχής εκείνης, απεικονίσεις, τόσο ιστορικού ενδιαφέροντος (κάποια σχέδια ξύλινων αρμάτων της Αναγέννησης) όσο και όλων των περιγραφόμενων στο εγχειρίδιο αρμάτων, με λεπτομερείς τεχνικές περιγραφές και απεικονίσεις, οι οποίες συνιστούν πραγματικά ένα πρωτοποριακό για την εποχή του τεχνικό εγχειρίδιο.

Η περίοδος της ωριμότητας: «Ο Στρατός του Μέλλοντος» (1934) και το «Υπόμνημα επί της Αμύνης των Συνόρων» (1935).

Το επόμενο συγγραφικό εγχείρημα του Δαβάκη έρχεται 6 χρόνια μετά, το 1934, την ίδια χρονιά που ο τότε αντισυνταγματάρχης de Gaulle δημοσιεύει στη Γαλλία το προαναφερθέν άρθρο του «Vers l' Armée de Métier» («Ο Στρατός του Μέλλοντος»). Στο νέο του βιβλίο, ο κατασταλαγμένος και ώριμος πλέον, Δαβάκης εκθέτει εκ νέου τις απόψεις σχετικά με το πώς πρέπει να είναι ένας σύγχρονος στρατός, κινούμενος σε μια κατεύθυνση παράλληλη με αυτήν που κινήθηκε και ο de Gaulle.

Το πλέον σημαντικό όμως, και απόλυτα ενδεικτικό της αντίδρασης που συναντούσε ο Δαβάκης, είναι το προοίμιο του βιβλίου, το οποίο πάλι εκδόθηκε με ίδια δαπάνη του Δαβάκη. Πράγματι, μόλις ανοίξει ο αναγνώστης το βιβλίο, συναντά μια διαταγή, υπογεγραμμένη από τότε Υπουργό Στρατιωτικών Γεώργιο Κονδύλη, στην οποία «ξεκαθαρίζεται» ευθύς εξ αρχής ότι χορηγείται μεν άδεια δημοσιεύσεως στον Δαβάκη, πλην όμως αυτή δεν συνεπάγεται και την έγκριση της Υπηρεσίας.

Καθίσταται αντιληπτό ότι ο Δαβάκης αντιμετώπιζε κριτική ανάλογη με αυτήν που αντιμετώπιζε και ο de Gaulle, η οποία επικεντρωνόταν απλά σε διαφορετικό ζήτημα. Ενώ δηλαδή ο de Gaulle αντιμετώπιζε την κριτική ότι η Γαλλία δεν ήταν επιθετικό έθνος, άρα δεν χρειαζόταν να έχει έναν σημαντικό αριθμό αρμάτων μάχης, η κριτική που αντιμετώπιζε ο Δαβάκης επικεντρωνόταν στο ότι τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά του ελλαδικού χώρου δεν επέτρεπαν την χρήση αρμάτων μάχης.

Ήδη στον πρόλογο αναφέρει ότι τα θέματα που θα έθιγε με το συγκεκριμένο σύγγραμμα είναι αποτέλεσμα της «προσωπικής του φαντασίας» και ό,τι γραφόταν δεν είχε «την αξίωση να θεωρηθεί ως έχον κύρος ιδιαίτερον», αλλά απλώς επιθυμεί να παρακινήσει τους νεώτερους αξιωματικούς να προβληματιστούν.⁵⁴ Αν και κατ' αρχήν ο τόνος του εμφανίζεται σαφώς απολογητικός, συνεχίζοντας τον συλλογισμό του, αναφέρει κάποιες πολύ σημαντικές επιστημονικές, ενδεικτικές της οξυδέρκειας του πνεύματός του.

Ο Δαβάκης διατυπώνει την άποψη ότι οι στρατιωτικοί κανονισμοί είναι προϊόντα των τακτικών και επιχειρησιακών αντιλήψεων της εποχής κατά την οποία συντάχθηκαν. Όταν υποστηρίζουμε, γράφει, το αμετάβλητο των κανονισμών, απομακρυνόμαστε από την στοιχειώδη λογική. Επικαλείται δε την ιστορική πραγματικότητα, από την οποία προκύπτει ότι οι σημαντικότερες μεταβολές στην οργάνωση των στρατών, δεν συντελούνται τόσο πριν, όσο κατά τη διάρκεια ή μετά το πέρας ενός πολέμου.

Η διανοητική προσπάθεια που απαιτείται για την ανάπτυξη και τελειοποίηση ενός νέου πολεμικού μέσου είναι αποτέλεσμα του έργου μιας μικρής ομάδας ατόμων. Η επακόλουθη αλλαγή των επιχειρησιακών δογματικών αντιλήψεων είναι μια πολύ πιο δύσκολη διαδικασία, η οποία απαιτεί περισσότερο κόπο και χρόνο, αφού έρχεται σε

⁵⁴ Δαβάκης. *Ο Στρατός του Μέλλοντος*, 3.

σύγκρουση με κατεστημένες ιδέες και αντιλήψεις, διαδικασίες που διευκολύνονται περαιτέρω από τις προκλήσεις και δυσχέρειες που συναντώνται στα πεδία των μαχών, σε αντίθεση με τον καιρό της Ειρήνης, όταν η εισαγωγή τεχνολογικών ή άλλων καινοτομιών δεν βρίσκει το ανάλογο ενδιαφέρον.⁵⁵

Ο Δαβάκης θέλει να καταλήξει στο τελικό του συμπέρασμα, ότι τα στρατιωτικά πράγματα είναι δυναμικά εξελισσόμενα, όπως έχει αποδείξει η Ιστορία, και νικητής στα πεδία των μαχών αναδεικνύεται ο πλέον καινοτόμος και ο πλέον προσαρμοστικός. Ο Δαβάκης ολοκληρώνει τον πρόλογό του με έναν αφορισμό: «Οι Κανονισμοί όθεν δεν είναι Ευαγγέλια. Και η Στρατιωτική Επιστήμη δεν είναι αμετάβλητος».⁵⁶

Τόσο ο Δαβάκης όσο και οι αναθεωρητικοί θεωρητικοί του πολέμου, όπως ο Lidell Hart, ο Fuller, ο Guderian, ο de Gaulle, προέρχονταν από τα πεδία των μαχών του Α΄ ΠΠ, όπου εκατοντάδες χιλιάδες ζωές γενναίων ανδρών χάθηκαν λόγω μιας τυφλής προσήλωσης σε πολεμικά δόγματα προηγούμενων εποχών. Η έλλειψη φαντασίας, επινοητικότητας, τακτικής και επιχειρησιακής τόλμης από τις ηγεσίες αμφοτέρων των εμπολέμων, οδήγησαν σε τραγικές καταστάσεις, οι οποίες παρέτειναν τον Πόλεμο, οδηγώντας τόσο τους στρατούς, όσο και πολύ σημαντικότερο τις κοινωνίες, σε απόγνωση, διαρρηγνύοντας τους κοινωνικούς δεσμούς και προξενώντας πρωτόγνωρες καταστάσεις. Όπως παρατηρεί ο Δαβάκης: «... την τοιαύτη στενότητα της αντιλήψεώς μας ασφαλώς θα την πληρώσωμεν με αίμα».⁵⁷

Ξεκινώντας λοιπόν κάποιος να διαβάσει, συναντά δύο πολύ όμορφα διατυπωμένους ορισμούς της Μηχανοκίνησης και της Μηχανοποίησης. Όπως αναλύει ο συγγραφέας, η Μηχανοκίνηση⁵⁸ αναφέρεται απλά στην χρήση αυτοκινήτων για την κάλυψη των παραδοσιακών αναγκών ενός στρατεύματος, δηλαδή τις μεταφορές προσωπικού, υλικού και εφοδίων. Από την Μηχανοκίνηση δεν προκύπτει κάποια ανάγκη οργανωτικής αλλαγής στην συγκρότηση ενός στρατεύματος, αφού τα μηχανικά μέσα απλά υποκαθιστούν τα μέχρι τότε χρησιμοποιούμενα υποζύγια.

Αντίθετα, η Μηχανοποίηση⁵⁹ είναι κάτι τελείως διαφορετικό, μια διαδικασία εισαγωγής σε χρήση όχι απλών μηχανικών μέσων, περιοριζόμενων αποκλειστικά για τις μεταφορές (όπως συνέβη στ' αρχικά στάδια του Α΄ ΠΠ, αλλά αφορά στην εισαγωγή σε χρήση ολοκληρωμένων οπλικών συστημάτων, τα οποία συμμετέχουν πλέον ενεργά στη μάχη και επηρεάζουν καθοριστικά την εξέλιξή της.

Ο Δαβάκης, μετερχόμενος το ζήτημα με αριστοτεχνικό τρόπο, καταλήγει σε σαφή (και αυταπόδεικτα) συμπεράσματα, ότι η ολοκληρωτική αντικατάσταση των υποζυγίων από τις μηχανές είναι συνδυασμός του εδαφικού αναγλύφου, της οικονομικής κατάστασης της χώρας και της πυκνότητας και αποδοτικότητας του σιδηροδρομικού και οδικού δικτύου της κάθε χώρας. Γι' αυτό και στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο Β΄ ο Δαβάκης αναφέρει τα εξής:

*Πνεύματα, άτινα η πλειονότης των Στρατιωτικών θεωρούσιν ως επαναστατικά, άτινα όμως θα μοι επιτραπή ατομικώς να θεωρώ ως προδρόμους υγιών αντιλήψεων, νομίζουσι ότι εις προσεχές μέλλον η μηχανή θα κυριαρχήσῃ απολύτως και κατά συνέπειαν οι στρατοί του μέλλοντος θ' αποτελούνται αποκλειστικώς και μόνον από όπλα μηχανοκινούμενα.*⁶⁰

⁵⁵ Στο ίδιο, 4.

⁵⁶ Στο ίδιο, 4.

⁵⁷ Στο ίδιο, 4.

⁵⁸ Στο ίδιο, 5.

⁵⁹ Στο ίδιο, 5.

⁶⁰ Στο ίδιο, 11.

Τα δύο Όπλα που θεωρεί ότι «κινδυνεύουν»⁶¹ είναι το Πεζικό και το Ιππικό, συνεχίζει δε αναλύοντας τους λόγους για τους οποίους πρέπει να επέλθει η Μηχανοποίηση του Στρατού.

Η πρώτη ομάδα επιχειρημάτων που αναπτύσσει αναφέρεται σε διάφορους κοινωνικοοικονομικούς λόγους. Σε μια επίδειξη ευρύτητας πνεύματος, ο Δαβάκης εξηγεί ότι οι πολεμικές συρράξεις του μέλλοντος θα πρέπει να είναι βραχείες σε χρόνο, αφού ο πολυδάπανος χαρακτήρας του μοντέρνου πολέμου θα οδηγεί στην οικονομική και συνακόλουθα κοινωνική καταπόνηση και εξουθένωση των κοινωνιών των εμπολέμων. Επίσης παρατηρεί ότι στη διάρκεια του Α' ΠΠ πολλές «σταθερές» ανατράπηκαν, όπως ο περιώνυμος γερμανικός στρατός, ο οποίος από υπόδειγμα οργάνωσης και πειθαρχίας στις απαρχές του Πολέμου κατέληξε να ηττηθεί, λυγίζοντας κάτω από το βάρος της υπερτετραετούς πολεμικής προσπάθειας, η οποία οδήγησε και σε εσωτερική πολιτειακή ανατροπή.⁶²

Αυτό που θέλει ο Δαβάκης να πει, είναι ότι η σύγχρονη τεχνολογία μπορεί αφενός να μετέτρεψε τον Πόλεμο σε μια πιο αιματηρή και δαπανηρή διαδικασία, αφετέρου όμως προσφέρει τη δυνατότητα συντόμευσης της διάρκειάς του. Επιπλέον, με την επιστροφή στις αραιές διατάξεις μάχης, ως αποτέλεσμα της φονικότητας των νέων όπλων, μπορούν να μειωθούν αντίστοιχα οι απώλειες.⁶³

Εν ολίγοις και δεδομένων των αδιέξοδων καταστάσεων που επικράτησαν κατά τον τελευταίο πόλεμο, ο Δαβάκης θεωρεί ότι ο εκσυγχρονισμός των μέσων αποτελεί μονόδρομο, αφού ένας παρωχημένος στρατός δεν θα μπορεί να φέρει σε πέρας την αποστολή του. Άλλωστε, όπως παρατηρεί, η τακτική προσαρμόζεται πάντοτε προς τα μέσα της εποχής της.

Το παραπάνω αξίωμα, αποτελεί τον κύριο οδηγό της σκέψης του, αν και μπορεί κάποιος να πει ότι τακτική και μέσα βρίσκονται σε μια αμφίδρομη σχέση, αφού η εξέλιξη του ενός επηρεάζει το άλλο. Η ανάγκη δηλαδή για επιβολή επί του αντιπάλου οδηγεί στην αναζήτηση και επινόηση νέων οπλικών συστημάτων και οπλομηχανημάτων τα οποία με την σειρά τους οδηγούν στην ανάλογη τροποποίηση των τακτικών μάχης. Όλοι οι παράγοντες συγκλίνουν στην επίτευξη τριών στόχων: την αύξηση της προστασίας των μαχητών, στην επαύξηση της επιθετικής ισχύος και την επαύξηση της ευελιξίας,⁶⁴ δεδομένου, όπως γράφει, ότι ο νέος μεγάλος πόλεμος θα είναι ακόμη καταστροφικότερος από τον προηγούμενο, άρα θα πρέπει οι στρατοί να κινηθούν προληπτικά, προετοιμαζόμενοι για το χειρότερο σενάριο.⁶⁵

Και τα τρία χαρακτηριστικά αυτά πληρούσε το άρμα μάχης, γι' αυτό και αναπτύχθηκε γρήγορα από τους Δυτικούς Συμμάχους, ως ένα προϊόν της εφεύρεσης των κινητήρων εσωτερικής καύσης.⁶⁶ Το άρμα ήταν ένα ακόμη προϊόν, του πολέμου στην εποχή των μηχανών.

Οι τεχνικές αυτές εξελίξεις οφείλονταν στην συνειδητοποίηση ότι τόσο σε τακτικό όσο και σε στρατηγικό επίπεδο, απαιτούνταν τα εξής: η δυνατότητα ταχείας επέμβασης, με σκοπό αφενός την ανάσχεση του εχθρού, αφετέρου την ισχυρή και ταχεία προσβολή του

⁶¹ Στο ίδιο, 11.

⁶² Στο ίδιο, 12-13.

⁶³ Στο ίδιο, 15.

⁶⁴ Στο ίδιο, 17.

⁶⁵ Στο ίδιο, 24.

⁶⁶ Στο ίδιο, 21.

αντιπάλου, ιδιαίτερα στα πλευρά, με τελικό σκοπό την κύκλωση και εξολόθρευσή του, η παροχή της βέλτιστης δυνατής προστασίας στον μαχητή και η επαύξηση της επιβιωσιμότητάς του, η οποία είχε τρωθεί σημαντικά με την εισαγωγή σε χρήση ιδίως των πολυβόλων και εν τέλει η συνολική επαύξηση της επιθετικής ισχύος, αφού η επίθεση αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό ενός στρατού.⁶⁷ Η άμυνα αποτελεί προσωρινή κατάσταση, που αποσκοπεί στην αναχαίτιση και εξασθένιση του εχθρού, μέχρι να καταστεί δυνατή η ανάκτηση της επιθετικής πρωτοβουλίας.⁶⁸

Εδώ λοιπόν ο Δαβάκης, ως αξιωματικός του Πεζικού, διατυπώνει τους προβληματισμούς του σχετικά με το Όπλο του στην νέα εποχή. Ήδη έχει αναφερθεί σε άλλα σημεία του έργου του, στις εκατόμβες που υπέστησαν οι δυνάμεις Πεζικού των εμπολέμων, κατά τις ατελέσφορες και αιματηρές μάχες του Α' ΠΠ. Έρχεται λοιπόν να παρατηρήσει ότι το Πεζικό, λόγω της μετάλλαξης του πεδίου της μάχης, δεν είναι δυνατόν πλέον από μόνο του να διεξάγει επιτυχώς τον αγώνα, αλλά εξαρτάται πλέον και από τα άλλα Όπλα, ιδίως δε από τα Πυροβολικά. Αυτή φυσικά η διαπίστωση αναφέρεται στις εμπειρίες του Α' ΠΠ, ο οποίος ήταν ένας «πεζικοκεντρικός» πόλεμος, όπως άλλωστε και όλοι οι πόλεμοι μέχρι τότε, κάτι που πλέον δεν ίσχυε.

Παρά ταύτα, όπως παρατηρεί, το Πεζικό, με όλες τις αδυναμίες του, παρέμενε ο αποφασιστικός παράγων κατά τη διάρκεια της μάχης, και θα παρέμενε, ακόμη και μετά την αλματώδη εξέλιξη των τεθωρακισμένων κατά των Β' ΠΠ, το Όπλο που επιφέρει την τελική νίκη.⁶⁹ Αντιλαμβανόμενος αυτά ακριβώς τα ζητήματα, ο Δαβάκης προχωρά στην παράθεση των απόψεών του σχετικά με την Μηχανοποίηση του Πεζικού. Δηλαδή, αφού εκθέτει την άποψη ότι στον σύγχρονο τρόπο πολέμου, όπως αυτός διαμορφωνόταν την περίοδο εκείνη, σημασία είχε η ταχεία κατάληψη κρίσιμων σημείων, που θ' ανέτρεπαν την διάταξη του αντιπάλου,⁷⁰ και θα προσέφεραν το αποφασιστικό πλεονέκτημα στη φίλια πλευρά, κρίνει το Πεζικό, με την μορφή που είχε μέχρι τότε, ως ακατάλληλο, μη διαθέτον την απαραίτητη ταχυκίνηση για να διεκπεραιώσει την αποστολή αυτή.

Από την άλλη πλευρά, ο Δαβάκης κατανοεί τη γερμανική σχολή του «Κέντρου Βάρους», η οποία μετεξελίχθηκε σε αυτό που οι Δυτικοί ονόμασαν «blitzkrieg» (ο πραγματικός γερμανικός όρος ήταν «kesselschlacht», δηλαδή μάχη περικύκλωσης), μια διάρρηξη δηλαδή της αμυντικής διάταξης του αντιπάλου και μια ταχεία ανάπτυξη εν είδει ριπιδίου στα μετόπισθέν του, με ταυτόχρονη προσβολή των κέντρων βάρους του και συνακόλουθα την κύκλωσή και εξολόθρευσή του. Ο κυριότερος Γερμανός θεωρητικός του Μεσοπολέμου, ο στρατηγός Hans von Seeckt διατύπωνε με χαρακτηριστική καθαρότητα τα νέα δόγματα: «Ο σκοπός του πολέμου θα είναι η επιτυχία του αποφασιστικού κτυπήματος με ευκίνητους δυνάμεις κατά το μέγιστον ικανάς να διεξαγάγουν επιχειρήσεις χωρίς ή προτού αι μάζαι προφθάσουν να τεθούν εις κίνησιν».⁷¹

Ο Δαβάκης, αντιλαμβανόμενος τις καταγιστικές εξελίξεις, θεωρεί ότι το Πεζικό πρέπει να εξελιχθεί σε μηχανοποιημένο, ώστε να δύναται ν' ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις του πεδίου της μάχης. Εξετάζει το ζήτημα πολυπαραγοντικά. Κατ' αρχήν δεν υποστηρίζει ότι πρέπει να μηχανοποιηθεί το σύνολο του Πεζικού, αφού αυτό εκτελεί ποικιλία αποστολών, αλλά μόνο ένα κρίσιμο τμήμα αυτού, το οποίο θα έχει ρόλο ταχυκίνητης δύναμης. Συνολικά προτείνει τον διαχωρισμό του Πεζικού σε τρία επιμέρους τμήματα:

⁶⁷ Στο ίδιο, 23.

⁶⁸ Στο ίδιο, 23.

⁶⁹ Στο ίδιο, 25.

⁷⁰ Στο ίδιο, 25.

⁷¹ Βλάσσης, *Τα Τεθωρακισμένα στον Ελληνικό Στρατό*, 147.

άρματα μάχης (τα οποία προφανώς εντάσσει οργανικά στο Πεζικό), Πεζικό μεταφερόμενο «μηχανικώς» (προφανώς με κάποιες μορφής θωρακισμένα οχήματα) και τέλος Πεζικό «σκέτο» και «απλούν», το οποίο θα είναι δυνατό, κατά περίπτωση, να μεταφέρεται με φορτηγά οχήματα.

Οι απόψεις αυτές του Δαβάκη δεν απέχουν από τις απόψεις της πλειοψηφίας των Γάλλων θεωρητικών (πλην φυσικά του de Gaulle), οι οποίοι αντιμετώπιζαν το άρμα μάχης ως μέσο υποβοηθητικό του Πεζικού κατά κύριο λόγο. Αυτός ήταν και ο λόγος του στρατηγικού αιφνιδιασμού του Γαλλικού Στρατού τον Μάιο του 1940, αφού ενώ υπερτερούσε τόσο αριθμητικά, όσο και ποιοτικά σε άρματα μάχης έναντι του γερμανικού, εν τούτοις λόγω στενοκέφαλής οπτικής, υπέταξε τα τεθωρακισμένα του σε απλό ρόλο υποστήριξης του γαλλικού Πεζικού, πολυδιασπασμένα σε μικρά τμήματα, ανίκανα για συγκεντρωτική και αποφασιστική ενέργεια κατά των ευέλικτων γερμανικών δυνάμεων, οι οποίες εφαρμόζοντας το *kesselschlacht* διέρρηξαν, αποδιοργάνωσαν και εν τέλει κύκλωσαν τα γαλλικά στρατεύματα.

Εν τούτοις, προς υπεράσπιση του Δαβάκη, ακόμη και αυτή η οργάνωση του στρατού ήταν αρκούντως πρωτοποριακή για τα ελληνικά δεδομένα της εποχής, την στιγμή που η Ελλάδα δεν διέθετε ούτε έναν μηχανοκίνητο σχηματισμό, ο συνολικός δε αριθμός αρμάτων ήταν μόλις 4. Επιπλέον, μπορεί να ειπωθεί ότι ακόμη και οι Βρετανοί, από τις τάξεις των οποίων είχαν αναδειχθεί τα πλέον φωτισμένα και ριζοσπαστικά στρατιωτικά πνεύματα (αυτά που όπως είδαμε παραπάνω ο Δαβάκης αποκάλεσε επαναστατικά), όπως ο Liddell Hart, ο Fuller ή ο Hobart, συνέχιζαν ακόμη και μετά την έναρξη του Β'ΠΠ να διαχωρίζουν τα άρματα μάχης με τον ίδιο παρωχημένο τρόπο, σε άρματα «Πεζικού», όπως τα Matilda και σε «καταδρομικά» άρματα (*cruiser tanks*). Σε κάθε περίπτωση, ο Δαβάκης εμφανίζεται συνεπής ακόλουθος του κυρίαρχου γαλλικού τρόπου σκέψης, τουλάχιστον στο συγκεκριμένο σύγγραμμά του, αφού όπως θα δούμε παρακάτω, με νεότερο υπόμνημά του, σε ενδοϋπηρεσιακό επίπεδο, την αμέσως επόμενη χρονιά (1935), μεταβάλει σημαντικά απόψεις, κινούμενος πλέον περισσότερο στην λογική του de Gaulle.

Συνεχίζοντας την ανάλυσή του, σχετικά με την μηχανοποίηση των έτερων δύο Όπλων, του Πυροβολικού και του Ιππικού, θεωρεί ότι το μεν Πυροβολικό θα πρέπει να είναι και αυτό πλέον μηχανοκίνητο και με μεγαλύτερο βεληνεκές, ώστε να μπορεί πλέον να υποστηρίξει το σε βάθος δρών ταχυκίνητο Πεζικό, το δε Ιππικό θα πρέπει να περιοριστεί σε ρόλο αναγνωριστικό, λήψης επαφής με τον εχθρό και πλαγιοκάλυψης. Σε ό,τι αφορά στο Πυροβολικό, πέφτει σε μια λογική αντίφαση, αφού ενώ αρχικά υποστηρίζει ότι αυτό δεν δύναται πλέον να υποστηρίξει το Πεζικό και θα πρέπει ν' απαλλαγεί αυτής της υποχρέωσης,⁷² εν τούτοις καταγράφει ως απαιτήσεις των νέων πυροβόλων να έχουν αυτά μεγαλύτερο βεληνεκές και ευελιξία μεταφοράς βολής και ταχυβολία, ώστε να μπορούν να παρέχουν την απαιτούμενη υποστήριξη στο ταχέως προελαύνων Πεζικό.

Ενδεχομένως ο Δαβάκης, γράφοντας σε μια εποχή που έχει γίνει αντιληπτή η ανάγκη για ταχύτητα ενεργείας σε όλα τα επίπεδα και από όλους τους εμπλεκόμενους στη διαδικασία της μάχης, ν' αντιλαμβάνεται ότι και το Πυροβολικό πρέπει να εισέλθει σε αυτόν τον «αγώνα ταχύτητας», μετεξελισσόμενο από ιππήλατο σε μηχανοκίνητο, δεν κατορθώνει όμως να συλλάβει την έννοια της αυτοκίνησης, η οποία θα έφθανε στο αποκορύφωμά της με την ανάπτυξη των αυτοκινούμενων πυροβόλων από τους Γερμανούς. Αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις και τα επιχειρησιακά αδιέξοδα της ταχείας επιτυχίας τους στην Πολωνία και

⁷² Δαβάκης. *Ο Στρατός του Μέλλοντος*, 27.

την Γαλλία εξέλιξαν την έννοια της μηχανοκίνησης σε νέα επίπεδα, που για το Πυροβολικό σήμανε την εισαγωγή σε υπηρεσία των πρώτων αυτοκινούμενων πυροβόλων, όπως οι διάφοροι φορείς επί των οποίων τοποθετήθηκε το πυροβόλο sIG 33 των 150 χιλιοστών (παραδείγματος χάριν τα Sturmpanzer Bison I & II, επί σκάφους Panzer I ή II αντίστοιχα, το Grille επί σκάφους Panzer 38t) ή το Hummel με το οβιδοβόλο sFH 18/1 L/30 επίσης των 150 χιλιοστών.

Σε κάθε περίπτωση, ο Δαβάκης συλλαμβάνει την έννοια της συνεργασίας Πεζικού και Αρμάτων, πλην όμως την εγκλωβίζει στην απλή παροχή υποστήριξης πυρός στο επιτιθέμενο Πεζικό, χωρίς να αποδίδει στα άρματα κανέναν ανεξάρτητο/πρωταγωνιστικό ρόλο στο πεδίο της μάχης, ρόλο τον οποίο επιφύλαξε στο καινούργιο οπλικό σύστημα η ιδιοφυΐα των Γερμανών στρατηγών. Αποτελεί σχήμα οξύμωρο το ότι οι συνεπέστεροι μαθητές των Βρετανών θεωρητικών του Μεσοπολέμου, καθώς και του de Gaulle μεμονωμένα, υπήρξαν οι Γερμανοί στρατηγοί, οι οποίοι ανέλαβαν να διορθώσουν τις αδυναμίες του Σχεδίου Schlieffen, επιτυγχάνοντας τελικά εκεί που απέτυχε η γερμανική πολεμική μηχανή τον Αύγουστο του 1914.

Πάντως οι απόψεις του, όπως εκφράζονται στο συγκεκριμένο σύγγραμμα του, έχουν ιδιαίτερη σημασία, γιατί απηχούν τις γενικότερες αρχές πάνω στις οποίες οργανώθηκε ο Ελληνικός Στρατός εν όψει συμμετοχής της χώρας στον Β' ΠΠ. Η αντίληψη που εκφράζει για το Ιππικό, το οποίο χαρακτηρίζει ως «Πεζικόν μεταφερόμενον δι' Ίππων»⁷³ (αυτό που στους στρατούς του 18^{ου}-19^{ου} αιώνα ονομαζόταν ως Δραγόνι) αποτέλεσε την αρχή τακτικής χρησιμοποίησης του Ελληνικού Ιππικού κατά τα αρχικά στάδια της ιταλικής εισβολής, οπότε και τα ελληνικά τμήματα ενήργησαν ως η ταχυκίνητη εφεδρεία η οποία ενεργώντας υπό τις διαταγές του στρατηγού Βραχνού, αναχαίτισε την διείσδυση της Μεραρχίας Τζούλια στον τομέα της Πίνδου.

Επίσης πάνω στις αρχές του μεταφερόμενου ως ταχυκίνητη εφεδρεία Πεζικού, στηρίχθηκε η οργάνωση της πρώτης ολοκληρωμένης μηχανοκίνητης μονάδας του Ελληνικού Στρατού, του αποκαλούμενου Μηχανοκίνητου Συντάγματος Ιππικού (αρχική συγκρότηση Μάρτιος 1938, παραλαβή κύριου υλικού Ιανουάριος – Μάρτιος 1939), το οποίο διαθέτοντας το σύνολο του προσωπικού και του υλικού του μεταφερόμενου με οχήματα, απέτελεσε την πρώτη προσπάθεια μηχανοκίνησης. Απηχεί δηλαδή ο Δαβάκης τις γενικότερες ιδέες που διακινούνταν στο εσωτερικό του ελληνικού Επιτελείου, οι οποίες οδήγησαν στις πρώτες, έστω και ανεπαρκείς απόπειρες συγκρότησης μηχανοκίνητων τμημάτων.

Ο Δαβάκης ξεκαθαρίζει, πολύ σωστά ότι τα άρματα μάχης αναπτύχθηκαν ως αποτέλεσμα της εφεύρεσης και κατασκευής των μηχανών εσωτερικής καύσης και της ερπύστριας, ως μέσου κίνησης σε δύσκολα εδάφη. Στο άρμα αναγνώριζε τρία κύρια χαρακτηριστικά, που αποτελούσαν και τα πλεονεκτήματα που επέβαλαν την αναγκαιότητα χρήσης του: την προστασία, την κίνηση και το πυρ.⁷⁴

Πέραν όλων των παραπάνω, ο Δαβάκης μετατιθέμενος στη θέση του Διοικητή του ΙΧ Άλφα Συνοριακού Τομέα Καστοριάς,⁷⁵ διέβλεψε ορθά τις επερχόμενες εξελίξεις, όπως αυτές έλαβαν χώρα μετά την κατάληψη της Αλβανίας από τους Ιταλούς. Θεωρώντας ως δεδομένη την χρησιμοποίηση της αλβανικής επικράτειας ως «προγεφυρώματος» για την εκτέλεση εισβολής στην Ελλάδα, υπέβαλε στις 14 Δεκεμβρίου σχετικό σχέδιο

⁷³ Στο ίδιο, 28.

⁷⁴ Στο ίδιο 21.

⁷⁵ Βερνάρδος, *Δαβάκης-Πίνδος*, 422.

επιχειρήσεων, με τίτλο: «Σχέδιο Ενεργείας εν περιπτώσει αιφνιδιαστικής εξ Αλβανίας επιθέσεως».⁷⁶

Η προσπάθεια του Δαβάκη να υπερασπιστεί τις απόψεις του, οι οποίες γίνονταν δεκτές με σκεπτικισμό, εκδηλώνεται και με την απάντηση, μέσω χωριστών υπομνημάτων, σε κάθε προβαλλόμενη αντίρρηση σχετικά με την χρησιμότητα της εισαγωγής τεθωρακισμένων και μηχανοκίνητων στον Ελληνικό Στρατό. Σε ότι αφορά στο αν και κατά πόσον τα άρματα και λοιπά μηχανοκίνητα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε κάθε έδαφος και ειδικά στο ελληνικό, η απάντηση που δίνεται⁷⁷ είναι ότι στην ελληνική επικράτεια και ειδικότερα στην Περιοχή Ευθύνης της 1^{ης} Στρατιάς υπάρχουν εκτεταμένες πεδινές εκτάσεις, στις οποίες είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τα τεθωρακισμένα, τα οποία ούτως ή άλλως μπορούν να κινηθούν σχεδόν στα ίδια εδάφη με το Πεζικό και το Ιππικό, πλην των περιπτώσεων δάσους ή απόκρημνου εδάφους.

Ομοίως στο επιχείρημα ότι ο στρατός εκ μηχανοκινήτων οχημάτων και τεθωρακισμένων αρμάτων είναι πολυδάπανος στην απόκτηση και κοστοβόρος στην συντήρηση, ο Δαβάκης με εκτεταμένο υπόμνημά του⁷⁸ αναλύει την άποψη ότι μπορεί η απόκτηση των μέσων που απαιτούνται να είναι πραγματικά σημαντικά δαπανηρή, εν τούτοις η σχέση κόστους-οφέλους θα είναι ευνοϊκή, αφού ο μηχανοκίνητος και τεθωρακισμένος στρατός θα είναι μικρότερος σε μέγεθος, αλλά και πολύ πιο αποτελεσματικός. Σε κάθε περίπτωση δηλαδή, το κόστος εν τέλει θα είναι μικρότερο για την συγκρότηση και συντήρηση μίας μηχανοκίνητης και τεθωρακισμένης δύναμης, απ' ό,τι η επιστράτευση, κινητοποίηση και συντήρηση μίας πολυάριθμης παραδοσιακής δύναμης από Πεζούς και Ιππείς.

Με την μεταγενέστερη γνώση που κατέχουμε σήμερα, μπορούμε ν' αντιληφθούμε πόσο καινοτόμα ήταν η σκέψη του, φθάνοντας στο σημείο να διατυπώνει ακόμη και την έννοια του «πολλαπλασιαστή ισχύος», έννοια η οποία τα τελευταία μόλις χρόνια έχει γίνει ευρέως αποδεκτή. Άλλωστε, όπως επίσης εύστοχα συμπληρώνει στο ίδιο υπόμνημα, η τεχνολογική εξέλιξη και η πρόοδος στην διεξαγωγή του πολέμου είναι αναπόφευκτη, οι δε στρατοί θα καθίστανται ολοένα και πιο πολυδάπανοι. Την άποψη αυτή τεκμηριώνει με μια απλή μαθηματική εξίσωση:

«Εάν Ω είναι ο συντελεστής του αθροίσματος των δυνάμεων, του υλικού Υ και της αξίας των Μαχητών Μ, δυνάμεθα ασφαλώς να αυξήσωμεν το Ω αυξάνοντας, είτε το Υ, είτε το Μ, πλην όμως επί ενός αριθμού Ω δεδομένης αξίας, το μεν Υ ισούται με τα 60-70% και υπολείπεται δια το Μ μόνον το 40-25%».⁷⁹

Διατυπώνει δηλαδή μια ουσιαστικά αυταπόδεικτη αλήθεια, ότι στην βιομηχανική εποχή, ο παράγοντας υλικό διαδραματίζει μεγαλύτερο ρόλο από τον αντίστοιχο ανθρώπινο, με τις ηθικές δυνάμεις που τον χαρακτηρίζουν. Ακόμη και αν η αναλογία που διατυπώνει ο Δαβάκης είναι σαφώς ευνοϊκότερη για τον άνθρωπο πολεμιστή, εν τούτοις κανείς δεν μπορεί ν' αρνηθεί ότι η σημασία της στρατιωτικής τεχνολογίας και των εφαρμογών της επί του πεδίου της μάχης είναι μείζονος σημασίας, επηρεάζει δε καθοριστικά την διεξαγωγή των επιχειρήσεων. Διακρίνουμε πάντως ότι το έργο του Δαβάκη υπήρξε ρηξικέλευθο για την εποχή του, περιέχει δε νοήματα και γνώσεις που αντιστοιχούν και στην εποχή μας.

⁷⁶ Ναλμπάντης, *Η Στρατιωτική Σκέψη και το Δόγμα στην Ελλάδα*, 453-54.

⁷⁷ Βλάσσης, *Τα Τεθωρακισμένα στον Ελληνικό Στρατό*, 330-334.

⁷⁸ Στο ίδιο, 335-40.

⁷⁹ Δαβάκης, *Ο Στρατός του Μέλλοντος*, 42.

Παρά ταύτα, μένοντας ακόμη εγκλωβισμένος στις απόψεις της γαλλικής σχολής σκέψης, στην προτεινόμενη διάρθρωση του μελλοντικού στρατού, διασπά την αρματική δύναμη σε 4 διακριτές δυνάμεις, αντί μιας στιβαρής ενιαίας δύναμης, όπως έπραξαν οι πρωτοποριακοί Γερμανοί. Σαν πρώτη κατηγορία, προβλέπει ανεξάρτητες μονάδες αρμάτων,⁸⁰ οι οποίες θα συνοδεύονται από οργανικό Πεζικό, τις οποίες όμως προορίζει για δύναμη καλύψεως και εγγύς ασφαλείας. Παρά το ότι δηλαδή περιγράφει μια διάρθρωση ανάλογη προς τα τακτικά συγκροτήματα του σήμερα, σύλληψη αρκετά πρωτοποριακή, τους αφαιρεί οποιοδήποτε πρωταγωνιστικό ρόλο στο πεδίο της μάχης, περιορίζοντάς τα σε ρόλο πλαγιοφυλακής ή προφυλακών.

Στη συνέχεια παραθέτει ακόμη τρεις κατηγορίες αρμάτων, άρματα ειδικά κατασκευασμένα για αναγνώριση σε βάθος, προφανώς πιο ελαφρά, άρματα μάχης με πυροβόλα και πολυβόλα που θα προορίζονται αποκλειστικά για την συνοδεία του Πεζικού κατά την επίθεση και την καταδίωξη του εχθρού μετά από την επιτυχή διάρρηξη της διάταξής του και «άρματα πυροβολικού», εξοπλισμένα με βαρύτερα πυροβόλα 75 χιλιοστών, ικανά να προσβάλουν και καταστρέφουν τα εχθρικά άρματα και το Πυροβολικό.⁸¹ Καμιά από τις τρεις κατηγορίες αρμάτων δεν προβλέπεται ν' αποτελεί την τεθωρακισμένη εκείνη δύναμη, η οποία από μόνη της θα διαρρήξει την εχθρική τοποθεσία και θα επιφέρει το αποφασιστικό αποτέλεσμα, αλλά αποτελούν «υπηρέτες του Πεζικού».

Η συγκεκριμένη αναφορά σε πυροβόλο των 75 χιλιοστών, αποτελεί ευθεία αναφορά στο γαλλικό άρμα τύπου Char B1, το οποίο είχε αρχικά σχεδιαστεί ως φορέας ενός πυροβόλου 75 χιλιοστών, προς υποστήριξη του Πεζικού, ενώ μόνο αργότερα προσαρμόστηκε σε αυτό ένας πυργίσκος με πυροβόλο 47 χιλιοστών, το οποίο αποσκοπούσε να μετατρέψει το Char B1 σε πραγματικό άρμα μάχης (Char de bataille). Το Char B1 bis, όπως ήταν η ονομασία της τελειότερης έκδοσής του, αν και αντιμετώπισε με επιτυχία τα γερμανικά τεθωρακισμένα, αφού ήταν πολύ καλύτερα θωρακισμένο και εξοπλισμένο, εν τούτοις έπεσε θύμα τόσο σχεδιαστικών λαθών όσο και δογματικών προκαταλήψεων.

Το γεγονός ότι για να σκοπεύσει με το κυρίως πυροβόλο του, έπρεπε να περιστρέψει ολόκληρο το σκάφος, αφού το πυροβόλο ήταν τοποθετημένο σε αυτό, επίσης το ότι ο πύργος στον οποίο ήταν τοποθετημένο το πυροβόλο των 47 χιλιοστών ήταν ενός ανδρός, ο οποίος ήταν αναγκασμένος να εκτελεί πολλαπλά καθήκοντα (αρχηγός του οχήματος, γεμιστής και σκοπευτής του πυροβόλου) καθώς και το ότι δεν χρησιμοποιήθηκε συγκεντρωτικά αλλά αποσπασματικά, χωρίς την δέουσα υποστήριξη από τμήματα Πεζικού αλλά και Αεροπορία, το κατέστησε αναποτελεσματικό και εύκολο στόχο για τις ευέλικτες γερμανικές δυνάμεις. Άλλωστε, όπως αναφέρει παρακάτω,⁸² τα άρματα θεωρούνταν «υποδιαίρεση» του Πεζικού, γι' αυτό και τα δόγματα μάχης των μειζόνων γαλλικών σχηματισμών δεν έκαναν αναφορά σε διοίκηση και ανάπτυξη τεθωρακισμένων δυνάμεων.

Επιπλέον δείγμα της οξυδέρκειάς του, είναι ο τονισμός του ρόλου της Αεροπορίας ή η πρόβλεψη ως απαραίτητο χαρακτηριστικό των αρμάτων που θα συνοδεύουν το Πεζικό της ικανότητας να είναι «αδιαπέραστα» από τα χημικά αέρια, μια ιδιότητα που στα μεταπολεμικά χρόνια ενσωματώθηκε ως απαραίτητο χαρακτηριστικό σε κάθε τύπο άρματος και των δύο συνασπισμών. Παρέμενε δηλαδή το πνεύμα του ανήσυχο και διερευνητικό κάθε πιθανής εξέλιξης είτε σε ό,τι αφορούσε γενικά στα στρατιωτικά πράγματα, είτε

⁸⁰ Στο ίδιο, 29.

⁸¹ Στο ίδιο, 30.

⁸² Στο ίδιο, 59.

ειδικότερα στ' άρματα μάχης. Η ιδιότητά του αυτή θα φανεί περαιτέρω όταν θα εξετάσουμε τα συγγράμματά του που αφορούν στη χρήση των αλεξιπτωτιστών ή των καινοτόμων όπλων του Πεζικού.

Κατ' αρχήν αναλύει τα επιχειρησιακά πλεονεκτήματα του ταχυκίνητου μηχανοποιημένου στρατού, τα οποία πηγάζουν από αυτήν ακριβώς την ταχυκίνηση, η οποία θα επιτρέπει να εμπλέκει τον εχθρό σε μάχη στον αποφασιστικό τόπο και χρόνο της επιλογής του, επιφέροντας το «θανάσιμο» πλήγμα κατά της διάταξής του.⁸³ Η εν συνεχεία καταδίωξή του, προς ολοκληρωτική κατανίκησή του, θα καθίσταται απείρως ευκολότερη με τα σύγχρονα ταχυκίνητα μέσα.

Εδώ πράγματι αρχίζει να κινείται στις ίδιες αρχές και γραμμές με τον de Gaulle, αφού όπως είδαμε και ο Γάλλος θεωρητικός του Πολέμου υποστηρίζει ότι η δημιουργία των ταχυκίνητων μεραρχιών που πρότεινε θα επέτρεπαν στον γαλλικό στρατό να μετακινείται και να εμπλέκει τον εισβάλλοντα εχθρό σε όλο το εύρος της γαλλικής επικράτειας, χωρίς να δεσμεύονται πολύτιμες δυνάμεις σε στατικές οχυρώσεις. Σε άλλη μια ταύτισή του με τον de Gaulle, ο Δαβάκης προχωρά στη διατύπωση της άποψης ότι ο στρατός αυτός θα έχει ανάγκη «στελεχών κάλλιστα κατηρτισμένων και δυναμένων να λαμβάνωσιν αποφάσεις ταχέως».

Όπως ο de Gaulle θεωρεί ότι ο στρατός νέου τύπου θα πρέπει ν' αποτελείται από αριστοκράτες του Πολέμου, ο Δαβάκης ασχολείται με τις απαραίτητες ιδιότητες των νέων ηγητόρων του σύγχρονου στρατού, επικαλούμενος μια ρήση ενός Γερμανού στρατηγού, τον οποίο δεν κατονομάζει, σύμφωνα με τον οποίο ένας ηγήτορας του Ιππικού (άρα και του νέου μηχανοποιημένου στρατού) πρέπει να διαθέτει «βλέμμα αέτειον, καρδιάν λέοντος και αποφασιστικότητα κεραυνού».

Χρησιμοποιώντας την ανωτέρω ρήση, προσθέτει τις δικές του απόψεις σχετικά με τον νέο ηγήτορα, ότι πρέπει αυτός να διαθέτει «πνεύμα διαυγές, εγκέφαλον ισορροπημένον και πλούσιον εις γνώσεις. Και προπαντός την αντίληψιν και την απόφασιν ταχείας, ταχυτάτας». Αυτό που θέλει να τονίσει είναι ότι η είσοδος της τεχνολογίας στην πολεμική διαδικασία έχει μειώσει δραματικά τα περιθώρια εκτίμησης μιας κατάστασης και αντίδρασης σε αυτήν.

Όπως λοιπόν ο de Gaulle, ο Δαβάκης επιχειρεί ν' αποδείξει ότι ο μηχανοποιημένος στρατός, αν και φαντάζει πολυδάπανος, όσον αφορά στην συγκρότηση, όσο και στην συντήρηση, εν τέλει θ' αποδειχθεί πολύ «φτηνότερος» βάσει σχέσης κόστους/οφέλους. Τόσο ο de Gaulle όσο και ο Δαβάκης προβάλουν το επιχείρημα ότι ο σύγχρονος στρατός θα εξοικονομεί ανθρώπινο δυναμικό, αφού με την ανώτερη τεχνολογική ισχύ του θα μπορεί να επιτυγχάνει το ίδιο αποτέλεσμα, σε αντίθεση με τα σταθερά οχυρά, τα οποία όπως ορθά προέβλεψε, θα μεταβάλλονταν σε «καθαρές παγίδες» για τα διατιθέμενα σε αυτά τμήματα.⁸⁴

Επίσης παραθέτει κάποια σημαντικά στατιστικά στοιχεία, σύμφωνα με τα οποία οι βρετανικές απώλειες κατά την πρώτη μέρα της μάχης του Somme (1^η Ιουλίου 1916) ανήλθαν σε 60 χιλιάδες άνδρες, ενώ κατά την αντίστοιχη πρώτη μέρα της Μάχης της Amiens (Αμιένης, 8^η Αυγούστου 1918), οπότε και χρησιμοποιήθηκαν 415 άρματα μάχης, οι βρετανικές απώλειες ήταν μόλις χίλιοι άνδρες.

Σε κάθε περίπτωση, η επιχειρηματολογία του Δαβάκη με βάση την χρήση στατιστικών στοιχείων του Α' ΠΠ είναι πολύ σημαντική, αφού όπως αποδεικνύει

⁸³ Στο ίδιο, 31.

⁸⁴ Βλάχσης, *Τα Τεθωρακισμένα στον Ελληνικό Στρατό*, 342.

παρακάτω, πέραν την αδιαμφισβήτητης εξοικονόμησης ανθρωπίνων ψυχών, προέκυπτε και σημαντική οικονομική ωφέλεια από την χρήση των αρμάτων κατά τις μάχες του τελευταίου έτους του Πολέμου. Πράγματι η χρήση των αρμάτων επέτρεψε την διάρρηξη των γερμανικών τοποθεσιών αμύνης με την χρήση πολύ λιγότερων πυρομαχικών Πυροβολικού, το οποίο σε συνδυασμό με τις λιγότερες ανθρώπινες απώλειες καταδείκνυε αναμφισβήτητα το τεχνολογικό πλεονέκτημα που μετατρεπόταν ευθέως σε τακτικό/επιχειρησιακό, ακόμη και στρατηγικό για την συμμαχική πλευρά.

Οι οικονομίες κλίμακος που θα επιτυγχάνονταν από ένα σύγχρονο στρατό αποτελούσαν λοιπόν το κύριο επιχείρημα του Δαβάκη στην προσπάθειά του να παρακινήσει το ελληνικό στρατιωτικό κοινό να ενστερνιστεί την ανάγκη προμήθειας αρμάτων μάχης και γενικά συγκρότησης ενός μηχανοποιημένου στρατεύματος, ικανού να υπερασπιστεί την πατρίδα με την μέγιστη δυνατή ευελιξία και την ανάλογη οικονομία πόρων, ανθρωπίνων και οικονομικών. Στο επίκεντρο αυτού του στρατού, τοποθετεί ο Δαβάκης το «αγαπημένο» του οπλικό σύστημα, το άρμα μάχης. Όπως δηλώνει:

Συνεπώς είναι φανερόν, ότι με δαπάνην υλικού ίσης αξίας και συνεπώς με βιομηχανικήν προσπάθεια ίσην, το άρμα επιτρέπει προσπάθειαν επιθετική τουλάχιστον εικοσαπλασίαν.⁸⁵

Ο σύγχρονος πόλεμος απαιτούσε πρωτοφανή κινητοποίηση οικονομικών πόρων, οι οποίοι εν δυνάμει θα μπορούσαν να «γονατίσουν» τις κοινωνίες. Άλλωστε, από τους δύο παγκοσμίους πολέμους, νικητές εξήλθαν οι δύο αυτές υπερδυνάμεις που είχαν στη διάθεσή τους ανεξάντλητους ανθρώπινους και υλικούς πόρους.

Έρχεται λοιπόν να εξηγήσει ο Δαβάκης ότι η αξία του πολεμικού υλικού είναι «κολοσσιαία»,⁸⁶ εννοώντας ότι είναι αδύνατη πλέον η διεξαγωγή πολέμου με βάση της αρετές του παρελθόντος. Όπως εύστοχα παρατηρεί:

Καθ' ημάς μαχητής και οπλισμός είναι δυο πράγματα αλληλένδετα, τα οποία δεν είναι δυνατόν να χωρισθούν και η αξία εκάστου τούτων έχει επίδρασιν επί του δυαδικού συστήματος δυνάμεων όπερ αποτελούν.⁸⁷

Η διατύπωση αυτή είναι η πεμπτουσία του σύγχρονου τρόπου διεξαγωγής του Πολέμου. Η «χρυσή τομή» ανάμεσα στην ανθρώπινη ανδρεία και αποφασιστικότητα, που θα ωθήσει τον σύγχρονο μαχητή να εκπληρώσει με επιτυχία την αποστολή του.

Ξέρει ότι ο μαχητής του μέλλοντος πρέπει να είναι άνθρωπος ισχυράς θελήσεως. Πέρα από επιφανειακά επιχειρήματα, ότι ακόμη και ο στρατός του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ο οποίος ήταν ό,τι καλύτερο για την εποχή του, θα διαλυόταν μπροστά σε μια δύναμη εξοπλισμένη με πολυβόλα,⁸⁸ το βαθύ νόημα του οποίου προσπαθεί να καταστήσει κοινωνούς τους νέους Έλληνες ηγήτορες, είναι ότι πρέπει αυτοί να προσαρμοστούν στα δεδομένα της νέας εποχής. Να αναπτύξουν ψυχικές δυνάμεις ακόμη πιο ισχυρές, ώστε να μπορέσουν να σταθούν επάξια απέναντι σ' έναν ενδεχομένως ανάνδρο αντίπαλο, αφού η τεχνολογία έδινε πλέον το δικαίωμα, την δυνατότητα να προσβάλει έναν ικανό και ανδρείο αντίπαλο, πλην όμως ελλιπώς εξοπλισμένο.

Κι όσο κι αν διαφωνεί κάποιος με τον αφορισμό του ότι πλέον η τεχνολογική υπεροχή υπερτερεί σε σημασία από το προσωπικό θάρρος, εν τούτοις δεν μπορεί κανείς ν' αμφισβητήσει ότι από την Βιομηχανική Επανάσταση και μετά, ο Πόλεμος είναι μια ολοκληρωτικά καταστροφική διαδικασία, που δεν έχει σε τίποτα να κάνει με τους πολέμους

⁸⁵ Δαβάκης, *Ο Στρατός του Μέλλοντος*, 34.

⁸⁶ Στο ίδιο, 41.

⁸⁷ Στο ίδιο, 42.

⁸⁸ Στο ίδιο, 42.

του ρομαντικού παρελθόντος. Ο σύγχρονος Πόλεμος είναι ύπουλος και δολοφονικός, σε πρωτοφανή κλίμακα.

Άλλο ένα σημείο ταύτισης του Δαβάκη με τον de Gaulle είναι ότι και οι δύο εκπροσωπούν φιλειρηνικά έθνη. Απορρέει δηλαδή απ' τα γραπτά τους μια νοοτροπία προάσπισης της εθνικής ανεξαρτησίας και όχι μια κατακτητική λογική. Και οι δύο επιχειρηματολογούν πως οι πατρίδες τους θ' αναχαιτίσουν τους εισβολείς και πως ο μηχανοποιημένος στρατός θα εξασφαλίζει οικονομίες κλίμακος, επιτυγχάνοντας την καλύτερη δυνατή εξοικονόμηση πόρων, ανθρωπίνων και χρηματικών.

Οι Γερμανοί αντίστοιχα γράφουν για το πώς θα διεξαχθεί ένας κατακτητικός πόλεμος. Για το πώς οι γερμανικές δυνάμεις θα εξασφαλίσουν τη «revenge» (εκδίκηση) για την ήττα τους το 1918. Η διαφορά στην αντίληψη δεν είναι αμελητέα. Οι Γερμανοί αντιμετωπίζουν τις δυνάμεις τεθωρακισμένων ως την αιχμή του δόρατος που θα ηγηθεί της επίθεσης για καταστροφή του εχθρού, διάρρηξη της τοποθεσίας του και κατάληψη της χώρας του.

Δαβάκης και de Gaulle αντιμετωπίζουν τις τεθωρακισμένες δυνάμεις ως την επίλεκτη εκείνη δύναμη που θ' αναπτυχθεί ταχέως για ν' αντικρούσει την εχθρική εισβολή. Την δύναμη εκείνη που θα καταστρέψει τον εισβάλλοντα εχθρό, και είτε θα τον απωθήσει, είτε θα τον καταστρέψει, ενδεχομένως δε θα μεταφέρει τον πόλεμο στην χώρα του.

Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Δαβάκης, μια εχθρική δύναμη δεν θα εισβάλει στην Ελλάδα μέσα απ' τα βουνά, αλλά θα κάνει χρήση των διαβάσεων (αναφέρεται συγκεκριμένα στην Βεύη-Κλειδί, στη Γευγελή και στην Δοϊράνη, περιοχές απ' τις οποίες πράγματι τον Απρίλιο του 1941 εισέβαλαν οι γερμανικές δυνάμεις στην χώρα).⁸⁹ Πέραν του σαφούς αμυντικού προσανατολισμού της σκέψης του, η αναφορά σε αυτές τις οδούς επιθέσεως κατά της χώρας αποσκοπεί στο ν' αντικρούσει το επιχείρημα ότι ο μηχανοποιημένος στρατός δεν θα μπορεί να δράσει στο ελληνικό ανάγλυφο. Όπως αναλύει, η κινητικότητα των τεθωρακισμένων δυνάμεων στο ελληνικό ανάγλυφο δεν υστερεί σε σχέση με αυτή των μέχρι τότε μεγάλων σχηματισμών, κατά την διάρκεια των πολέμων που διεξήχθησαν στα Βαλκάνια κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

Πράγματι, τόσο ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς, όσο και οι συμμαχικοί στρατοί κατά τα έτη 1917-1918 κινήθηκαν δια των στενωπών και επιδίωκαν την κατάληψη των συγκοινωνιακών κόμβων.

Σε κάθε περίπτωση, εξετάζοντας την αντιαρματική εν γένει άμυνα και τα τότε διαθέσιμα μέσα γι' αυτήν, θεωρεί ορθά ότι το πλέον επικίνδυνο όπλο θα είναι τα αντιαρματικά πυροβόλα. Όπως αναφέρει, το κλασικό Πυροβολικό δεν έχει την απαιτούμενη αποτελεσματικότητα, ιδίως κατά κινούμενων στόχων, τα δε αντιαρματικά κωλύματα απαιτούν την ανάλογη κάλυψη δια πυρών, αλλιώς σε τίποτα δεν χρησιμεύουν, πλην μιας πρόσκαιρης καθυστέρησης μέχρις αυτά να εξουδετερωθούν ή να γεφυρωθούν. Εάν δε, όπως ορθά παρατηρεί ο Δαβάκης, οι οχυρωματικές γραμμές παρακαμφθούν,⁹⁰ τότε όλοι οι κόποι και οι δαπάνες κατασκευής τους αποδεικνύονται μάταιοι και ανώφελοι. Όπως ακριβώς συνέβη τον Μάιο του '40 στην Γαλλία.

Στο σημείο αυτό προβαίνει στη διατύπωση μίας σημαντικής αρχής σε ό,τι αφορά στην σχεδίαση των αρμάτων μάχης, στην δυνατότητα δηλαδή ενσωμάτωσης στο άρμα μάχης ενός πυροβόλου με ικανότητες διάτρησης και καταστροφής των εχθρικών αρμάτων.

⁸⁹ Στο ίδιο, 48.

⁹⁰ Στο ίδιο, 52.

Αυτή η σκέψη δεν ήταν τότε ακόμη δεδομένη, λόγω και τεχνολογικών περιορισμών αλλά και διότι το άρμα αντιμετωπιζόταν ως «κινητή πλατφόρμα υποστηρίξεως» του Πεζικού.

Ήδη οι Γερμανοί, από το 1936 υλοποίησαν την σκέψη αυτή, εφοδιάζοντας το τρίτο δημιούργημά τους, το Panzer III με το ίδιο πυροβόλο που χρησιμοποιούσε ως αντιαρματικό το γερμανικό Πεζικό (3,7 εκατοστά), αφού είχαν δοκιμάσει στο Panzer II το αντιαεροπορικό πυροβόλο των 20 χιλιοστών KwK 38 L/55 το οποίο αποδείχθηκε ανεπαρκές γι' αντιαρματική χρήση. Ο Δαβάκης αιτιολογούσε αυτή του την άποψη με σκοπό την εξοικονόμηση μέσων και χειριστών. Αν το άρμα, το οποίο κινούνταν με ευχέρεια όπου ήθελε χρειαστεί, είχε και αντιαρματικές δυνατότητες, τότε θα μειωνόταν ο αριθμός των απαιτούμενων αντιαρματικών είτε ρυμουλκούμενων, είτε πάνω σε άλλες πλατφόρμες.⁹¹

Στο Μέρος Β' του βιβλίου του, ο Δαβάκης προχωρά πλέον στην παράθεση συγκεκριμένων στοιχείων, από τους στρατούς της εποχής, κυρίως όμως από τους δύο πρωταγωνιστές του Α' ΠΠ, τους Γάλλους και τους Βρετανούς. Κατ' αρχήν παραθέτει κάποια πολεμικά στιγμιότυπα που αποδεικνύουν την αποτελεσματικότητα των αρμάτων κατά τις μάχες περίξ της Amiens (Αμιένης).

Από τις διηγήσεις που αναφέρονται, το κοινό σημείο ενδιαφέροντος είναι ότι τα γαλλικά άρματα, λαμβάνοντας εντολή εμπλοκής με τον εχθρό την τελευταία στιγμή, χωρίς καμία προπαρασκευή, με μόνη καταδεικνυόμενη την γενική κατεύθυνση επίθεσης, κατορθώνουν εντυπωσιακά αποτελέσματα, ακόμη και χωρίς την συνοδεία του γαλλικού Πεζικού, το οποίο εξουθενωμένο και αποδιοργανωμένο αδυνατεί να υποστηρίξει την επίθεσή τους. Το γεγονός ότι τα γαλλικά άρματα επιτέθηκαν χωρίς συνοδεία Πεζικού, επισημαίνεται ιδιαίτερα από τον Δαβάκη και μάλιστα με έντονη γραφή,⁹² θέλοντας προφανώς ν' αποδώσει έμφαση.

Άλλα σημεία τα οποία περιλαμβάνει στην περιγραφή του και τα οποία αποδεικνύουν ότι ήδη από τον Α' ΠΠ είχαν αρχίσει να διαμορφώνονται βασικές αρχές του μηχανοκίνητου πολέμου, είναι η ανάγκη της στενής συνεργασίας αρμάτων και Πυροβολικού, και η επίδραση της Αεροπορίας στις επιχειρήσεις, αφού τα επιτιθέμενα άρματα δέχονταν τις προσβολές της Γερμανικής Αεροπορίας. Επίσης, αναφέρει ένα περιστατικό στο οποίο ο «διμοιρίτης» μίας «διμοιρίας» αρμάτων, όταν προσεβλήθη το δικό του άρμα επιβιβάστηκε σε αυτό ενός εκ των «ημιδιμοιριτών» του,⁹³ συνεχίζοντας τον αγώνα.

Επίσης περιγράφει το πώς τα άρματα κατόρθωσαν να εκδηλώσουν την επίθεσή τους παρά τα εδαφικά κωλύματα που έβρισκαν στο δρόμο τους, όπως τάφροι και ρέματα, τα οποία διέσχιζαν σε φάλαγγα πορείας και ευθύς αμέσως μετά αναπτύσσονταν σε παράταξη. Το τελικό συμπέρασμά του, από την επιτυχημένη δράση των αρμάτων είναι ότι αν επετεύχθησαν τόσα πολλά με άρματα «πρωτόγονα» και σε μια χρονική στιγμή που ακόμη πειραματιζόντουσαν με το νέο Όπλο, τότε στο μέλλον, με πλέον προηγμένα, σχεδιαστικά και τεχνολογικά μηχανήματα, τα επιτεύγματα θα ήταν σαφώς πιο εντυπωσιακά.⁹⁴

Για να υποστηρίξει τον παραπάνω συλλογισμό, παραθέτει δύο πολύ ενδιαφέροντα πολεμικά παίγνια που διεξήχθησαν στα πλαίσια της εκπαίδευσης των Γάλλων αξιωματικών στην Σχολή Πολέμου, της 52^{ης} και 53^{ης} εκπαιδευτικής σειράς αντίστοιχα. Τα παίγνια αυτά είναι χαρακτηριστικά των θεωρητικών προβληματισμών των εκπαιδευτών, οι οποίοι όμως έμειναν σε καθαρά θεωρητικό επίπεδο, εξ ου και η ταπεινωτική ήττα του Μαΐου του 1940, με τα γνωστά αποτελέσματα. Μάλιστα όπως αναφέρει ο Δαβάκης, τα παίγνια αυτά

⁹¹ Στο ίδιο, 52.

⁹² Στο ίδιο, 57.

⁹³ Στο ίδιο, 57.

⁹⁴ Στο ίδιο, 59.

διεξάγονταν αποκλειστικά για τους Γάλλους σπουδαστές, των αλλοδαπών σπουδαστών αποκλειομένων.⁹⁵

Προφανώς ο Δαβάκης κατόρθωσε να πληροφορηθεί το σενάριο των παιγνίων, καθώς διατηρούσε καλές σχέσεις με τους Γάλλους συσπουδαστές του, οι οποίοι έτρεφαν και ιδιαίτερο θαυμασμό γι' αυτόν, λόγω της άριστης επίδοσής του κατά την φοίτησή του στην υπόψη σχολή.⁹⁶ Και τα δύο σενάρια, αν και άσκηση επί χάρτου, οδήγησαν σε αναπόφευκτα θετικά συμπεράσματα για την χρήση των τεθωρακισμένων, είτε αρμάτων μάχης, είτε θωρακισμένων αυτοκινήτων.

Στην πρώτη περίπτωση, το σενάριο αναφέρεται σε μια εκδοχή της γερμανικής εισβολής, όπως εκδηλώθηκε κατά τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο του 1914, δηλαδή μια ευρύτερη υπερκέρραση του Παρισιού από ΒΔ και Δ κατεύθυνση. Ασκούμενος, από γαλλικής πλευράς ήταν ο διοικητής του 5ου Σώματος Στρατού, με το επιτελείο του, ο οποίος είχε στη διάθεσή του, αρχικά, δύο μεραρχίες Πεζικού, ενισχύθηκε δε εν συνεχεία με άλλη μια μεραρχία Πεζικού, ένα σύνταγμα πεδινού Πυροβολικού κι ένα τάγμα αρμάτων και αποστολή ν' αναχαιτίσει τον εχθρό.

Η «λύση» που δόθηκε στο πολεμικό παίγνιο, όπως την περιγράφει ο Δαβάκης, περιελάμβανε την εσπευσμένη επίθεση του τάγματος των αρμάτων μάχης, μόνων τους, χωρίς την υποστήριξη Πεζικού, ενέργεια που αντέβαινε στους κανονισμούς τακτικής του Γαλλικού Στρατού, ήταν όμως σύμφωνη με το πνεύμα των διαταγών της προϊσταμένης στρατιάς. Σκοπός της επίθεσης αυτής θα ήταν η ανατροπή της διάταξης του εχθρού, η πλήρης αποδιοργάνωσή του και συνακόλουθα η αποστέρησή του από την πρωτοβουλία των επιχειρήσεων.

Έχει ιδιαίτερη σημασία ότι στην σχεδίαση της επιχείρησης, προβλέπεται η έντονη συνδρομή τόσο του Πυροβολικού όσο και της Αεροπορίας. Συγκεκριμένα κατά το αρχικό στάδιο της επιθέσεως προβλέπεται η εκτόξευση 10λεπτων προπαρασκευαστικών της επιθέσεως πυρών Πυροβολικού καθώς και η απαίτηση η Αεροπορία Διώξεως να εξασφαλίσει την τοπική αεροπορική υπεροχή, ώστε τα ανάλογα αναγνωριστικά αεροσκάφη να δύνανται να παρακολουθούν συνεχώς τον εχθρό. Εν συνεχεία το μεν Πυροβολικό θα έβαλε βολές «εγκλωβισμού», δηλαδή κατά στόχων που θα εμποδίζαν την κίνηση των αρμάτων ενώ η Αεροπορία θα παρείχε επίσης εγγύς υποστήριξη.⁹⁷ Η όλη αυτή σχεδίαση δείχνει ότι υπήρχε νοοτροπία σχεδίασης συνδυασμένων επιχειρήσεων, όπως αυτές που είχαν άλλωστε διεξαχθεί κατά τα τελευταία στάδια του Α' ΠΠ (Le Hamel κλη).

Είναι ενδιαφέρον το ότι ως αντικειμενικός σκοπός των αρμάτων ανατέθηκε η καταστροφή του εχθρικού Πυροβολικού και όχι η κατάληψη κάποιου υψώματος ή κάποιου κατοικημένου τόπου. Αυτό δείχνει μια προσκόλληση στις αντιλήψεις του προηγούμενου πολέμου, όπου το Πυροβολικό θεωρούνταν ένα από τα κέντρα βάρους του εχθρού. Μάλιστα, τα άρματα μετά την επιτυχή καταστροφή των εχθρικών πυροβόλων, προβλεπόταν να επιστρέψουν στις θέσεις εξορμήσεώς τους, αντί να προβούν σε οποιαδήποτε μορφή εκμεταλλεύσεως.

Η όλη επιτελική σύλληψη ήταν ανάλογη των μαχών του Α' ΠΠ, με τους εξαιρετικά περιορισμένους εδαφικά στόχους, όπου μια κατάληψη εδάφους σε βάθος 10 χιλιομέτρων θεωρούνταν εξαιρετική επιτυχία. Όπως όμως αποδείχθηκε κατά τις επιχειρήσεις του Μαΐου

⁹⁵ Στο ίδιο, 59-60.

⁹⁶ Βερνάρδος, *Δαβάκης-Πίνδος*, 404.

⁹⁷ Δαβάκης, *Ο Στρατός του Μέλλοντος*, 64.

του 1940, οι Γερμανοί είχαν αναπτύξει μια πολύ πιο ευρεία αντίληψη περί αντικειμενικών σκοπών, σκοπεύοντας στην πλήρη αποδιοργάνωση, σε μεγάλο βάθος των μετόπισθεν του εχθρού, προσβάλλοντας σταθμούς διοικήσεως και ανεφοδιαστικά όργανα και αποκόπτοντας τα μαχόμενα τμήματα από την φυσική τους ηγεσία, καταλήγοντας στην ολοσχερή κύκλωση και τον αφανισμό τους.

Στα τελικά συμπεράσματα του πολεμικού παιγνίου καταγράφεται ότι μια εχθρική μεραρχία αποδιοργανώθηκε πλήρως, τρεις δε μοίρες εχθρικού Πυροβολικού κατεστράφησαν ολοσχερώς. Επιπλέον, αναφέρεται ότι (μάλλον προς κέρδος χρόνου) επελέγη η συντομότερη κατεύθυνση επιθέσεως, η οποία όμως εξέθετε τα επιτιθέμενα άρματα στα εχθρικά πυρά. Σε κάθε περίπτωση οι απώλειες ήταν σοβαρές (20 άρματα μάχης επί συνόλου 45)

Παρά ταύτα και παρά τις μεγάλες απώλειες της τάξης του 45%, η όλη ενέργεια, στο επίπεδο του πολεμικού παιγνίου, κρίθηκε απολύτως επιτυχής από τους Γάλλους εκπαιδευτές, αφού όπως γράφει ο Δαβάκης, με την απώλεια μόλις 20 αρμάτων και 60 ανδρών, εξουδετερώθηκε μια εχθρική μεραρχία, κάτι που με τις παλιές τακτικές (του Α' ΠΠ) θ' απαιτούσε ένα ολόκληρο σώμα στρατού (σε εφαρμογή του κανόνα 1/3). Ο Δαβάκης αναφέρει την σύνοψη που διατύπωσε ο Γάλλος συνταγματάρχης Jansen, ως διευθύνων το πολεμικό παίγνιο:

Η πολεμική και μεταπολεμική πείρα δεν μας παρέχουν στοιχεία, ώστε να δυνάμεθα να κρίνωμεν ασφαλώς περί τοιούτων ζητημάτων. Πάντως δεν πρόκειται περί μυθιστορημάτων, αλλά περί γεγονότων δυνατών και εντός των δυνατοτήτων των μέσων.

Στο δεύτερο πολεμικό παίγνιο, ο Δαβάκης κάνει μια εντελώς επιγραμματική αναφορά, ότι μια «μοίρα» τεθωρακισμένων αυτοκινήτων κάλυψε επιτυχώς την απαγκίστρωση μιας ολόκληρης μεραρχίας Ιππικού. Και τα δύο πολεμικά παίγνια, ο Δαβάκης τα χρησιμοποιεί για να καταδείξει τις δυνατότητες του νέου Όπλου, αφήνοντας να διαφανεί ότι μπορεί αυτό να σταθεί ακόμη και μόνο του, χωρίς την υποστήριξη του Πεζικού. Που να φανταζόταν πόσο πολύ θα επιβεβαιωνόταν εντός ολίγων ετών, όχι όμως από τους προσφιλείς του Γάλλους, αλλά από τους Γερμανούς;

Συνεχίζοντας την παρουσίαση των κύριων ευρωπαϊκών στρατών, ο Δαβάκης αναφέρεται στις ενέργειες των Βρετανών, οι οποίοι ήταν και οι πρωτοπόροι. Όπως και με τους Γάλλους, ο Δαβάκης παραθέτει περιστατικά είτε μεμονωμένων αρμάτων, όπως η περίπτωση του άρματος τύπου Whippet με το όνομα «Musical Box» (Μουσικό Κουτί),⁹⁸ είτε του 17^{ου} Τάγματος αρμάτων μάχης, το οποίο κατόρθωσε να εισχωρήσει τόσο βαθιά στα γερμανικά μετόπισθεν, ώστε να κατορθώσει να προσβάλει το στρατηγείο ενός γερμανικού σώματος στρατού. Στην συνέχεια, ενεδρεύοντας στις παρυφές κατοικημένων τόπων, προσβάλει αιφνιδιαστικά υποχωρούντα γερμανικά τμήματα, τα οποία τρέπονται σε άτακτη πλέον φυγή.⁹⁹

Η πλέον σημαντική αναφορά του Δαβάκη είναι αυτή στους βρετανικούς πειραματισμούς μετά το τέλος του πολέμου, οπότε και ξεκίνησε μια προσπάθεια να αφομοιωθούν τα διδάγματά του. Οι Βρετανοί μάλιστα δεν έμειναν σε επίπεδο πολεμικού παιγνίου επί χάρτου, αλλά οργάνωσαν ασκήσεις επί του πεδίου, με την συμμετοχή κανονικών στρατευμάτων.

Παραμένοντας πρωτοπόροι (σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο), ευθύς εξαρχής δογμάτισαν, δια στόματος του ιδίου του αρχηγού του Αυτοκρατορικού Γενικού Επιτελείου

⁹⁸ Στο ίδιο, 69.

⁹⁹ Στο ίδιο, 71.

(Imperial General Staff) Sir George Francis Milne, ότι «αι μεγάλοι θωρακισμένοι μονάδες οφείλουν να θεωρηθώσιν ως ανεξάρτητοι και όχι ως αποτελούσαι μέρος των υπαρχουσών Μεραρχιών».¹⁰⁰ Κατά τα γυμνάσια του 1927, πρωτοτυπώντας, ανέθεσαν την «κυανή» δύναμη σ' έναν από τους αντιπάλους των ιδεών του Fuller, του μεγάλου θεωρητικού του ταχυκίνητου πολέμου ελιγμών.

Τα γυμνάσια είχαν μεγάλη επιτυχία, αφού η σύνθετη μονάδα που του ανατέθηκε να διοικεί, αποτελούμενη από μια ποικιλία αρμάτων, ελαφρών και μέσων, εξοπλισμένων αυτοκινήτων ακόμη και μια γεφυροσκευή, ανάγκασε μια μεραρχία Πεζικού σε υποχώρηση σε μη αρματικό έδαφος, καθιστώντας την παραμονή της στις αρχικές της θέσεις αδύνατη, υπό την πίεση των μηχανοκινήτων τμημάτων.

Οι Βρετανοί στρατιωτικοί φαίνονται να καταλήγουν, όπως παραθέτει στη συνέχεια ο Δαβάκης, σε όλα εκείνα τα συμπεράσματα που σήμερα θεωρούνται αυτονόητα. Η υπεροχή της ερπύστριας έναντι του τροχού,¹⁰¹ η συνεργασία της Αεροπορίας κρίνεται ως επιβεβλημένη με παράλληλη χρήση καπνογόνων για κατάδειξη των στόχων, συμπεραίνεται δε τελικώς ότι στο μέλλον οι μεραρχίες θα υποκατασταθούν από ταξιαρχίες συνδυασμένων όπλων.¹⁰² Γενικά, η βρετανική πλευρά εκφράζει μια βαθιά υπερηφάνεια, αν όχι αλαζονεία, ότι κατέχει τα πρωτεία στον μηχανοκίνητο πόλεμο.¹⁰³

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της αναφοράς σε ξένους στρατούς, ο Δαβάκης κάνει εκτεταμένη αναφορά στον σοβιετικό στρατό, παραθέτοντας εκτενώς τόσο τα τεχνικά δεδομένα όσο και τις τακτικές αντιλήψεις και δόγματα των σοβιετικών, με αμερόληπτο και τεχνοκρατικό τρόπο.

Οι Σοβιετικοί πρέσβευαν ένα δόγμα καθαρά επιθετικής χρησιμοποίησης των αρμάτων μάχης, σε συνδυασμό με Πυροβολικό, Πεζικό και αεροπορική υποστήριξη, αφενός προς διάρρηξη του εχθρικού μετώπου, αφετέρου προς καταδίωξη του εχθρού και εκμετάλλευση. Το ρήγμα στην εχθρική τοποθεσία έπρεπε να επέλθει «ακαριαίως»¹⁰⁴ καθ' όλο το βάθος αυτής, κάνοντας χρήση των νέων τεχνολογικών δυνατοτήτων.

Αν και με μια πρώτη ανάγνωση, το σοβιετικό δόγμα, όπως περιγράφεται, είναι αρκετά εντυπωσιακό, στη συνέχεια, με την παράθεση κάποιων πιο πρακτικών πτυχών του, καθίσταται φανερό ότι χωλαίνει σε αρκετά σημεία, τα οποία ο Δαβάκης επισημαίνει αναλυτικά.

Επί παραδείγματι, όταν αρχίζει την παράθεση των σοβιετικών τύπων αρμάτων και της αποστολής που ο καθένας καλείται να εκπληρώσει διαπιστώνουμε μια περίπλοκη κατανομή επιχειρησιακών ρόλων, από μια πανσπερμία πολεμικών μηχανών. Έχουμε άρματα «μακρινής ενεργείας» (Α.Μ.), «προστασίας του Πεζικού» (Α.Π.), «αμέσου συνοδείας (του Πεζικού)» (Α.Σ.),¹⁰⁵ όπως επίσης «Πυροβολικό μακρινής ενεργείας» και «Πυροβολικό εγγύς ενεργείας».¹⁰⁶

Αναλύοντας τις αποστολές όλων των παραπάνω, ο Δαβάκης εξηγεί ότι τα άρματα μακρινής ενεργείας είναι επιφορτισμένα με την σε βάθος διείσδυση στην εχθρική τοποθεσία, όπου θα προσβάλουν το εχθρικό σύστημα διοίκησης και ανεφοδιασμού, τα

¹⁰⁰ Στο ίδιο, 72.

¹⁰¹ Στο ίδιο, 84.

¹⁰² Στο ίδιο, 85.

¹⁰³ Στο ίδιο, 82.

¹⁰⁴ Στο ίδιο, 88.

¹⁰⁵ Στο ίδιο, 88.

¹⁰⁶ Στο ίδιο, 89.

άρματα προστασίας θα κινούνται περί τα 2 χιλιόμετρα προ του επιτιθέμενου Πεζικού, προσβάλλοντας τις εχθρικές αμυνόμενες δυνάμεις, αποδιοργανώνοντας την ικανότητα αντίστασής τους, και τέλος, τα άρματα συνοδείας, τα οποία θα κινούνται σε στενό σύνδεσμο με το Πεζικό, καταστρέφοντας φωλιές πολυβόλων κλπ αμυντικά έργα.¹⁰⁷

Όπως αναφέρει ο Δαβάκης, τα άρματα μακράς ενεργείας θα πρέπει να είναι τα πιο ισχυρά, αφού θα πρέπει να υπερνικήσουν την εχθρική άμυνα, άρα θα πρέπει να έχουν ισχυρή θωράκιση, ανάλογο οπλισμό και ικανότητα υπερπήδησης εμποδίων. Τα άρματα αυτά θα πρέπει να επιβιώσουν από τα πυρά του συνόλου των εχθρικών μέσων και να διέλθουν δια μέσου των εχθρικών γραμμών αλώβητα, ώστε εν συνεχεία να εκτελέσουν την κύρια αποστολή τους που είναι η αποδιοργάνωση των μετόπισθεν του αντιπάλου και τουλάχιστον 2-3 μοίρες του εχθρικού Πυροβολικού. Εκτιμάτο ότι αυτά θα έπρεπε ν' ανήκουν στο Σώμα Στρατού.¹⁰⁸

Στη συνέχεια προχωρά στην παράθεση λεπτομερών υπολογισμών σχετικά με τις δυνάμεις αρμάτων συνοδείας και αρμάτων προστασίας του Πεζικού, από τους οποίους προκύπτει ακριβώς το συμπέρασμα ότι για την υποστήριξη ενός Συντάγματος Πεζικού θ' απαιτούνταν ένα περίπλοκο σχήμα ανεξάρτητων διμοιριών αρμάτων όλων των τύπων (συνοδείας και προστασίας), τα οποία θα εντάσσονταν στον διοικητικό έλεγχο άλλα της μεραρχίας και άλλα ως οργανικά στα συντάγματα.¹⁰⁹ Σε κάθε περίπτωση, ένα Σώμα Στρατού για να επιτεθεί σε μέτωπο 6-8 χιλιομέτρων θα πρέπει να διαθέτει περί τα έξι τάγματα διαφορετικών τύπων, δηλαδή περί τα δύο τάγματα αρμάτων μακρινής εμβελείας, ένα τάγμα αρμάτων προστασίας και τρία τάγματα αρμάτων συνοδείας.

Η πλέον κρίσιμη παρατήρηση έγκειται στις χρονικές λεπτομέρειες του συντονισμού της κοινής δράσης αρμάτων, Πεζικού και Πυροβολικού. Εδώ πράγματι ο Δαβάκης αποδεικνύει με τις παρατηρήσεις που καταγράφει την οξύνοια του πνεύματός του.¹¹⁰

Με αφετηρία την επικαλούμενη απαίτηση της «ακαριαίας» διάρρηξης του εχθρικού μετώπου, βάζει το σοβιετικό μοντέλο υπό τον «μεγεθυντικό φακό» του και αναδεικνύει εμφανείς αδυναμίες του. Πράγματι, όπως σημειώνει, τα άρματα μακρινής εμβελείας θα πρέπει να εξορμήσουν περί τα 45 λεπτά νωρίτερα από το Πεζικό, ενώ τα άρματα προστασίας 30 λεπτά. Αυτό φυσικά σημαίνει ότι όταν θα έρθει στιγμή να εξορμήσει το Πεζικό μαζί με τα άρματα συνοδείας θα έχει χαθεί κάθε αιφνιδιασμός.

Φυσικά μπορεί κάποιος ν' αντιτείνει ότι σ' αυτά τα 45 λεπτά θα έχει επιτευχθεί ο αντικειμενικός σκοπός της διάρρηξης του εχθρικού μετώπου και στο αμέσως επόμενο μισάωρο τα άρματα προστασίας θα έχουν επιφέρει σημαντικές βλάβες στην εχθρική αμυντική τοποθεσία. Σ' ενάντια όμως περίπτωση, ο εχθρός θα έχει καταφέρει να στρέψει το σύνολο του Πυροβολικού του κατά των επιτιθέμενων φιλίων.¹¹¹

Γενικότερα προκύπτει ένας περίπλοκος επιχειρησιακός σχεδιασμός, με «ασφυκτικά» χρονικά περιθώρια καθώς και μια πολυτυπία αρμάτων μάχης, αμφότερα, γεγονότα επιβαρυντικά. Ειδικά η πολυτυπία αρμάτων μάχης, προκάλεσε διάσπαση της σχεδιαστικής και παραγωγικής διαδικασίας σε ό,τι αφορούσε στην σοβιετική πολεμική βιομηχανία, χωρίς τα ανάλογα θετικά αποτελέσματα κατά τα αρχικά στάδια του πολέμου. Πράγματι, αν και οι Γερμανοί εισβάλλοντας τον Ιούνιο του 1941 αντιμετώπισαν έναν τεράστιο αριθμό αρμάτων, πάσης φύσης, η αποτελεσματικότητα των οποίων αποδείχθηκε αμφίβολη.

¹⁰⁷ Στο ίδιο, 88.

¹⁰⁸ Στο ίδιο, 90.

¹⁰⁹ Στο ίδιο, 91.

¹¹⁰ Στο ίδιο, 91-92.

¹¹¹ Στο ίδιο, 92.

Οι αντιλήψεις των Σοβιετικών επιτελών, όπως παρουσιάζονται το 1934 από τον Δαβάκη, εμφανίζονται σχεδόν παρόμοιες με αυτές των Γερμανών επιτελών, οι οποίοι επίσης πρέσβευαν την με επιθετική ορμή διάσπαση των εχθρικών γραμμών ευθύς αμέσως με την έναρξη της επίθεσης. Είναι γνωστό άλλωστε ότι οι Σοβιετικοί παρείχαν διευκολύνσεις στους Γερμανούς, ώστε να εκπαιδεύονται σε αντικείμενα απαγορευμένα από την Συνθήκη των Βερσαλλιών, όπως η χρήση αρμάτων μάχης. Μάλιστα, προσέθεταν και μια ιδεολογική χροιά, υποστηρίζοντας ότι οι στρατιωτικές ηγεσίες των «αστικών» κρατών δεν έδειχναν το απαιτούμενο ενδιαφέρον για την νέα τεχνολογία γιατί δεν νοιάζονταν για τις ζωές των απλών στρατιωτών.¹¹²

Εν τούτοις, στην πράξη, επί του πεδίου της μάχης, δεν λειτούργησαν όλα αυτά. Είναι καταγεγραμμένη η αδυναμία συνεργασίας των σοβιετικών τεθωρακισμένων με τα αντίστοιχα τμήματα Πεζικού.

Παρ' όλ' αυτά, οι παράγραφοι του έργου του Δαβάκη που αναφέρονται στον Σοβιετικό Στρατό είναι πολύ ενδιαφέρουσες, γιατί θίγουν πληθώρα πρακτικών ζητημάτων που απασχολούν τους στρατιωτικούς, σε ό,τι αφορά στις χρονικές επιδιώξεις μιας επίθεσης, σε σχέση ειδικά με την συνεργασία και αλληλοϋποστήριξη των όπλων μεταξύ τους ή στα βέλτιστα οργανωτικά μοντέλα που πρέπει να υλοποιηθούν. Μπορεί κάποιος να πει ότι στις παραγράφους αυτές, ο Δαβάκης προχωρά σε μια πληρέστερη αντιμετώπιση, μιας ευρύτερης γκάμας ζητημάτων, πέραν της συζήτησης για τα τεχνικά χαρακτηριστικά ενός άρματος ή κάποιες απλοϊκές σκέψεις επί τακτικών θεμάτων.

Στο τμήμα που αναφέρεται ειδικότερα στην οργάνωση των μονάδων των Σοβιετικών, γίνεται αναφορά σε κάποιες αρκετά προχωρημένες απόψεις, όπως η χρήση ελαφρών ερπυστριοφόρων ως μεταγωγικών υλικών και εφοδίων (τύπου Carden Loyd).¹¹³ Αναφέρεται επίσης στην προοπτική της ένταξης στα συντάγματα και τάγματα Πεζικού, οργανικών υπομονάδων αρμάτων, με ποικίλη σύνθεση (αναγνωριστικά, υποστηρίξεως κλπ).

Πολύ ωραία αναλύει επίσης ό,τι αφορά στην δυνατότητα του Πυροβολικού να συνοδεύει με πυρά τα φίλια επιτιθέμενα άρματα. Εδώ προβαίνει σε μια σημαντική παρατήρηση, ότι δηλαδή δεν θα είναι ανεκτή η οποιαδήποτε καθυστέρηση στην εξέλιξη της επίθεσης, ώστε να αλλάξει θέση τάξης το Πυροβολικό. Κάθε τέτοια καθυστέρηση, όπως είδαμε, είναι μη ανεκτή, αφού θα έθετε σε κίνδυνο την όλη εξέλιξη του αγώνα, ο οποίος βασίζεται στο «ακαριαίο» χτύπημα.¹¹⁴

Φθάνει μέχρι του σημείου να διαπραγματευθεί το ζήτημα της κατασκευής πυροβόλων, τοποθετημένων επί αυτοκινήτων παντοδαπού εδάφους, μια έννοια δηλαδή αντίστοιχη των σημερινών αυτοκινούμενων πυροβόλων και μάλιστα των πιο σύγχρονων εκδόσεων, τύπου Caesar, Archer, Zuzana κλπ, ικανά για περιστροφή 360° προς αντιμετώπιση ολόπλευρων απειλών. Επίσης προβλέπει την ανάγκη προωθημένων παρατηρητών, οι οποίοι θα συμβαδίζουν με το Πυροβολικό, ακόμη και επί ιπταμένων μέσων, ώστε η διαβίβαση των δεδομένων των στόχων να είναι άμεση.¹¹⁵

Εν συνεχεία, ακολουθεί ο επίλογός του, ο οποίος μας ξαφνιάζει με την λιτότητά του, αφού καταλαμβάνει λίγες μόνο γραμμές, μεστές όμως νοήματος. Μέσα στις λίγες αυτές

¹¹² Στο ίδιο, 87.

¹¹³ Στο ίδιο, 93.

¹¹⁴ Στο ίδιο, 94.

¹¹⁵ Στο ίδιο, 94.

γραμμές ο Δαβάκης διατυπώνει εκ νέου τον εκπαιδευτικό σκοπό του συγγράμματός του, το οποίο όπως αναφέρει αποβλέπει κυρίως στην παρακίνηση της περιέργειας και του ενδιαφέροντος του σώματος των Ελλήνων αξιωματικών, το οποίο λόγω της δημοσιονομικής ένδειας των χρόνων του Μεσοπολέμου,¹¹⁶ αλλά και συγκεκριμένων πολιτικών επιλογών,¹¹⁷ είχε αποκοπεί από τις διεθνείς εξελίξεις.

Επειδή πολλά από αυτά που καταγράφονταν στο πόνημά του βρίσκονταν ακόμη σε θεωρητικό επίπεδο, σπεύδει να διευκρινίσει ότι τα παραθέτει, πιστεύοντας ότι θεωρεί πολύ πιθανή την υλοποίησή τους στα πλαίσια ενός επερχόμενου πολέμου, είτε στο προπαρασκευαστικό στάδιο αυτού, είτε κατά την εξέλιξή του. Έμελε ν' αποδειχθεί πραγματικά προφητικός.

Το 1935 ο Δαβάκης υποβάλει στην υπηρεσία ένα απόρρητο υπόμνημα¹¹⁸ στο οποίο εκθέτει τις απόψεις του σχετικά με την κατασκευή σταθερών οχυρώσεων στα ελληνικά βόρεια σύνορα και στο κατά πόσον αυτός πιστεύει ότι η κατασκευή τέτοιων οχυρών θα είναι περιττή, σε αντίθεση με την συγκρότηση μίας ενιαίας δύναμης αεροπορικών και τεθωρακισμένων μέσων. Στο υπόμνημα αυτό, εξετάζει με αριστουργηματικό τρόπο το ζήτημα της πραγματικής επιχειρησιακής αξίας των οχυρών και αν και σε ορισμένες εκτιμήσεις του δεν επιβεβαιώθηκε τελικά, εν τούτοις τα όσα γράφει αποτελούν έναν εξαιρετικό οδηγό σκέψης για έναν αξιωματικό.

Πράγματι, ο Δαβάκης, με αρκετή οξυδέρκεια και απόλυτη σαφήνεια, παραθέτει, μέσα σε δύο μόλις σελίδες, τα συν και τα πλην της επιλογής για κατασκευή μόνιμων οχυρώσεων. Εδώ πρέπει να παρατηρήσουμε ότι το υπόμνημα έχει αρχική ημερομηνία υποβολής την 1^η Μαρτίου 1935, διαπιστώνουμε δηλαδή ότι η απόφαση που οδήγησε στην κατασκευή της Γραμμής Μεταξά είχε ήδη ληφθεί ή τουλάχιστον συζητούνταν σοβαρά.

Γράφει λοιπόν ότι τα τυχόν οχυρά που θα κατασκευαστούν, θ' απορροφήσουν σημαντικά κονδύλια, χωρίς να είναι βέβαιη η τελική χρησιμότητά τους. Υποστηρίζει δηλαδή ότι ένα οχυρό είναι μια στατική μορφή αμύνης, αμφίβολης αποτελεσματικότητας στον αιώνα της μηχανοκίνησης, ο οποίος ανέτελλε. Αντιθέτως, θα δέσμευε σημαντικούς αριθμούς προσωπικού και μέσων, τα οποία ενδεχομένως να μην είχαν καμία συμμετοχή στην εξέλιξη των επιχειρήσεων, μειώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις δυνάμεις κινητής άμυνας και προκάλυψης. Ο Δαβάκης εκτιμούσε ότι η κατασκευή μόνιμων οχυρώσεων αντιβαίνει στην αρχή του Πολέμου που αναφέρεται στην Οικονομία Δυνάμεων.¹¹⁹

Οι παραπάνω απόψεις είναι απόλυτα προφητικές σε ό,τι αφορά στην εξέλιξη, 5 χρόνια μετά, των επιχειρήσεων στη Γαλλία, όπου η περιβόητη Γραμμή Maginot τελικά έκανε ακριβώς αυτό. Δέσμευσε τεράστιους αριθμούς στρατευμάτων και υλικού, τα οποία όταν εκδηλώθηκε η γερμανική επίθεση, δεν εισέφεραν τίποτα. Η οξυδέρκεια του Δαβάκη, αν και ανήκων στη γαλλική σχολή σκέψης και όντας επιπλέον αξιωματικός του Πεζικού, δηλαδή ενός Όπλου που πάντοτε επιζητεί την εκμετάλλευση του εδάφους, τον οδήγησε στην προφητική διατύπωση των όσων εκτυλίχθηκαν στην Γαλλία το 1940.

Αν και σε ό,τι αφορά στην Γραμμή Μεταξά, λόγω τη υψηλής κατασκευαστικής αρτιότητάς της, δεν επιβεβαιώθηκαν πλήρως σε τακτικό επίπεδο, εν τούτοις δεν μπορεί παρά ν' αναρωτηθεί κανείς, ποια θα ήταν η εξέλιξη στο Βορειοηπειρωτικό μέτωπο, αν τα συγκεκριμένα κονδύλια είχαν κατευθυνθεί σε γενικότερους εξοπλισμούς. Δηλαδή, εν τέλει τα οχυρά άντεξαν στην επίθεση μίας στρατιωτικής δύναμης (γερμανικής) πολύ

¹¹⁶ Βλάσσης, *Τα Τεθωρακισμένα στον Ελληνικό Στρατό*, 95.

¹¹⁷ Στο ίδιο, 97.

¹¹⁸ Στο ίδιο, 341.

¹¹⁹ Στο ίδιο, 343.

ισχυρότερης από αυτήν την οποία ανέμεναν ν' αντιμετωπίσουν (βουλγαρικής), προσφέροντας τελικά μια «ηθική», δοξαστική νίκη στον Ελληνικό Στρατό και όχι αυστηρά επιχειρησιακή.

Εν προκειμένω δηλαδή άντεξαν πολύ περισσότερο από όσο εκτιμούσε ο Δαβάκης, ο οποίος κατέγραψε την άποψη ότι το Οχυρό Λίσσε συγκεκριμένα θα άντεχε μόλις για ένα 24ωρο, ενώ όλο το συγκρότημα των οχυρών του Υψιπέδου του Νευροκοπίου (οχυρά Μαλιάγκα, Περιθώρι, Παρταλούσκα, Ντάσαβλη, Λίσσε, Πυραμιδοειδές), άντεξε 4 ημέρες. Εν τέλει όμως, η εξέλιξη των επιχειρήσεων ήταν αυτή που προέβλεψε ο Δαβάκης στο απόρρητο υπόμνημά του, της 1^{ης} Μαρτίου 1935. Δηλαδή, τα οχυρά παρακάμφθηκαν, λόγω της γιουγκοσλαβικής κατάρρευσης, από τα Δυτικά.

Φυσικά, κανείς δεν μπορεί να ψέξει την ελληνική στρατιωτική ηγεσία του Μεσοπολέμου, αφού αφενός η διεθνής τάση τότε ήταν η κατασκευή εκτενών και εξεζητημένων οχυρωματικών γραμμών και οχυρών (Γραμμή Maginot, Γραμμή Siegfried, βελγικά οχυρά με σημαντικότερο το Eben Emael), η δε επιχειρησιακή αναποτελεσματικότητα αυτών, όπως πρόέκυψε πρακτικά επί του πεδίου της μάχης, με την άμεση και κατά εξευτελιστικό τρόπο κατάληψη του Eben Emael και την πλήρη παράκαμψη της Γραμμής Maginot, ούτε κατά διάνοια δεν ήταν αναμενόμενη, αφετέρου, το ελληνικό ορεινό ανάγλυφο ευνοούσε την κατασκευή μίας οχυρωματικής γραμμής, η οποία θα εξασφάλιζε την κάλυψη του εθνικού εδάφους, παρέχοντας πολύτιμο χρόνο για την επιστράτευση.

Η συνέχεια του υπομνήματος έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία, γιατί δείχνει ότι ο Δαβάκης, λίγους μόλις μήνες μετά την δημοσίευση του «Ο Στρατός του Μέλλοντος» αναθεωρεί την επιφυλακτικότητά του και εκδηλώνεται υπέρ της συγκρότησης μιας ενιαίας δύναμης πολεμικών αεροσκαφών και αρμάτων μάχης. Η διατύπωση των προτάσεων αυτών, τις οποίες θα παραθέσουμε αναλυτικά κατωτέρω, είναι πραγματικά συγκλονιστική, εάν σκεφθεί κανείς ότι προέρχεται από έναν αξιωματικό μίας πτωχής βαλκανικής χώρας, ο οποίος χάρη στην προσωπική του επαγγελματική τελειότητα, κατορθώνει να διατυπώσει δόγματα, τακτικά και επιχειρησιακά, την ίδια περίοδο με στρατιωτικούς, εκπροσώπους των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων, και μάλιστα δύο ολόκληρα χρόνια πριν τον θεωρούμενο ως πατέρα των τεθωρακισμένων, τον Γερμανό Guderian.

Εν προκειμένω ο Δαβάκης προτείνει την συγκρότηση μιας δύναμης 300 πολεμικών αεροσκαφών και 160 αρμάτων μάχης, τα οποία συγκροτημένα σε συνδυασμένες δυνάμεις,¹²⁰ θα εδρεύουν σε στρατηγικής σημασίας περιοχές της χώρας, έτοιμα να επέμβουν όπου απαιτηθεί. Συγκεκριμένα προτείνει την ύπαρξη δύναμης 100 αεροσκαφών και 40 αρμάτων μάχης σε Αθήνα, Λάρισα και Καβάλα. Επίσης, προτείνει την συγκρότηση δύο μηχανοκίνητων μεραρχιών «Ιππικού», ανά μια σε Θεσσαλονίκη και Ανατολική Μακεδονία.¹²¹

Μη περιοριζόμενος απλά στην παράθεση αριθμών των μέσων που κρίνει σκόπιμο να προμηθευτεί η χώρα, και πριν από αυτήν, προχωρά στην διατύπωση ενός δόγματος χρησιμοποίησής τους, αφού ως εξαιρετικά καταρτισμένος αξιωματικός, γνωρίζει ότι απλά η ύπαρξη κάποιων μέσων, δεν επαρκεί και πρέπει να υπάρχει συγκεκριμένο δόγμα επιτυχημένης και αποτελεσματικής χρησιμοποίησης αυτών.

¹²⁰ Στο ίδιο, 344.

¹²¹ Στο ίδιο, 345.

Με καταπληκτική αντίληψη, εφάμιλλη, αν όχι καλύτερη πολλών σύγχρονων του στρατιωτικών, παραθέτει τα πλεονεκτήματα της κινητής αυτής δύναμης, χρησιμοποιώντας μια ποιητική μεταφορά, παρομοιάζοντας την όποια εχθρική επίθεση μ' έναν ορμητικό χείμαρρο, τον ρου του οποίου οι αμυνόμενες δυνάμεις θα πρέπει ν' ανακόψουν.¹²² Ο Δαβάκης παραθέτει την άποψη ότι με την Αεροπορία θα μπορούν να προσβληθούν τα σημεία συγκεντρώσεως των εχθρικών δυνάμεων, βαθιά μέσα στο εχθρικό έδαφος, επιτυγχάνοντας την αποδιοργάνωση της επίθεσής του καθώς και τα εχθρικά αεροδρόμια.¹²³ Οι ταχυκίνητες τεθωρακισμένες δυνάμεις, συνοδευόμενες από δυνάμεις Ιππικού και Πεζικού μεταφερόμενου με αυτοκίνητα, θα μπορούν να ενεργήσουν άμεσα προς κάθε κατεύθυνση, αποκόπτοντας και αποτελειώνοντας τις εχθρικές δυνάμεις που τυχόν έχουν διεισδύσει στο φίλιο έδαφος, αλλά και εισχωρώντας στο εσωτερικό της εχθρικής χώρας, προκειμένου να εκμεταλλευθούν την αποδιοργάνωση του εχθρού από τις φίλιες αεροπορικές προσβολές και επίσης προσβάλλοντας και καταστρέφοντας τον εχθρό μέσα στην ίδια του την χώρα.

Περιγράφει δηλαδή ο Δαβάκης αυτά ακριβώς τα στοιχεία που αποτέλεσαν την πεμπτουςία του γερμανικού κεραυνοβόλου πολέμου. Είναι πολύ σημαντική, για το ποιόν του ανδρός, η σύλληψη της εξαιρετικής σημασίας της Αεροπορίας στο πεδίο της μάχης, είτε σε τακτικό/επιχειρησιακό είτε σε στρατηγικό επίπεδο. Λίγοι στρατιωτικοί στην εποχή του είχαν αντιληφθεί αυτό το νέο είδος πολέμου. Ενδεχομένως ο Δαβάκης επηρεάστηκε από το "Vers l' Armée de Métier" του de Gaulle. Ακόμη όμως κι αν ισχύει κάτι τέτοιο, ο Δαβάκης καταθέτει συγκεκριμένη πρόταση, προσαρμοσμένη στις ελληνικές συνθήκες.

Δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένη συγκρότηση μεραρχιών και ταξιαρχιών, όπως ο de Gaulle, αλλά κάνει αναφορά σε συγκεκριμένους αριθμούς μέσων μάχης, μπαίνοντας κατευθείαν στην ουσία. Προχωρεί ακόμη και σε κοστολόγηση της πρότασής του, την οποία κοστολογεί στα δύο δισεκατομμύρια δραχμές. Διατυπώνει την άποψη ότι η ύπαρξη ισχυρής Αεροπορίας έχει διττή χρησιμότητα, αφού θα εξασφαλίζει και την αντιαεροπορική άμυνα, μειώνοντας τον αριθμό των απαιτούμενων πυροβόλων και εξασφαλίζοντας την προστασία των ζωτικών κέντρων της χώρας, με ευελιξία.

Με λίγα λόγια, εισηγείται την συγκρότηση ενός ευέλικτου πυρήνα στον Στρατό, με τεθωρακισμένες δυνάμεις, συνδυαζόμενες με «ταχυκίνητες» (κατά τα δεδομένα της εποχής) δυνάμεις Πεζικού, μεταφερόμενες με φορτηγά. Οι απόψεις αυτές, επηρέασαν την συγκρότηση της πρώτης μηχανοκίνητης μονάδας του Ελληνικού Στρατού, του «Μηχανοκίνητου Συντάγματος Ιππικού (ΜΣΙ)».¹²⁴ Αυτό αποτελούσε μια «υβριδική» μονάδα, ουσιαστικά μηχανοκίνητου Πεζικού (κατά τους ορισμούς του Δαβάκη), της οποίας το προσωπικό επέβαινε σε οχήματα, χωρίς όμως κανένα τεθωρακισμένο, είτε άρμα μάχης, είτε μεταφοράς προσωπικού, ούτε καν τεθωρακισμένο αναγνωρίσεως.

Αν και η μονάδα αυτή στερούνταν των ανωτέρω μέσων, εν τούτοις αποτελούσε σημαντική πρόοδο στην αντίληψη και στην υιοθέτηση των σύγχρονων τακτικών μάχης. Σκοπός της ύπαρξής της ήταν η ταχεία μεταφορά δυνάμεων στο μέτωπο γι' αντιμετώπιση μιας εχθρικής εισβολής.¹²⁵ Στην περίπτωση αυτή, πράγματι το Μηχανοκίνητο Σύνταγμα Ιππικού ανταποκρίθηκε, μετακινούμενο από την Θεσσαλονίκη στο μέτωπο της Πίνδου, εντός 24 ωρών, ενισχύοντας τα ελληνικά τμήματα κατά τα πρώτα κρίσιμα 24ωρα. Εν τέλει δε, προσκολλήθηκε σε αυτό κι ένας αριθμός ιταλικών «αρματιδίων», που εγκαταλείφθηκαν

¹²² Στο ίδιο, 343.

¹²³ Στο ίδιο, 345.

¹²⁴ Στο ίδιο, 146.

¹²⁵ Στο ίδιο, 154.

από τους Ιταλούς κατά την μάχη στο Καλπάκι. Το τμήμα αυτό αποτέλεσε το πρώτο ελληνικό τεθωρακισμένο τμήμα, με διοικητή τον τότε Υπίλαρχο Χονδροκούκη Δημήτριο.

Η συνέχεια: Η μετάθεση στα σύνορα, η επιδείνωση της υγείας, η αποστρατεία. Νέα αντικείμενα συγγραφικής ενασχόλησης.

Το 1935, ο Δαβάκης μετατίθεται στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας, ως διοικητής του ΙΧ Άλφα συνοριακού τομέα. Η σκοπιμότητα της μετάθεσης αυτής έχει αποτελέσει σημείο διχογνωμίας. Κατά μια άποψη, υπήρξε προϊόν πολιτικών αντιζηλιών, αφού ο Δαβάκης για κάποιο λόγο είχε πέσει στην δυσμένεια του τότε ισχυρού άνδρα της πολιτικής σκηνής, του Γεωργίου Κονδύλη, ο οποίος τον μετέθεσε εκτός Αθηνών, ώστε να τον απομονώσει.¹²⁶

Εν τούτοις, η μετάθεσή του εμφανίζεται σαν συνέχεια της όλης δράσης του και ως αποτέλεσμα του προαναφερθέντος υπομνήματος. Είναι λογικό επόμενο, το Γενικό Επιτελείο Στρατού να θέλει ν' αποστείλει στον Συνοριακό Τομέα της Καστοριάς, έναν έμπιστο και καταρτισμένο αξιωματικό, ο οποίος να δύναται να διατυπώσει άποψη σχετικά με τον τομέα αυτόν της ελληνικής επικράτειας. Ως επικουρική σκέψη μπορεί ν' αναφερθεί το γεγονός ότι οι πεδινόι διάδρομοι Κορυτσάς-Όρη Φλατσάτα-Καστοριά και Μοναστηρίου-στενωπού Βεύης-Κοζάνης, αποτελούσαν σημαντικούς άξονες εισβολής από Βορρά, οι οποίοι λόγω της μορφολογίας του εδάφους, θα ευνοούσαν τυχόν χρήση μηχανοκίνητων δυνάμεων από έναν εισβολέα που θα προερχόταν από Βορρά, όπως και έγινε τον Απρίλιο του 1941.¹²⁷

Άρα, η γνώμη του κατ' εξοχήν Έλληνα ειδήμονα σε θέματα μηχανοκίνητου πολέμου θα ήταν πολύτιμη για την ελληνική ηγεσία, ειδικά από την στιγμή που η συγκεκριμένη περιοχή των συνόρων θα έμενε χωρίς μόνιμη οχύρωση. Άλλωστε, η τοποθέτησή του ως διοικητή του Αποσπάσματος Πίνδου, όπως ονομάσθηκαν οι ελληνικές δυνάμεις που ανέλαβαν την άμυνα στον κρίσιμο κεντρικό τομέα του μετώπου προς Αλβανία και η συμμετοχή του στην επιχειρησιακή σχεδίαση σ' αυτόν, μάλλον ήταν απόρροια καλά υπολογισμένης κίνησης.

Δυστυχώς, όπως προκύπτει από τα γεγονότα, το βαρύ κλίμα της περιοχής επέδρασε δυσμενώς στην υγεία του και ειδικά στα παλαιά του τραύματα από τον Α' ΠΠ. Κατά τον χειμώνα 1935-1936 η επιδείνωση ήταν διαρκής, με αποτέλεσμα ν' αναγκαστεί να μεταβεί για νοσηλεία σε στρατιωτικά νοσοκομεία. Εν τέλει, μετά το πέρας των διαδοχικών αναρρωτικών αδειών, τον Δεκέμβριο του 1937 κρίθηκε αποστρατευτός.¹²⁸

Παρά ταύτα, η αποστρατεία του δεν αποθαρρύνει το συγγραφικό του έργο. Αντίθετα βρίσκει τον χρόνο ν' ασχοληθεί με παλαιά και νέα στρατιωτικά αντικείμενα, αποδεικνύοντας την αυξημένη του ευφυΐα. Πλέον χαρακτηριστική περίπτωση αυτή του άρθρου του στην Στρατιωτική Επιθεώρηση, όπου πραγματεύεται το αντικείμενο της χρήσης των αλεξιπτωτιστών, τους οποίους αποκαλεί ως «Το Πεζικό του Αέρος».

Το συγκεκριμένο άρθρο δημοσιεύτηκε τον Νοέμβριο του 1937 και μέσα απ' αυτό ο Δαβάκης περιγράφει το νέο πεδίο στρατιωτικής δραστηριότητας, το οποίο έμελε κατά τον

¹²⁶ Βερνάρδος. *Δαβάκης-Πίνδος*, 422.

¹²⁷ Όλα τα υπομνήματα του Δαβάκη έχουν δημοσιευτεί στο βιβλίο του Βλάχου, *Τα Τεθωρακισμένα στον Ελληνικό Στρατό*.

¹²⁸ Βερνάρδος. *Δαβάκης-Πίνδος*, 434.

επερχόμενο πόλεμο να δείξει την επιχειρησιακή σημασία και αποτελεσματικότητά του. Κατ' αρχήν γίνεται αναφορά σε μεμονωμένες ενέργειες στα πλαίσια του Α' ΠΠ και σε αεροπορικές μεταφορές στρατευμάτων σε αποικιακούς πολέμους της δεκαετίας του 1920, ενώ εν συνεχεία αναφέρεται η πρώτη συμμετοχή ενός ολόκληρου τάγματος αλεξιπτωτιστών σε μεγάλη άσκηση του σοβιετικού στρατού.¹²⁹

Ακολουθεί μια πλήρης περιγραφή των δογματικών αντιλήψεων χρησιμοποίησης των αλεξιπτωτιστών, όπου γίνεται αναφορά στις τακτικές εξασφάλισης της ζώνης ρίψεως από τα πρώτα τμήματα που θα προσγειωθούν σε αυτήν και περιγράφεται η τυπική σύνθεση ενός τάγματος αλεξιπτωτιστών, στην οποία περιλαμβάνονται ακόμη και μηχανοκίνητα μέσα (μοτοσυκλέτες με καλάθι). Ενέργειες οι οποίες υλοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό κατά τις μεγάλες αεραποβατικές επιχειρήσεις του Β' ΠΠ, όπως στο Arnhem, όπου μεταφέρθηκαν από αέρος ακόμη και τζιπ.

Τον Δαβάκη επίσης απασχολεί το ζήτημα της επανόδου των αλεξιπτωτιστών στις φίλιες γραμμές, στο οποίο παραθέτει διάφορες εναλλακτικές, όπως η μετάβαση σε κάποιο ασφαλές σημείο επιβίβασης σε αεροσκάφη ή η δια θαλάσσης εκκένωσή τους. Στην περιγραφή που κάνει περιορίζει τις αποστολές των τμημάτων αυτών καθαρά σε ρόλο καταδρομικό, δηλαδή στην προσβολή και καταστροφή κρίσιμων εγκαταστάσεων, όπως βιομηχανικές υποδομές, συγκοινωνιακοί κόμβοι κλπ, θεωρώντας ότι πάντοτε τα τμήματα αυτά θ' απαγκιστρώνονται και θα επιστρέφουν στις φίλιες γραμμές. Δεν προβλέπει την χρήση τους για τυχόν προκατάληψη εδαφών και διατήρησή τους μέχρι την συνένωση με φίλια τμήματα.

Σε κάθε περίπτωση, η εν έτει 1937 συγγραφή και δημοσίευση του άρθρου αυτού, η οποία λαμβάνει χώρα ενώ ο Δαβάκης είναι ήδη απόστρατος, δείχνει γι' άλλη μια φορά την επαγγελματική του επάρκεια και την αγάπη του προς τα στρατιωτικά πράγματα. Η ενασχόλησή του με ένα καινοτόμο τρόπο πολέμου, όπως αποτελούσε η χρήση αλεξιπτωτιστών, αποτελεί μια ενδιαφέρουσα πτυχή του όλου συγγραφικού του έργου. Πράγματι, μπορεί εμείς, έχοντας σήμερα υπόψη μας την επιτυχημένη δράση των αλεξιπτωτιστών στον Β' ΠΠ και στους πολέμους έκτοτε, να μην εντυπωσιαζόμαστε, αλλά για το 1937 τίποτα από αυτά δεν ήταν δεδομένο. Όλα ήταν ακόμη σε «πειραματική» φάση, όπως άλλωστε αποδείχθηκε και στον Β' ΠΠ. Παραδείγματος χάριν, οι Σοβιετικοί μπορεί να εμφανιζόντουσαν ως πρωτοπόροι στην χρήση αλεξιπτωτιστών, οι Γερμανοί όμως και οι Αγγλοαμερικανοί ήταν αυτοί που εν τέλει εξέλιξαν στον ύψιστο βαθμό την χρήση των τμημάτων αυτών.

Νωρίτερα μέσα στο 1937 (Αύγουστος του έτους αυτού), ο Δαβάκης είχε δημοσιεύσει και πάλι στη Στρατιωτική Επιθεώρηση,¹³⁰ ένα άρθρο με τίτλο: «Μάχη των Αρμάτων Πεζικού». Το άρθρο είναι απόλυτα προφητικό και εμπεριστατωμένο και αποτυπώνει πλήρως τις αντιλήψεις της εποχής σχετικά με το πώς θα διεξαγόταν ο επερχόμενος πλέον πόλεμος. Σ' αυτό, από τις πρώτες κιόλας γραμμές, αποτυπώνονται τα δογματικά λάθη της γαλλικής σχολής σκέψης, των οποίων ο Δαβάκης, παρά την οξυδέρκειά του, παραμένει «αιχμάλωτος». Αποτυπώνονται δε και οι αντιλήψεις των εγχώριων επικριτών της χρήσης των αρμάτων μάχης, οι οποίοι πολεμούσαν οποιαδήποτε σκέψη για εισαγωγή σε χρήση άρματος μάχης στον Ελληνικό Στρατό.

¹²⁹ Κωνσταντίνος Δαβάκης, «Το Πεζικόν του Αέρος», *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, Τ. 11 (Νοέμβριος 1937), 102.

¹³⁰ Κωνσταντίνος Δαβάκης, «Μάχη των Αρμάτων Πεζικού», *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, Τ. 8 (Αύγουστος 1937), 11-39.

Όπως αναφέρει ευθύς αμέσως, σύμφωνα με τον γαλλικό κανονισμό, του 1920, για την χρήση των αρμάτων, το άρμα μάχης χαρακτηρίζεται ως «μηχάνημα συνοδείας του Πεζικού» και επίσης ότι «τα άρματα είναι συμπληρωματικά μέσα ενεργείας τιθέμενα προσωρινώς εις την διάθεσιν του Πεζικού». Στις φράσεις αυτές συμπυκνώνεται το δράμα της γαλλικής στρατιωτικής σκέψης, το οποίο οδήγησε στην ταπεινωτική ήττα του Ιουνίου 1940.

Οφείλουμε εδώ να ξεκαθαρίσουμε, ότι η υπεροχή των Γερμανών δεν οφειλόταν σ' αυτή καθεαυτή την χρήση των αρμάτων μάχης, αλλά στην αποτελεσματική συνδυαστική χρήση όλων των εμπλεκόμενων Όπλων, Πεζικού, Τεθωρακισμένων, Πυροβολικού, Μηχανικού¹³¹ και πρωτίστως στην ενεργητικότητα των νεαρών Γερμανών ανωτάτων αξιωματικών, οι οποίοι πρωτοστατούσαν στο πεδίο της μάχης δια της φυσικής παρουσίας τους. Στα πλαίσια της γερμανικής αποτελεσματικότητας πρέπει να τονίσουμε ιδιαίτερα την ευρεία χρήση των ασύρματων επικοινωνιών (άλλωστε ο ίδιος ο Guderian είχε ξεκινήσει την καριέρα του ως αξιωματικός στο Πεζικό, μεταπηδώντας, κατά την διάρκεια του Α' ΠΠ στις Διαβιβάσεις, δηλαδή γνώριζε άριστα την χρήση και εκμετάλλευση των ασύρματων μέσων επικοινωνιών) σε όλα τα επίπεδα, και την ανάδειξη του σημαντικού ρόλου της Αεροπορίας, η οποία με τα εξειδικευμένα βομβαρδιστικά της πέτυχε την κυριολεκτική διάλυση των γαλλικών τμημάτων.

Δεν είναι τυχαίο ότι ο Rommel κατά την εισβολή στην Γαλλία, φέροντας τον βαθμό του υποστρατήγου, διοικητού μεραρχίας, ήταν μόλις 49 ετών, ενώ ο συνομήλικος του de Gaulle ήταν ακόμη συνταγματάρχης (ο Guderian αντίστοιχα, σωματάρχης ων, ήταν και αυτός μόλις 53 ετών), μόλις και μετά βίας δε του ανατέθηκε η διοίκηση μιας ασχημάτιστης ακόμη μεραρχίας, και αυτό μόλις την επόμενη μέρα από την έναρξη της γερμανικής επίθεσης.¹³² Ας μην ξεχνάμε δε, ότι στην περίοδο κρίσεων του 1936, ο de Gaulle είχε κριθεί **μη προακτέος**,¹³³ λόγω ακριβώς της κριτικής που ασκούσε στις απαρχαιωμένες αντιλήψεις της γαλλικής ηγεσίας, της οποίας η «στενοκεφαλιά» θα κόστιζε στην χώρα τον διαχρονικό εξευτελισμό και τον ιστορικό διασυρμό, στερώντας παράλληλα το status της μεγάλης δύναμης και οδηγώντας την μεταπολεμικά στην παρακμή.

Οι υπέργηροι Γάλλοι στρατηγοί [στρατηγός Gamelin αρχιστράτηγος των γαλλικών Ενόπλων Δυνάμεων, 68 ετών το 1940, στρατηγός Huntziger, διοικητής της 2^{ης} γαλλικής Στρατιάς, που δέχθηκε την κύρια γερμανική επίθεση στην περιοχή των Ardennes (Αρδεννών), 61 ετών το 1940],¹³⁴ δεν μπόρεσαν ν' ανταποκριθούν στην νέα μορφή πολέμου, που απαιτούσε σημαντικές πνευματικές και σωματικές αντοχές.¹³⁵ Απομονωμένοι σε στρατηγεία εγκατεστημένα σε μεσαιωνικούς πύργους, πολλά χιλιόμετρα μακριά από την πρώτη γραμμή, την ίδια στιγμή που οι κατά πολύ νεώτεροι Γερμανοί μέραρχοι και σωματάρχες ηγούντο από την πρώτη γραμμή του μετώπου.

Ο πνευματικός λήθαργος στον οποίο είχε περιέλθει η γαλλική ηγεσία περιγράφεται εξαιρετικά στο παρακάτω απόσπασμα, με το οποίο ο ίδιος ο de Gaulle καταγράφει τις

¹³¹ Robert A. Doughty, *The Seeds of Disaster: The Development of French Army Doctrine, 1919-1939*. (Hamden: Archo Books, 1985), xi.

¹³² Alistair Horne, *To Lose a Battle: France 1940* (London: Macmillan, 1969), 371.

¹³³ Στο ίδιο, 90.

¹³⁴ Doughty, *The Seeds of Disaster*, 1.

¹³⁵ Στο ίδιο, 5.

εντυπώσεις από μια επίσκεψή του στην έδρα του γαλλικού Γενικού Αρχηγείου, στον πύργο της Vincennes:¹³⁶

Μέσα σε μια ατμόσφαιρα παρόμοια με την ατμόσφαιρα μοναστηριού, περιστοιχιζόμενος (σ.σ. ο στρατηγός Gamelin), από λιγοστούς αξιωματικούς, εργαζόμενος και διαλογιζόμενος, τελείως αποκομμένος από τις τρέχουσες εξελίξεις...

Αν και δυστυχώς ο Δαβάκης υιοθετεί στο άρθρο του αυτό τις γαλλικές απόψεις, ταυτιζόμενος απόλυτα με την γαλλική στρατιωτική σκέψη, μπορεί εν τούτοις να ειπωθεί προς υπεράσπισή του, ότι το άρθρο αυτό είναι καθαρά «παιδευτικό», αποσκοπεί δηλαδή να εκθέσει στο ευρύ στρατιωτικό αναγνωστικό κοινό την εν γένει χρήση στο πεδίο της μάχης του νέου Όπλου των Τεθωρακισμένων. Ο Δαβάκης αναγκάζεται «να βάλει νερό στο κρασί του», ως καλός παιδαγωγός, ώστε να μην προκαλέσει την άμεση απόρριψη των διδαχών του, αλλά να καταφέρει να διεισδύσει στο μυαλό και την σκέψη των νεωτέρων αξιωματικών, παρέχοντας τους τις έστω και βασικές γνώσεις περί του μηχανοκίνητου πολέμου.

Όπως εύστοχα είχε παρατηρήσει ο τότε Α/ΓΕΣ αντιστράτηγος Παπάγος, στις 18 Φεβρουαρίου του 1937:¹³⁷

*Πάντως επί του ζητήματος τούτου (σ.σ. του εκσυγχρονισμού του Ελληνικού Στρατού) εσχηματίσθη τόσον έκδηλος η **κοινή γνώμη** των στελεχών του Πεζικού και του Ιππικού...*

Και ακριβώς αυτή είναι η ύψιστη συνεισφορά του Δαβάκη στο ελληνικό στρατιωτικό γίγνεσθαι. Η για πρώτη φορά προσπάθεια εισαγωγής καινοτόμων δογμάτων και η παρακίνηση της φαντασίας των Ελλήνων αξιωματικών, ιδία των νεωτέρων, στην αναζήτηση νέων ιδεών, τις οποίες η Ελλάδα, ως ένα μικρό αριθμητικά έθνος, είχε και έχει απόλυτη ανάγκη, αφού μόνο η ποιοτική-τεχνολογική υπεροχή έδινε και θα δίνει το αποφασιστικό πλεονέκτημα που θα εξασφαλίζει την αποτελεσματικότητα των ελληνικών όπλων.

Η επιβεβαίωση: Οι επιχειρήσεις στην Πολωνία (Σεπτέμβριος 1939) και στην Γαλλία (Μάιος-Ιούνιος 1940)

Αντί ενός τυπικού επιλόγου, προτιμώ να προχωρήσω στην ανάλυση της τελευταίας συγγραφικής απόπειρας του Δαβάκη, η οποία είναι μια κριτική επί του «Γερμανοπολωνικού Πολέμου», δηλαδή των πρώτων πολεμικών επιχειρήσεων του Β' ΠΠ, ως συνέπεια της γερμανικής εισβολής στην Πολωνία.¹³⁸ Η συγκεκριμένη έκθεση, δημοσιευμένη τον Οκτώβριο του 1940, αποτελεί και το «κύκνειο άσμα» του Δαβάκη, αφού λόγω του επελθόντος πολέμου δεν μπόρεσε να δημοσιεύσει οτιδήποτε άλλο. Μπορεί μάλιστα κάποιος να πει ότι ο Δαβάκης είχε την «ευτυχία» να δει τις απόψεις του να επιβεβαιώνονται στο ακέραιο.

Στο κείμενο, ο Δαβάκης περιγράφει με ωραίο τρόπο την διάρθρωση των γερμανικών στρατευμάτων που κατέβαλαν την Πολωνία, αναλύοντας την οργανωτική τους δομή και διατυπώνοντας παράλληλα σημαντικές απόψεις. Μετά από μια σύντομη αρχική αναφορά

¹³⁶ Horne, *To Lose a Battle*, 128.

¹³⁷ Βλάσσης, *Τα Τεθωρακισμένα στον Ελληνικό Στρατό*, 146.

¹³⁸ Κωνσταντίνος Δαβάκης, «Τα Πρώτα Διδάγματα του Γερμανοπολωνικού Πολέμου», *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, τ. 34, (Οκτώβριος 1939) 75-94.

στην πολωνική πλευρά, καταγράφει έναν κατ' αρχήν διαχωρισμό των γερμανικών μεραρχιών σε ελαφρές τεθωρακισμένες, βαρείες τεθωρακισμένες και μηχανοκίνητες.

Τις ελαφρές περιγράφει συνοπτικά ως δυνάμεις αναγνώρισης, εκμετάλλευσης και καταδίωξης. Εκεί που δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα είναι στις αποκαλούμενες ως «βαρείες» τεθωρακισμένες μεραρχίες. Σε ό,τι αφορά σε αυτές κάνει εκτενή αναφορά, περιγράφοντας με αρκετές λεπτομέρειες την σύνθεσή τους, πράγμα λογικό και σκόπιμο, αφού σε αυτές απεικονίζονταν κατά υποδειγματικό τρόπο όλη η πολεμική σκέψη του Μεσοπολέμου, όπως αυτή είχε εκφραστεί, κατά ιστορική ειρωνεία, από τους Άγγλους και Γάλλους θεωρητικούς, αλλά και από τον ίδιο τον Δαβάκη, ειδικά στο υπόμνημά του τον Μάρτιο του 1935.

Η κάθε γερμανική «βαρεία» μεραρχία περιλάμβανε κατ' αρχήν μια ταξιαρχία αρμάτων μάχης, η οποία αποτελούνταν από δύο συντάγματα αρμάτων. Κάθε σύνταγμα με την σειρά του είχε δύο τάγματα αρμάτων, αποτελούμενα από τέσσερις λόχους αρμάτων το καθένα. Οι τρεις λόχοι είχαν άρματα οπλισμένα με πολυβόλα ή πυροβόλα 37 χιλιοστών, ενώ ο τέταρτος λόχος είχε άρματα με πυροβόλα 37 και 75 χιλιοστών. Συνολικά, η μεραρχία αυτή είχε 320 άρματα μάχης.

Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί επιβεβαιώνει τις εισηγήσεις του Δαβάκη, από το υπόμνημα του Μαρτίου 1935, είναι ότι η «βαρεία» γερμανική μεραρχία περιελάμβανε μια ταξιαρχία «εποχούμενων» τυφεκιοφόρων, δηλαδή μηχανοκίνητου ουσιαστικά Πεζικού, όμοιου με αυτό που εισηγούνταν ο Δαβάκης να συγκροτηθεί και μάλιστα σε επίπεδο μεραρχίας. Η ταξιαρχία αυτή περιελάμβανε ένα σύνταγμα τυφεκιοφόρων και ένα τάγμα μοτοσικλετιστών. Και σε ό,τι αφορά σε αυτή την πτυχή ο Ελληνικός Στρατός κινούνταν στην ίδια κατεύθυνση, υπό την επίδραση του Δαβάκη και των άλλων αξιωματικών, αφού στη δύναμη του Μηχανοκίνητου Συντάγματος Ιππικού είχε γίνει ειδική παραγγελία μοτοσυκλετών και μάλιστα, επειδή η γερμανική BMW δεν μπορούσε να ικανοποιήσει την ελληνική παραγγελία, ο Ελληνικός Στρατός είχε παραγγείλει αντίστοιχες βελγικές μοτοσυκλέτες M-12.

Η γερμανική μεραρχία πλαισιωνόταν από ομάδα αναγνωρίσεως, τάγμα αντιαρματικών (με 36 πυροβόλα), σύνταγμα Πυροβολικού (με 24 σωλήνες), τάγμα τηλεγραφητών, δηλαδή πλήρη κλιμάκια υποστήριξης μάχης. Συνολικά χίλια οχήματα και μέσα μάχης.

Οι δε μηχανοκίνητες μεραρχίες αποτελούνταν από μέσα όλων των όπλων, τα οποία μεταφέρονταν από μη θωρακισμένα τροχοφόρα μέσα παντός εδάφους (6X6), ώστε να μπορούν να συνοδεύουν και να υποστηρίζουν τις βαρείες μεραρχίες.

Όπως παρατηρεί, οι Γερμανοί δημιούργησαν και χρησιμοποίησαν με λογική, μια τεθωρακισμένη και μηχανοκίνητη δύναμη, η οποία εκμεταλλευόμενη και το αναπεπταμένο του εδάφους της Ανατολικής Ευρώπης, κατόρθωσε να επιβληθεί σ' έναν αντίπαλο που μειονεκτούσε σημαντικά. Η πολωνική ηγεσία είχε αφήσει τις στρατιωτικές της δυνάμεις τελείως εκτός των εξελίξεων.

Όπως είχε γράψει ο Δαβάκης στο βιβλίο του «Ο Στρατός του Μέλλοντος», ένας Βρετανός παρατηρητής του Αμερικανικού Εμφυλίου, σαν συνέπεια της πρώτης ναυμαχίας μεταξύ θωρακισμένων πλοίων, είχε διατυπώσει το αξίωμα: «Εκείνος που πηγαίνει στον πόλεμο με πλοίο εκ ξύλου είναι άφρων και εκείνος που τον στέλλει είναι εγκληματίας». Και συμπλήρωνε ο Δαβάκης, ότι το ίδιο ίσχυε και για όποιον θα έστελνε Πεζικό εναντίον αρμάτων.

Αυτό που τονίζει ο Δαβάκης είναι η επιτυχημένη χρήση της Αεροπορίας, με την οποία οι γερμανικές δυνάμεις κατόρθωσαν την πλήρη εξουδετέρωση των πολωνικών δυνάμεων,

αποδιοργανώνοντάς τες πλήρως.¹³⁹ Μπορεί να ειπωθεί ότι η μεγάλη επιτυχία των Γερμανών ήταν η συνδυαστική χρήση της Αεροπορίας και των μηχανοκίνητων και τεθωρακισμένων δυνάμεων. Η Γερμανική Αεροπορία μπορεί να ειπωθεί ότι κάλυπτε τα κενά των μειωμένων ακόμη επιχειρησιακών χαρακτηριστικών των γερμανικών αρμάτων, κάτι που διεφάνη ακόμη περισσότερο στην εκστρατεία κατά της Γαλλίας, τον Μάιο-Ιούνιο του 1940, οπότε και οι Γερμανοί ήρθαν αντιμέτωποι με στρατούς (γαλλικό, βρετανικό, βελγικό) παραπλήσιων δυνατοτήτων.

Ο Δαβάκης, ως οξυδερκής αξιωματικός, προβαίνει στην διατύπωση σημαντικών συμπερασμάτων, το πρώτο εκ των οποίων αναφέρεται στο ότι το γερμανικό σύστημα του κεραυνοβόλου πολέμου δεν αποτελούσε «πανάκεια»¹⁴⁰ όπως χαρακτηριστικά το αποκαλεί, αφού έτυχε ιδανικής εφαρμογής στα αναπεπταμένα πεδία της Ανατολικής Ευρώπης. Το συμπέρασμα αυτό είναι απόλυτα λογικό και αντανακλά τον εύλογο σκεπτικισμό των επαγγελματιών στρατιωτικών της εποχής, απέναντι σ' ένα εντυπωσιακό μεν εκ πρώτης όψεως μοντέλο διεξαγωγής πολεμικών επιχειρήσεων, υποκρύπτον δε σημαντικά μειονεκτήματα, τα οποία εκδηλώθηκαν σε μεταγενέστερο χρόνο.

Πράγματι, αν και οι γερμανικές επιτυχίες επανεπιβεβαιώθηκαν τον επόμενο χρόνο στις πεδιάδες της Φλάνδρας και της Βορειοανατολικής Γαλλίας, εν τούτοις οι εκστρατείες στα Βαλκάνια, στην Βόρεια Αφρική και στο Ανατολικό Μέτωπο έδειξαν τις εγγενείς αδυναμίες του γερμανικού μοντέλου. Οι ορεινές οδεύσεις των Βαλκανίων εμπόδισαν την απρόσκοπτη κίνηση των γερμανικών φαλάγγων, οι δε οχυρώσεις της Γραμμής Μεταξά απεδείχθησαν επαρκείς έναντι των μηχανοκίνητων δυνάμεων. Εάν δεν είχε επέλθει η τόσο ραγδαία και ανέλπιστα, για τους Γερμανούς, γιουγκοσλαβική κατάρρευση, οι γερμανικές επιχειρήσεις στη Βαλκανική θα είχαν διαρκέσει πολύ περισσότερο και με πολύ μεγαλύτερο κόστος, συν το γεγονός ότι υπήρξε η πρώτη εκστρατεία στην οποία φάνηκαν τα όρια του γερμανικού συστήματος ανεφοδιασμού.

Ομοίως, οι επιχειρήσεις στην Βόρειο Αφρική και τις στέπες της Ρωσίας έδειξαν τα τεχνολογικά όρια του γερμανικού στρατού, ενώ η νεώτερη ιστοριογραφία κατέδειξε τα πολλαπλά αδιέξοδα ενός στρατού, ο οποίος ήταν μόνο κατ' όνομα μηχανοκίνητος και αποτελούσε προϊόν ενός εσπευσμένου και εν πολλοίς ανολοκλήρωτου επανεξοπλισμού. Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ο γερμανικός στρατός στηριζόταν σε πολύ μεγάλο βαθμό στην χρήση ζώων για τον ανεφοδιασμό του, όπως επίσης τα τεχνικά μέσα πολέμου που είχε αναπτύξει, είτε ήταν ακόμη μη επαρκώς εξελιγμένα, είτε δεν επαρκούσαν αριθμητικά για την υπερεξάπλωση που πραγματοποιήθηκε μέσα στο 1941, με την ταυτόχρονη εμπλοκή στην Ανατολική Ευρώπη και στην Βόρειο Αφρική.

Ο Δαβάκης αντιλήφθηκε ότι ο γερμανικός τρόπος πολέμου είχε τα όριά του, είτε αυτά θα καθοριζόντουσαν από το εδαφικό ανάγλυφο, είτε από τις κλιματολογικές συνθήκες, είτε από τις εγγενείς του αδυναμίες. Προχωρά μάλιστα στη διατύπωση ενός δεύτερου σημαντικού συμπεράσματος, το οποίο διατυπώνει ως κριτική προς την πολωνική ηγεσία. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, «μια όμως Ανωτάτη Στρατιωτική Διοίκηση δεν διοικεί με προοπτικήν ημερών, αλλά ετών· ώφειλε τουτέστιν η Πολωνική Διοίκηση να προαισθανθή προ πολλών ετών τον κίνδυνον ως και την μορφήν του κινδύνου και να δώση εις τον Πολωνικόν στρατόν τα μέσα προς απόκρουσιν του κινδύνου τούτου».¹⁴¹

¹³⁹ Δαβάκης, «Τα Πρώτα Διδάγματα του Γερμανοπολωνικού Πολέμου», 79.

¹⁴⁰ Στο ίδιο, 80.

¹⁴¹ Δαβάκης, «Τα Πρώτα Διδάγματα του Γερμανοπολωνικού Πολέμου», 82.

Δεν θα μπορούσε να θέσει καλύτερα και πιο εύγλωττα την κύρια πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι στρατιωτικές ηγεσίες. Η διατύπωση του Δαβάκη είναι καταλυτικά διαχρονική, και αντανακλά την ύψιστη ευθύνη, όχι μόνο τις στρατιωτικές αλλά και της πολιτικής ηγεσίας ενός Έθνους, αυτή της επαρκούς πολεμικής προπαρασκευής προκειμένου για την αντιμετώπιση πάσης φύσης απειλής.

Οπωσδήποτε ο Δαβάκης ήθελε σαφώς να θίξει την εξοπλιστική αποτελμάτωση που είχε χαρακτηρίσει τα ελληνικά στρατιωτικά πράγματα κατά τον Μεσοπόλεμο, η οποία είχε οδηγήσει σε μια απέλπιδα προσπάθεια επανεξοπλισμού, εν όψει της καινοφανούς ιταλικής απειλής. Γι' άλλη μια φορά, το ελληνικό κράτος έσπευδε, μέσα σε μια μόλις τετραετία, να καλύψει ελλείψεις της προηγούμενης δεκαετίας, συναντώντας σημαντικά εμπόδια, αφού ήδη οι μεγάλες βιομηχανικές προμηθεύτριες χώρες είχαν δεσμεύσει την βιομηχανία τους για τις δικές τους ανάγκες.

Στη συνέχεια ο Δαβάκης παραθέτει εκ νέου την άσκηση άνευ στρατευμάτων που είχε διεξαχθεί στην γαλλική Σχολή Πολέμου, την ίδια στην οποία είχε αναφερθεί στο «Ο Στρατός του Μέλλοντος» και αναλύθηκε ανωτέρω. Προφανώς πίστευε ότι η συγκεκριμένη άσκηση και τα συμπεράσματά της αντιπροσώπευαν χαρακτηριστικό δείγμα των τεκταινομένων στα πεδία των μαχών, αν και οι ενέργειες των γερμανικών δυνάμεων ήταν πολύ πιο ταχείες και άμεσες από τα περιγραφόμενα στο πολεμικό παίγνιο της γαλλικής Σχολής Πολέμου.

Πράγματι, στα τελικά αυτά συμπεράσματα γίνεται αναφορά σε διείσδυση σε βάθος 5 χιλιομέτρων. Γίνεται δηλαδή εύκολα αντιληπτό, ότι την στιγμή εκείνη οι γερμανικές δυνάμεις τόσο στην Πολωνία, όσο κι ένα χρόνο μετά στην Γαλλία, είχαν επιτύχει διεισδύσεις εκατοντάδων χιλιομέτρων. Η συνέχεια του κειμένου συμπερασμάτων του Δαβάκη για τον Γερμανοπολωνικό Πόλεμο, αναλύεται σε μια διήγηση του ανώφελου ηρωισμού των πολωνικών αμυντικών δυνάμεων, η οποία ήταν μεν επωφελής για τον τότε αναγνώστη προκειμένου ν' αντιληφθεί το μάταιο της χρήσης ιππέων κατά τεθωρακισμένων, δεν έχει όμως να προσφέρει κάτι στον σημερινό αναγνώστη. Μπορεί να πει κανείς ότι οι αξιωματικοί-υπέρμαχοι του σύγχρονου πολέμου, διαπίστωναν χαιρέκακα την πλήρη επιβεβαίωση των απόψεών τους περί ριζικής και ολικής μεταβολής του τρόπου πολέμου.

Εν τούτοις, ο Δαβάκης έρχεται να καταγράψει μια πολύ σημαντική πληροφορία που προέρχεται από έναν Πολωνό συνταγματάρχη και η οποία είναι ιδιαίτερου ελληνικού ενδιαφέροντος και επιβεβαιώνει τα όσα έγραφε διαχρονικά ο Δαβάκης, σε ό,τι αφορούσε στην κινητικότητα των τεθωρακισμένων και των μηχανοκίνητων στα ελληνικά εδάφη.

Αναφέρει επίσης συγκεκριμένα ότι οι γερμανικές τεθωρακισμένες δυνάμεις, είχαν παραβιάσει με καταπληκτική ταχύτητα έναν νευραλγικής σημασίας αυχένα στα σύνορα μεταξύ Πολωνίας και Σλοβακίας (η δεύτερη ήταν γερμανικό προτεκτοράτο και το έδαφός της χρησιμοποιήθηκε για την εισβολή). Η σχεδόν άμεση κατάληψη του αυχένα του Jablunkon από τις τεθωρακισμένες δυνάμεις των Γερμανών, οδήγησε στην εξίσου άμεση κατάληψη του Lvon (περισσότερο γνωστό στις μέρες μας ως Lνίν) και της Κρακοβίας, στα νώτα των πολωνικών δυνάμεων, με αποτέλεσμα ν' ανατραπεί η γενικότερη διάταξή τους. Το γεγονός αυτό, το οποίο είχε συνδυαστεί με προηγούμενη αποτυχημένη καταδρομική ενέργεια από απόσπασμα καταδρομέων «Brandenburgers», απέδειξε ότι τα τεθωρακισμένα μπορούσαν να κινηθούν ταχύτατα σε ορεινά και ημιορεινά εδάφη, κατορθώνοντας να καταλάβουν σημαντικούς αντικειμενικούς σκοπούς, με ακόμη και στρατηγικό ενδιαφέρον.

Τα γεγονότα αυτά, όπως η κατάληψη του αυχένα Jablunkov ή η διέλευση των γερμανικών τεθωρακισμένων και μηχανοκίνητων τμημάτων από τις Αρδέννες, αποδείκνυαν την προορατικότητα αξιωματικών όπως ο Δαβάκης, οι οποίοι είχαν προ πολλού χρόνου υποστηρίξει ότι τα άρματα μάχης δεν θα δεσμεύονταν από το εδαφικό ανάγλυφο. Ο Δαβάκης υπήρξε από την πρώτη στιγμή ξεκάθαρος και αναλυτικός σε ό,τι αφορούσε στην δυνατότητα κίνησης των αρμάτων στο ελληνικό έδαφος, υποδεικνύοντας και τους συγκεκριμένους πεδινούς διαδρόμους που θα συνέβαινε αυτό, όπως η Δυτική Μακεδονία. Αυτός ήταν άλλωστε και ο λόγος που είχε τοποθετηθεί διοικητής στον ΙΧ Άλφα Συνοριακό Τομέα, ώστε να δυνηθεί να μελετήσει το έδαφος και να διατυπώσει προς την ελληνική ηγεσία συγκεκριμένα συμπεράσματα.

Πράγματι, κατά τ' αρχικά στάδια της ιταλικής εισβολής, το ελληνικό Γενικό Στρατηγείο είχε δεσμεύσει σημαντικές δυνάμεις ως εφεδρείες στην ευρύτερη περιοχή της Κοζάνης, των Γρεβενών και της Λάρισας, ώστε να δυνηθεί ν' ανταποκριθεί σε οποιαδήποτε ιταλική κίνηση στον πεδινό άξονα Κορυτσάς-Καστοριάς-Κοζάνης-Σερβίων. Αποτελεί απορίας άξιο γιατί οι Ιταλοί δεν επέλεξαν να επιτεθούν στον τομέα αυτό των ελληνοαλβανικών συνόρων, όπου τα διαθέσιμα 90 άρματα μάχης τους θα τους παρείχαν ακόμη μεγαλύτερη υπεροπλία, απ' ότι στον ορεινό άξονα που διερχόταν από το Καλπάκι.

Ο Γερμανοπολωνικός Πόλεμος δικαίωνε τον Δαβάκη καθολικά σε σχέση με τις απόψεις που είχε διαχρονικά, από το 1928, διατυπώσει. Σε κάθε πόνημά του, σχετικό με τον μηχανοκίνητο πόλεμο, ο Δαβάκης επανελάμβανε την πεποίθησή του ότι το νέο οπλικό σύστημα θα έκανε την διαφορά και έφερνε μια επανάσταση στον τρόπο διεξαγωγής του πολέμου. Επίσης, ο Δαβάκης υπήρξε ένας από αυτούς που διέγνωσαν και προέβλεψαν τον καθοριστικό ρόλο της Αεροπορίας, η δράση της οποίας επηρέαζε πλέον καταλυτικά τον αγώνα. Άλλωστε, όπως είδαμε στο απόρρητο εσωτερικό υπόμνημα που υπέβαλε τον Μάρτιο του 1935, εξέφραζε ευθαρσώς την άποψη ότι η Ελλάδα έπρεπε να συγκροτήσει μια συμπαγή δύναμη από άρματα μάχης και πολεμικά αεροσκάφη, τοποθετημένα σε στρατηγικά σημεία της ελληνικής επικράτειας, καθώς και στην συγκρότηση τουλάχιστον δύο μηχανοκίνητων, με την τότε έννοια (δηλαδή του απλού Πεζικού, του μεταφερόμενου επί απλών φορτηγών), μεραρχιών, οι οποίες επίσης θα έσπευδαν προς κάθε κατεύθυνση.

Η μελέτη για τον Γερμανοπολωνικό Πόλεμο είναι η τελευταία δημοσίευση του Δαβάκη. Άλλα τρία δημοσιεύματα βρέθηκαν σε ημιτελή κατάσταση¹⁴², ενώ εκ των υστέρων (1979), έχει δημοσιευτεί και μια έκθεση των απόψεών του σχετικά με την ήττα της Γαλλίας το 1940 αλλά και τις λοιπές εξελίξεις στα μέτωπα του Β' ΠΠ.

Η έκθεση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί θίγει ευρύτερα ζητήματα σχετικά με τις πολεμικές εξελίξεις. Ο Δαβάκης επιχειρεί να «βάλει τα πράγματα στη θέση τους». Διακηρύσσει την πεποίθησή του πως «οι Γερμανοί δεν νίκησαν αλλά οι Γάλλοι ηττήθηκαν». Διατυπώνει απόψεις πολύ σημαντικές, διαχρονικές, όπως η άποψη ότι η πολεμική προπαρασκευή ενός κράτους δεν είναι πρωτίστως ασχολία των στρατιωτικών αλλά των πολιτικών ταγών. Οι στρατιωτικοί χρησιμεύουν ως τεχνικοί σύμβουλοι απλώς, αφού η πολεμική προπαρασκευή περιλαμβάνει πλέον την κινητοποίηση συνολικά των δυνάμεων ενός Έθνους, υλικών και ηθικών, η οποία μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της πολιτικής παρακίνησης των κοινωνιών ν' ανταποκριθούν.

Η έγκαιρη διάγνωση των απειλών, της στρατηγικής αντιμετώπισής τους, της διατύπωσης των απαραίτητων δογμάτων απαιτεί την συνεχή ενασχόληση, παρακολούθηση των εξελίξεων και την συνεννόηση μεταξύ των ελίτ του κάθε κράτους. Οι Γερμανοί

¹⁴² Βερνάρδος, *Δαβάκης-Πίνδος*, 442.

ηττήθηκαν το 1918, αποτέλεσαν όμως τους καλύτερους μαθητές των νικητών τους, σπουδάζοντας τις δογματικές, επιχειρησιακές και τακτικές επινοήσεις και ξεπερνώντας τους «δάσκαλους» τους. Ο Δαβάκης αναφέρει χαρακτηριστικά ότι οι Γερμανοί δεν επινόησαν αφεαυτούς τους τίποτα. Απλά αντέγραψαν επιτυχημένα τους αντιπάλους τους.

Αναφερόμενος δε στην προσωπική του συγγραφική προσπάθεια, αναφέρεται σε συγκεκριμένα αποσπάσματα του βιβλίου του, τα οποία επιβεβαιώνουν την προορατικότητά του. Διαβάζοντας την σπάνια και ουσιαστικά ανέκδοτη αυτή έκθεση, διαπιστώνει κανείς ότι πράγματι ο Δαβάκης ήταν ένας λίαν καταρτισμένος και ικανός αξιωματικός, προικισμένος με φυσική οξυδέρκεια και διορατικότητα, ο οποίος δεν υστερούσε σε τίποτα με τα μεγάλα ονόματα της εποχής εκείνης στα στρατιωτικά πράγματα, όπως ο Charles de Gaulle ή ο Heinz Guderian. Το γεγονός αυτό περιποιεί ιδιαίτερη τιμή στον άνθρωπο αυτό, ο οποίος προερχόμενος από μια μικρή χώρα, με περιορισμένες δυνατότητες, κατόρθωσε με προσωπικό κόπο και μεράκι ν' αρθεί στο ίδιο επίπεδο με στρατιωτικούς που ανήκαν σε υπερδυνάμεις της εποχής. Πάνω όμως και πέρα απ' όλα, ο Δαβάκης επέδειξε μια απεριόριστη αγάπη και φροντίδα για την εκπαίδευση των νέων αξιωματικών, ιδιαίτερα του Όπλου από το οποίο προερχόταν, του Πεζικού, προς την εκπαίδευση των οποίων κατηύθυνε μεγάλο τμήμα της συγγραφικής του ενεργητικότητας. Η πληθώρα των συγγραμμάτων που προέκυψε από την προσωπική του ενασχόληση και ανησυχία με τα στρατιωτικά πράγματα, είναι άνευ προηγουμένου, φθάνοντας τον αριθμό των πενήντα μονογραφιών, άρθρων στην Στρατιωτική Επιθεώρηση και σε άλλα περιοδικά, στρατιωτικών κανονισμών, εγχειριδίων εκστρατείας, επιτελικών μελετών και υπηρεσιακών υπομνημάτων.¹⁴³

Το «θαύμα» του Βορειοηπειρωτικού Έπους δεν προέκυψε από μόνο του. Μάλλον υπήρξε προϊόν άξιων και φωτισμένων αξιωματικών-εκπαιδευτών, όπως ο Δαβάκης, ή ο επίσης εξαιρετος εκπαιδευτής στη Σχολή Πεζικού συνταγματάρχης Μαρδοχαίος Φρυζής, οι οποίοι εκπαιδυσαν, προετοίμασαν και γαλούχησαν τις τάξεις των λοχαγών, υπολοχαγών και ανθυπολοχαγών που αποτέλεσαν τους μικρούς ηγέτες του Βορειοηπειρωτικού Μετώπου. Χωρίς το εκπαιδευτικό αυτό υπόβαθρο, ο φτωχός σε μέσα Ελληνικός Στρατός, δεν θα είχε κατορθώσει ν' αντιμετωπίσει, ν' αναχαιτίσει και να επιβληθεί επί ενός τόσο σημαντικού αντίπαλου.

Κάθε διατύπωση του Δαβάκη, κάθε παρατήρησή του, κάθε αναφορά του σε τακτικά, επιχειρησιακά ακόμη και στρατηγικά ζητήματα είναι απολύτως ουσιαστική, στοχευμένη και προσεγμένη ώστε να επιτυγχάνει τον σκοπό της. Άλλωστε αυτή καθαυτή η επέμβαση των μικρών ελληνικών ταχυκίνητων δυνάμεων, τόσο του Μηχανοκινήτου Συντάγματος Ιππικού, όσο και αυτού του απλού Ιππικού, αποδείχθηκε σωτήρια για την απόκρουση της ιταλικής διείσδυσης στην Πίνδο, αποδεικνύοντας την ετοιμότητα των ελληνικών δυνάμεων για την υπεράσπιση του εθνικού εδάφους, έστω και με τα πενιχρά μέσα ή τις όποιες οργανωτικές αβελτηρίες.

Ο Γεώργιος Ράγκος είναι εν ενεργεία αξιωματικός των Τεθωρακισμένων του Ελληνικού Στρατού, απόφοιτος της Σχολής Ευελπίδων (τάξεως 1997), της Σχολής Διοίκησης και Επιτελών καθώς και της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου. Επίσης έχει εκπαιδευτεί στην Σχολή Τεθωρακισμένων του Γερμανικού Στρατού, στο Munster, πάνω στον χειρισμό και την τακτική χρησιμοποίηση των αρμάτων τύπου Leopard. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1974, και μεγάλωσε στην Κέρκυρα, είναι δε μικτής, ευρυτανικής, ηπειρωτικής και κερκυραϊκής καταγωγής. Επιπλέον των

¹⁴³ Βερνάρδος, Δαβάκης-Πίνδος, 435-43.

αμιγώς στρατιωτικών σπουδών, είναι πτυχιούχος της Νομικής Σχολής Αθηνών και κάτοχος δύο μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών, στις Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια, από το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, καθώς και του ΠΜΣ «Πολιτική, Γλώσσα και Διαπολιτισμική Επικοινωνία» του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου.